

M. Szabó István

Anzelm éveiről

TARTALOM

A teljesség nevében
Sziklák és farkasok
Testébe szurkáló tömegek
Zuzmorató lánya
Aki lelkét rejtette ujjai közé
Ne készülj fel, költő
A gyalázat tíz fejezete

A teljesség nevében

- Semmi sem múlik el teljesen - tanította mesterem -, minden megváltozik, átalakul, ily módon magán viseli az előzőek jegyeit, természetszerűen, hiszen minden az előzőkből és az előzők előzőiből született. Így vagyunk mi magunk is felelősek minden bűnünkért, tetteinkért, rossz gondolatainkért, hiszen ezek sohasem tűnnek el: sorsunkat kikovácsolják, s meghatározzák, hogy mennyi örömet, avagy fájdalmat találunk életünkben. Ám sohasem szenvedünk mások bűneiért; másokért nem vagyunk felelősek, miként mások sem felelősek érettünk. Szólni erről így lehet: egyek vagyunk, de nem egyformák, egyek vagyunk Istenben, a Teremtő Atyában, aki megteremtette ezt a világot, szabad akaratot adott az embernek, hogy saját életét megalkossa, és énjét megszenvedje.

Nincs semminek sem célja, miként Istennek sem volt a világ megteremtésével. Minden tökéletes, ezért nem lehetnek célok. Mert ha vannak célok, az azt jelenti, hogy Isten tökéletlen. S ha Isten tökéletlen volna, akkor tökéletlen világot teremtett volna. Persze kérdezhetitek, akkor miként született meg a bűn, miként született meg a fájdalom... Nos, Istennek része a fájdalom, Istennek része a nyomor - miként része az öröm is.

Isten az Ige által teremtette a világot - rosszat nem teremtett. Ám az Ige megváltozott, a maga öröme - így válhattak szabaddá az emberek, így jöhetett létre a szabad akarat. Az Ige a saját öröme változott meg, oszlott Jóra és Rosszra. Ám mindkét rész isteni, szent állapot - mert Isten teremtette az Igét. Miként mestereink tanították, és tanítani fogják az idők végzetéig, a bűnbeeséssel az ember szabaddá vált. A bűnbeesés volt a szabad akarat megszületésének aktusa - imígyen érezhette meg legjobban az ember az isteni, vagyis a tökéletes mivoltot. Sokan helytelenül magyarázzák a bűnbeesést: azt tanítják, hogy mikor ez megtörtént, Ádám elszakadt az Istentől és a Rossz karmai közé került. Ám ti magatok is tudjátok már, hogy nem ez az igazság. Kérdezem én azoktól, akik tanításaikkal bűnbe kényszerítették az embert: miként létezhet a bűnös ember, vagyis a tökéletlen lény, ha Isten tökéletesnek teremtette az embert? A magunk által megalkotott, felvállalt örömeink és fájdalmak alkotják az emberi életet, az emberi mivolt értelmét; az életnek nincs célja, csak értelme, Jó és Rossz édestestvérei egymásnak, hiszen a Teremtő Atyából és az Igéből születtek meg. Nem két részre osztják a világot, novíciusaim, hanem Egyé kovácsolják össze, szoros kapcsolataik egymással a világot Istenivé teszik. De erről ne többet. Éljétek meg a Jót és a Rosszat, és ne kételkedjétek az Igében. Arra törekedjétek, hogy ne tegyetek különbséget Jó és Rossz között, hanem fogjátok fel azokat a tökéletesség formáiként.

A kolostor kertjében felhangzó nyugodt, csodálatos szavak még szebbé, csendesebbé varázsták az ezer színben pompázó virágokat, a hatalmas fákat, a nevetgélő bokrokat és a kéjesen elnyújtózó ágyásokat, melyek ott ültek és lélegeztek körülöttünk, melyek közé elrejtőzött rendünk, hogy csakis Istennek szentelje létét, életét, és ne annak a primitív, öldöklő világnak, mely oly nagy tévhitben tengette nyomorult életét; a kolostor öreg, hatalmas falai megvédték bennünket mindenféle uralomra vágyó vérszomjas uralkodótól, kalandortól - hiszen oly sokan szerették volna rendünket leigázni és lerombolni a kolostort, a kolostort, melynek csarnokaiban ősi tudással bíró könyvek húzódtak meg, immáron örökre védve az idő vasfogaitól és a nyomorult gondolatoktól, oly sokan szerették volna megszerezni értékes festményeinket, melyeket isteni lázban égve festettek szerzetestársaink, vászonra, fára róva a szenvedő Jézus vágyakozó arcát - utolsó pillanata az Istenhez visszatérő Fiúnak -, a jajgató Szűz emberi, ám isteni áhítatban fürdő vonásait, oly sokan szerették volna messzi országokba ragadni a szertartásokhoz felhasznált büszke, öreg kelyheinket, melyeket még a római

császárok formáztattak aranyból, rakattak be szűzi, mélytűzű gyémántokkal, melyekből maguk a császárok is ittak, mielőtt rendünknek ajándékozták volna. Számtalanszor ostromolták meg kolostorunkat az idők folyamán, számtalanszor megpróbálták a falakat lerombolni, számtalanszor próbálták felgyújtani - de miként öreg, bölcs szerzetestársaink mesélték, oly erős védelem alatt álltak ezek a falak, hogy lehetetlen volt bárkinek is áttörni azokat: a falakhoz sújtott kövek porrá hullottak, idebent egyetlen tüzes nyíl sem tudott tüzet fakasztani. Soha egyetlen embernek nem kellett fegyvert ragadnia kolostorunk védelmére! Végül már tudomásul sem vette rendünk, ha valaki ostromolni kezdte a kolostort: bent néhány tompa puffanás hallatszott, az égen megjelent néhány füstfelhő, hogy szerte is foszoljon azonnal. Néha különös jelentéseket tettek a falakon sétáló szerzetesek: az ellenséges had emberei egymásnak támadtak, egymást mészárolták le. Végül már senki sem merészkedett megtámadni a kolostort; talán megértették vagy elfogadták, hogy ezek a falak Isten védelme alatt állnak.

Étkünket bőségesen megteremte a hatalmas kert, több kút is állt udvarunkon, vizük kristálytiszta és csodás ízű, s jött fel ez a víz a szorgos kezek noszogatására nagy örömmel; juhaink, teheneink, bivalyaink, kecskéink annyi tejet és húst adtak, hogy a rászorulóknak is bőségesen tudtunk juttatni, vagy cseréltünk darócra, búzára, szerszámokra; bár ezekre sem volt igazán szükségünk: kenyeret alig vagy egyáltalán nem fogyasztottunk, ruháinkat magunk is meg tudtuk szőni, varrni, kovácsaink pedig messze földön híres szerszámokat készítettek. Rendünkben sohasem történtek visszaélések, mindenki maradéktalanul alávette magát felettese szavainak: hiszen mindenki tudta, hogy olyan emberek szájából hangzanak el az utasító szavak, akik maradéktalanul tiszták, s így Isten Igéje szólal meg általuk. Még a legegyszerűbb utasításról is tudtuk: Isten akarja így; ha mi is akarjuk, akkor boldogok leszünk, a végtelen nyugalom részesei. Én is örömmel engedelmeskedtem mesterem szavainak, nagy szerencsém volt az, hogy az ő gondos irányítása alá kerültem, hiszen egyike volt azon kevés embereknek, akinek tanácsaira főapátunk támaszkodott, hallgatott. Az igazsághoz tartozik az is, hogy mikor az előző főapát eltávozott e világból, hogy végtelen nyugalomra hajtsa fejét Isten kebelén, akkor mindenki mesteremet szerette volna a vezető helyén látni - csak ő nem akarta ezt; inkább maradt meg tanítványai körében, oktattatta őket, szelíd, puha, gyöngéd szavaival, melyek bizony tudtak könyörtelenek és szigorúak is lenni. Ám örömmel engedelmeskedtünk: tudtuk, minden szavával megáldja elménket, felébreszti bennünk az Igét, közelebb visz Istenhez.

Immáron ötvenkét esztendeje is elmúlt annak, hogy kolostorunkat senki sem támadta meg; ötvenkét esztendeje annak, hogy környékünkön a legteljesebb béke honolt, nem volt betegség, éhínség, a közelben elhelyezkedő falvak, városkák csodálatosan fejlődtek; az emberek csinos házakat emeltek, családot alapítottak, szorgalmasan művelték földjeiket, szaporították állataik számát, s imádkoztak Istenhez, miként imádkoztunk mi is nap mint nap a Mennyei Atyához, hogy megtartsa bennünket békénkben, boldogságunkban, üdvünkben, fejlődésünkben. A békesség fuvallatai ébresztettek minden hajnalon, s este, amikor búcsút vett a nap e világtól, helyet engedve a bársonyúj pihentető simogatásainak, oly tisztasággal és bizalommal és nyugalommal mentünk ágyainkba... hogy aztán napkelte előtt ismét misével köszöntsük a napot, megelőzve ezzel még a rikoltozó kakast is, melynek hangjaira önkéntelenül is nevetésre derültünk mindannyian. A hajnali mise után a pompás, egyszerű reggeli következett, melyet a kolostor nagycsarnokában fogyasztottunk el, miközben valamely testvérünk az áldott Szentírás egyik részletét olvasta fel, így is elősegítve azt, hogy magunkhoz emeljük az étket, testünk részévé tegyük, s közben Isten Igéjével is táplálkozzunk - eme kettősség nagyban járult hozzá ahhoz, hogy lelkünk templomát megőrizzük a maga teljes tisztaságában. A reggeli étkezés után a szokásos munka következett - mely munka azért minden reggel másnak és

másnak tűnt -, az istállók kitakarítása és az állatok ellátása, a kerti munkák, a vízfordás, a gyengélkedők ápolása. Ezen gyengélkedők azon testvéreink voltak, akik azt hitték, hogy önsanyargatással közelebb jutnak Istenhez: ezért minden percüket imádkozásra fordították, testüket szeges övekkel, avagy éppenséggel korbáccsal kínozták - így bizony nagyon legyengültek. Főapátunk csendesen megintette a szenvedélyes túlbuzgókat, emlékeztette őket arra, hogy a sok ima, melyet elmorzsolnak szent szobraink alatt, immáron nem is az Istenhez szólnak, hanem a semmihez, csupán önön rombolásukat szolgálja, ezért megakadályozzák saját békességük kialakulását, saját boldogságuk elérését és boldogulásukat az Igében; önsanyargató testvéreink hallgattak a bölcs főapát szavaira, abbahagyták a felesleges, tévutakra vezető állandó szómorzsolást és félrevonultak néhány napra pihenni.

Áldott elme volt a mi főapátunk! - mindig is tudta, hogy ki meddig bírja az önsanyargatást, éppen ezért utat is engedett minden ilyen kívánságnak, hiszen tudta, hogy az önsanyargatás egy bizonyos szintig közelebb is visz az Igéhez, és segít elfeledtetni a szenvedélyeknek, a vágyaknak olykor bizony félelmetes szavait. Csupán akkor figyelmeztette az önmagukkal küzdőket, amikor látta - immáron nem Isten szolgálják, keresik, hanem a fájdalmak útjait járják. Tette pedig ezt azért mert tudta: bár egyek vagyunk Istenben, mindannyian a magunk útját járjuk az ő nevében.

A déli mise idején ismét összegyűltünk. Mise után következett az ebéd, ebéd után pedig két-órányi pihenés. A pihenés ideje alatt öregebb szerzetesársaink néhány percre álomba merültek, mi fiatalok pedig elcsendesedtünk; legtöbb esetben elhagytuk a dormitóriumot, nehogy valamelyiküket is felébresszük; tudtuk - ők már arra várakoznak, hogy visszatérjenek Istenhez, már megélték és megtanulták azt, amit ember megélhet és megtanulhat ezen a világon. Kénytelen vagyok bevallani, némileg irigyeltem is öreg társaimat, hiszen bölcsességük, tudásuk, tapasztalatuk messze a mi tudásunk felett állt. Mesterem észrevette ezen érzésemet, s óvatosan, szelíden megintett: - Ne vágyakozz az ők tudásuk, tapasztalatuk után, Anzelm! A te időd még nem jött el. Éld meg a saját korodat, ne vágyakozz olyan dolgok után, melyeket még nem élhetsz meg. Ne keress ott, ahol nem találsz... Tudtam, igaza van. Nem is ellenkeztem egyetlen szavával sem, inkább arra törekedtem, hogy hadd nyissák fel szavai bennem a megértés, a megnyugvás kapuit, melyeken keresztül az út az Istenhez vezetett. Ám bármennyire is törekedtem, éreztem, megnyugvást, a teljes megnyugvást nem kaptam meg, nem értem el.

Délután pedig, a pihenés óráit követően, a fiatal szerzetesek, novíciusok mestereikkel a kertbe vonultak tanulás végett - feltéve, ha ezt az idő is megengedte, különben a kolostor főépületének a második emeletén található oktatótermet vettük igénybe -, hogy gyarapítsák tudásukat Istenben. Az öregek pedig a templomokba mentek, imádkoztak, az írástudók könyvekbe merültek, mások a vacsora elkészítése körül segédkeztek.

Megszámlálhatatlanul sok órát töltöttünk mestereink körében. A mi mesterünk maga válogatta ki tanítványait - a főapát csupán neki engedélyezte ezt a jogot -, úgyhogy mindazon fiatalok, akiket ő oktatott, kiemelkedtek a többiek közül, és nagyobb tiszteletnek örültek. S miután tanulmányaikat befejezték, szentelt megbízatásokat teljesítettek: ők tartották a kapcsolatot a Szent Pápával, a fejedelmekkel, az uralkodókkal, királyokkal, közülük válogatták ki azokat, akik a hatalmas könyvtárban dolgoztak, kódexeket másoltak, könyveket díszítettek, papírt és pergament készítettek, régi, szakadozott írásokat javítottak ki. A kolostor könyvtárába minden írástudó beléphetett, olvashatott, tanulhatott, de a könyvtár bizonyos könyveihez csak mesterem nyúlhatott a főapáton kívül: még mesteremnek is tilos volt az olvasottakat továbbadni.

Napnyugta előtt mindenki templomba sietett, hogy részt vegyen a nap utolsó miséjén. Itt köszöntük meg a Teremtő Atyának az elmúlt nap nyugalma, bölcsességét. Aztán az esti étkezés következett, a nap nyugtával pedig mindannyian ágyba mentünk, néhány könyvtáros testvé-

rünk kivételével, akik a főapát külön engedélyével maradtak helyükön, hogy néhány sürgős megbízatásnak eleget tegyenek - könyveket másoltak: sok tanulni vágyó uralkodó rendelt meg könyvet kolostorunktól.

Így borult rá minden éjszaka a hatalmas, erős kolostorra, így gyúlt ki minden éjszaka a békesség gyertyája, hogy aztán a hajnal s a derűt, erőt, nyugalmat sugárzó nap a templomban találjon mindannyinkat. Az áhítat, mellyel emelték imára kezüket testvéreim! azok a könnyes, boldog pillanatok! a zsoltárok nemes és lelket duzzasztó hangjai! Ilyenkor mindannyian közvetlenül mellettünk éreztük a Teremtő Atyát, maradéktalanul éreztük egymást, s milyen boldogak, végtelenül boldogak voltunk mindannyian!... Aztán kezdődött minden előről: mise, reggeli, munka, déli mise, ebéd, pihenés, aztán kinek munka, kinek tanulás - s végül az esti mise, a vacsora és az éjszakai nyugvás. Csupán a szokásos, hagyományos ünnepekkor változott meg némileg ez az isteni életmód: ilyen alkalmakkor a kolostor mintha pompázatosabbá változott volna, fenségesebben hirdette volna az Atya szavait, mintha áldottabbak lettek volna az itt lakók - mi mindannyian.

- Soha el ne feledjétek, hogy a bölcsesség alapállapota a nyugalom, az isteni nyugalom - mondogatta mesterem. - Soha el ne feledjétek, hogy a kételyek, csupán a kételyek tudják megbontani, vagyis tévútra vezetni szellemeteket. Igaz ugyan, hogy a tévutakról egyszer mindenki visszatér, hiszen ezt így rendelte el az Isten, de a sok fájdalom, a sok keserűség és bánat, mit a tévútra tévedt érez, nos, ez sokáig képes megzavarni, feldúlni a lelket, annak nyugalma. A tévútra tévedt lélek úgy érzi, az Ige nem tökéletes, úgy érzi, Isten tökéletlennek teremtette a világot. Márpedig ez lehetetlen. Mindenhol Isten rendje uralkodik - menjetek, és találjátok meg a bennetek lakozó rendet, menjetek, és tudjátok, hogy a Tökéletes tökéletlent nem teremthet. S mindig tudjátok, hogy valóság az amit megélték, hogy Isten tökéletes rendje tárul fel minden kapu megnyitásakor - és ezért áldjátok a Teremtő Atyát, aki a világra teremtett benneteket. Imígyen értek el majd - és érünk el mindannyian - a Mennyeinek Országába, ahol a test és a lélek eltűnik, ahol csak tiszta szellemetek kerül az Atya keblére, s marad ott az örökkévalóságig. Mert mindenkinek vannak kételyei, minden idiótának; nézzétek meg a világot: oly sokáig keresték a nyugalmat, békét, a bölcsességet, hogy egymást öldöklük a kétségbeeséstől - maguk miatt nem látják önmagukat, vagyis a Teremtő Atyát. Legyen ez tanulság mindannyitoknak, hogy aztán a Paradicsomban nyugodjatok az örökkévalóságig.

Lassan eltelt, elmúlt az idő, csaknem észrevétlenül. Mesterem egyre öregebb lett, s az öregség egyre több bölcsességet vont elméjébe; arcán ugyan ott voltak az idő mély árcai, de szeméből isteni, megszentelt fény tört elő; szentként tisztelték immáron, ahol nevét kiejtették, tisztelet költözött a lelkekbe. Végül kénytelen volt abbahagyni a szívének oly kedves oktatást is, hiszen nem bírta öreg tagjait a tanítás okozta fáradalmakkal szembeszegezni.

Abban a kegyben részesültem, hogy a főapát könyvtárossá nevezett ki; mikor az esti misén bejelentette e kegyet, végtelen öröm töltötte el lelkemet. Könnyezve kerestem meg öreg mesteremet, aki jóindulatúan simogatta meg a kezem, mosolyogva nézte örömkönnyeimet. - A rejtett tudás birtokába is beléphetsz immáron, Anzelm. Képességeid kiválóak, erről magam is megbizonyosodott. Sokszor az volt az érzésem, hogy a Teremtő Atya téged különösen kegyel - töprengett el. Aztán felnézett és tovább folytatta. - Tiszteld a könyveket, mert magukban hordozzák az Atya Igéjét. És tudd, hogy most már a saját utadra léptél. Keressél meg gyakran - hadd maradjak még a vezetőd, a támogatód, hadd maradjak még öreg mestered, aki tanácsaival, tapasztalataival tud segíteni az örök nyugalom és béke útján. Most töröld le könnyeidet és menj. Felelj meg annak, hogy kiválasztottak...

Megcsókoltam kezét, mire ő azt kérte, hogy tegyem az a fejemre. Megáldott - éreztem a különösen tiszta erőt belém áramolni. Végül szobámba küldött. Egész éjszaka imádkoztam, dicsértem a Teremtő Atya fenségét, igazságosságát, kértem, hadd segítsen munkámban. - Segíts, hogy segíthessek - zártam imámat, mikor láttam, hogy a hajnal bíborsugara megcsillannak a cella ablakában. Templomba siettem. Öröm volt nékem minden lépés Isten háza felé.

Eleinte könyvek másolásával foglalkoztam, Artur testvér irányítása alatt: öröm volt nézni, miként szalad karcsú ujjai az ecset, a toll; oly könnyedén vázolta a díszítéseket a pergamenre, miként faragja a tudása teljében lévő mester az isteni, erezett márványt. Mindössze öt hét alatt sajátítottam el a másolás nemes mesterségét, kiváltva ez által sok másolótársam, testvérem csodálkozásait. - Nagy kegyben tart téged a Teremtő - mondta mesterem, mikor eljutott hozzá gyors fejlődésem híre -, ezért légy hálás neki.

Végül én végeztem a legnehezebb művek másolását; külön engedélyt kaptam a főapáttól arra, hogy bármikor dolgozhassak. Hírem hamarosan túlnőtt a hatalmas kolostor falain, ha valaki le akart másoltatni egy könyvet, a munkát csakis velem szeretne volna elvégeztetni. Hamarosan kénytelen voltam csak olyan megrendeléseket elfogadni, melyek elfogadását mesterem is támogatta.

Oly nagy örömmel másoltam a könyveket! boldogsággal töltöttek el az ujjaim alól előbukkanó iniciálék, képecskék, melyek arany, ezüst, bíbor színekben fürödtek. - Isten áldását adja minden egyes munkádra - mondogatták testvéreim, és én ezt nagy alázattal vettem tudomásul; igyekeztem megfelelni munkámnak, s bár igen elterjedt szokás volt rövidíteni vagy megtoldani a másolandó könyvek szövegét, ezt sohasem tettem meg, mivel tudtam: én csatorna vagyok, rajtam keresztül folynak át a gondolatok, az én lelkemen, testemen keresztül vetődik pergamenre, papírra az Ige, a próféták, a szentek, az apostolok szent szavai. Valósággal elbűvöltek ezek az örökkévaló szavak, rádöbentem - hiszen mindeddig csak tudtam, de nem láttam a maga pompájában -, hogy valóban az Ige által teremtdött a világ, és a teremtés aktusa óta mit sem változott: íme a bizonyíték! - Isten szellemének, nagyságának megváltozhatatlan szavai. Nemhiába a latin nomen szó egyszerre főnév és név-jelentő is, hiszen ez is a változatlanságot, a tökéletességet hirdeti. Mozdulatlanságában volt a nyelv bizonyíték arra, hogy Isten tökéletes - íme, a nyelv is az ő tökéletességét hirdeti!

Mesterem tanácsára főkönyvtáróssá nevezett ki a főapát, s így azokhoz a könyvekhez is hozzájuthattam, melyeket mások nem kaphattak meg. Csupán három személynek volt joga megismerni, látni ezeket a műveket: mesteremnek, főapátomnak és nekem. Mohó étvággyal vettem rá magamat a tiltott tudásra, tanultam szakadatlanul, hogy még közelebb kerüljek a Teremtő Atyához. Mesteremmel meglehetősen gyakran beszélgettünk a tiltott könyvekben meghúzódó gondolatokról. Az ő bölcsessége és tapasztalata nélkül bizony számtalan művet félreértettem volna, hiszen voltak ott olyan pogány írások is, melyek elolvasásához nagy türelemre és bölcsességre volt szükség. Ezen írások nem úgy magyarázták, láttatták a világot, miként az valójában volt, hanem tévútra vezették a tapasztalatlan tanulmányozót. Többek közt azt állították, hogy Isten tökéletlen, azt állították, hogy a világban állandó harc dúl, s ezt a Szent Bibliából vett idézetekkel próbálták alátámasztani. Külön értelmet, létet adtak a Rossznak és a Jónak, s azt állították, hogy nem Isten teremtette a Rosszat, hanem a Sátán, Isten egyik legszebb angyala alkotta meg azt és bocsátott az emberekre, hogy tönkretegy a világot, a tökéletességet. - Ne vesd meg ezeket a könyveket és gondolatokat - oktatott mesterem. - Szerzőik igazán bölcs és nagy emberek voltak. Ám olyannyira keresték Istent, hogy tévútra tévedtek, s mivel ezt papírra is vetették, sok lelket is eltérítettek a forrástól - hiszen az emberi érzések nagyon könnyen ragadnak. Ezért kell fokozottan vigyázz érzéseidre,

ezért kell fokozottan vigyázz ezekre a gondolatokra; tanulmányozd azokat, hogy meglásd: mit kell tenned, és mit nem kell tenned, hogy mindezt elkerüld, és az Ige szerint élj. Fokozottan vigyázz ám Anzelm testvér! (és mekkora megtiszteltetés volt számomra, hogy ekkor nevezett életében először testvérenek!), mert hajlamos vagy a kételkedésre!

Ezért többször is megintett; emlékeztetett arra az irigységre, melyet éreztem öreg testvéreim iránt, sok-sok esztendővel azelőtt.

- Az által, hogy irigyelted öreg testvéreink tapasztalatait és bölcsességét, tulajdonképpen kételkedtél, mi több, arra vágytál, hogy megtérjél fiatalon a Teremtő Atyához. Hiszen nem-e mondja azt az irigység, hogy te sohasem lehetsz ilyen bölcs és ilyen tapasztalt? nem-e azt mondja az irigység, hogy Isten tökéletlennek teremtette a világot, mivel te nem vagy annyira bölcs, annyira tapasztalt? ezért: nem-e mondja azt az irigység, hogy hiábavaló minden? és nem-e jön az irigység után a harag, melyet csak a tehetetlen és bizonytalan és tanulatlan emberek éreznek? és nem-e képes feldúlni a harag a világot? Így - nem-e tévút a harag? Ne feledd el soha, Anzelm testvér, hogy az Ige a maga örömeire vált két részre, s ez által isteni szabadságot nyújtott az embereknek; ám Jó és Rossz között is el lehet tévedni; az a személy, aki nem az Igében él, nem rossz úton jár, hanem nyomorult, kétségbeesett, és ezért boldogtalan.

Néhány esztendő leforgása alatt minden tiltott könyvet elolvastam. Ígéretemhez hűen, egyetlen testvéremnek sem adtam át ezt a tudást, még csak szóba sem hoztam, csupán mesteremmel beszéltem ezekről. Ám nem sokáig - agg mesterem teljesen lebénult, még az is fájdalmat szerzett neki, ha tagjait megmozgatták; száját nem tudta szóra nyitni. Megértettük, hogy napjait csak a várakozás tölti ki: meg akar térni, vissza akar térni Teremtőjéhez, hogy ott végleg megnyugodjon. Az esti miséket immáron az ő üdvösségéért celebráltuk, maga a főapát tartotta meg a szertartásokat. Végül bekövetkezett az elkerülhetetlen: sohasem fogom elfeledni a főapát arcát, amikor megállt az oltár előtt, háttal a gyülekezetnek, letérdelt és könyörögni kezdett. Csaknem bénultan, csigalassúsággal álltunk fel mindannyian, egyszerre, lehorgasztott fővel kulcsoltuk imára kezünket, mondtuk egyszerre az imát. Egész éjszakás mise, könyörgés következett; oly sok könny, sóhaj szállt el akkor a templomban, mint addig soha. Mindannyian hihetetlen fájdalom által meggörnyedve roskadoztunk a hatalmas vesztség terhe alatt. Én magam úgy éreztem, mintha lelkemet darabokra tépték volna, szellemem megvadult ménlőként vágta a kietlen, végláthatatlan pusztákon, sötét erdőkbe téved be, mérgezett forrásokból ivott, hogy aztán még vadabban, örültebben, magányosabban rohanjon körbe-körbe a kietlenségben. Elfehéredett ujjakkal szorítottam az előttem lévő fekete pad támláját, hol reszkettem a hidegtől, hol lángok nyársalták fel testemet, hogy legszívesebben köntösömet is letéptem volna. Végül összeestem és kiürítettem gyomrom tartalmát a templom padlójára.

Cellámban tértem magamhoz, homlokomat ecetes szivaccsal borogatták, ágyam mellett két testvér imádkozott, kezeimet összekulcsolták, rózsafüzérrel összekötötték. A természet füveinek jó ismerője, Gergely testvér köszöntötte feleszmélésemet, aztán elküldte egyik testvérünket, hogy értesítse a főapátot állapotom jobbra fordulásáról. Aztán egy agyagpoharat tartott számhoz. - Ezt idd ki - bízott. Kiittam, és köhögni kezdtem. - Csak lassan, egészen lassan - bízott Gergely testvér. Szólni próbáltam, de ő megakadályozta. - Egész nap itt feküdtél. Eleinte hánykolódtál, szádból hab jött fel, hánytál, s oly rosszul voltál, hogy már azt hittem, el kell búcsúznunk tőled. Végül megtaláltam egy régi gyógyszernek az elkészítési módját, s a balzsam megnyugtató. Allandó mise folyt érted - és íme, Isten meghallgatta szavainkat, visszaadott minekünk. Áldd ezért Őt... Mestered is ezt mondaná...

A főapát jött. Arcát örömkönnyek borították, de ezek a könnyek sem tudták eltakarni az aggodalmak maradványait. Ágyamhoz lépett és megsimogatta arcomat. - Most pedig pihenj, fiam - mondottá, hangja kissé reszketett. - Hosszú útról érkezted vissza, Isten kegyelméből. - Mi lesz most, jó uram?... - suttogtam, s alig ismertem saját, torz hangomra. - Nem vagy egyedül, testvérem - ült le ágyam szélére. - Mindannyiunknak hiányzik - horgasztotta le fejét, hogy eltakarja bánatát. - Téged tanított a legtöbbet. Kapaszkodj szavaiba - biztos, hogy ő is így akarná. A legkedvesebb tanítványa voltál - állt fel -, ne engedd őt csalódn... Láttam bánat felhőzte arcán, szemén, hogy maga sem tudja, mit mondjon. - Most pihenj... - szólat meg, és kisietett a szobából. Gergely testvér becsukta utána az ajtót, port vett elő egyik ládikójából, egy kis tálacskába öntötte, vizet adott hozzá, majd golyócskává gyúrta össze a masszát. - Ezt vedd be - nyújtotta nekem egy pohár vízzel együtt -, segít elaludnod, segít összegyűjteni erődet. Alig tudtam fejemet felemelni; lassan lenyeltem a gyógyszert, némi vizet ittam rá. Gergely testvér eligazította takarómat, aztán elmorzsolta egy imát mellettem, majd távozott a szobából a másik testvérral együtt. Magamra maradtam. Éreztem, hogy megrohannak a kétségbeesés ördögei - ám a gyógyír közbelépett, s így elmém lassan-lassan a kábulat távába merült.

De a másnap az iszonyat napjának bizonyult. Mesterem holttestét előkészítették a halotti szertartásokra, megmosták, felöltöztették - és én gyengeségem következtében ezen nem vehettem részt. Dermedten feküdtem, s bár tagjaimat némileg tudtam mozgatni, járásról szó sem lehetett. Gondolataim végtelenül kínoztak, óriási volt büntudatom: íme, nem lehetek mellette akkor, amikor megtér Teremtőjéhez, íme, olyannyira gyenge vagyok, hogy nem tudok felkelni és segédkezni teste megtisztításánál, íme, még az imádkozáshoz sem tudok letérdelni, hogy útját a Mennyeeknek Országába megkönnyítsem; csak a könnyeim szakadtak folytonosan, enni sem akartam (Gergely testvér alig tudott valami kevés erősítő főzetet belém diktálni, de gyomrom azt is azonnal kidobta magából), kezem reszketve markolta a szűrős takarót, a hideg gyakran kirázott; lelkem üres volt, testem a lélegzetet is alig tudta magába fogadni. A főapát kétszer is megkeresett, biztatgatott, nyugtatgatott, felszólított, hogy Isten kegyelmében keressem fájdalmaim enyhülését. Poros volt ruhájának alsó része, ebből láttam, hogy maga is térdelve töltötte a napot.

Gergely testvér kétségbeesett tiltakozása ellenére is részt vettem a temetési szertartáson, két testvérem támogatásával. Szürke ködben úszott előttem a világ, csupán a fehér gyolcsba bugyolált testet láttam, melyről nem akartam elhinni, hogy néhai mesterem teste, hiszen sokkal kisebbnek tűnt. Mikor felemelték a testet, hogy sírba fektessék, kicsúszott a lepel alól a kéz: szürkésfekete faágat látta, keselyű-karmakkal, hitvány, fekete erekkel, vörös foltokkal, és - Isten megbocsát nekem ezért a kijelentésért - bűzös, oszladozó hulla szagát éreztem. Olyabbé tűnt, mintha az eltemetendő már régen halott lenne. Ez viszont lehetetlen, hiszen minden testet a földnek adtunk három napon belül, számítva a lélek eltávozásától. És a szürke ködből ritkán kibukkanó arcok is oly különösek voltak... az az érzés marcangolt, hogy halottak vagyunk mindannyian, élettelen testek temetik az ismeretlen tetemet, tétova, imbolygó mozdulataik homlokegyenest ellenkezők voltak az élők mozdulataival; nem, nem mertem elhinni, hogy mindez csupán egy álom lenne, egy látomás, képzelgés, mit legyengült testem csiholt kínok közt elmémbe. Mikor az első göröngy a tetemre zuhant, elájultam.

Hosszú hetek viaskodása következett: beteg voltam, olyannyira beteg! egyik álomból a másikba zuhantam, láttam a szörnyű poklot, a leláncolt Sátánt, a tűzfolyamokat, melyekben emberek ordítottak, rimáncodtak, égtek szüntelenül; koromfekete éterben röpdöstem a Föld körül, s alig bírtam elviselni azt a nyilvánvaló, immár tagadhatatlan igazságot, hogy bolygónk kering a nap körül és nem fordítva. Aztán büszke, fegyveres szellemek vettek körül, sisakot, páncélt viseltek, lándzsájuk végén kis tüzek égtek szelíden - és tudtam róluk, hogy ők

védelmeszik meg az emberi világot a gonosz szellemektől, démonoktól, bukott angyaloktól. Néha jajgatva, jéghideg verítékben fürdő testtel ébredtem fel, s rémülten észleltem, hogy vastag szíjakkal az ágyhoz kötöztek; láttam, hogy cellámban számtalan gyertya ont fényt, több testvérem is imádkozik folytonosan, Gergely testvér pedig, a gond árkaival homlokán, kever össze különböző porokat - és mindez fájdalmas volt ugyan, de olyannyira feleslegesnek tűnt! mindennek üres szertartásjellege volt. Hiszen akkor már én dönthettem el: visszajövök ide, testvéreim közé, vagy egyike leszek a túlvilág szellemeinek, a kóválygó démonoknak, akik mindenhol a harcot, a gyűlöletet szították és megakadályozták az értelmes tudás elterjedését, mert a szerencsétlenek csak vérrel tudtak táplálkozni, az isteni energiák erőszakos felszabadításával; kénytelen voltam észrevenni (jaj! mennyit sírtam, zokogtam ezen azóta, hányszor korbácsoltam, kínoztam meg testemet!), hogy mi mindannyian, rendünk, szerzetestársaim egy valószínűtlen, üres világban élünk, oly olyan létben vagyunk, melyben ugyan ott van a Teremtő Atya Igéje, de megcsúfolt, meggyalázott állapotban, üres, nagy, hangzatos szavak által: mert létezik az Ige, de sohasem oszlott két részre, nem áll csak Jóból és Rosszból, hanem mindkettő és mindenk felett van! olyannyira tökéletes, hogy tökéletlen, olyannyira tökéletlen, hogy tehetetlen, és mégis - minden általa létezik, és ezért minden hozzá tartozik: háború, béke, öröm, gyász, éh, láz, betegségek, a pokol, a kóválygó, bukott angyalok, a gyönyör, az álom, a delírium, a keserűség, sőt - még az istengyalázás is! Rájöttem, hogy az Ige mindegyikünkben létezik, de azt békével, nyugalommal soha el nem tudjuk érni, mert a befele vezető út tele van kételyekkel, és minél erősebben kételkedik valaki, annál jobban közeledik az úthoz, annál jobban van úton, annál jobban szereti az Igét, és érti az Igét - és az Ige az Úrhoz vezet, aki, ami mindenk felett, még az Ige felett is áll, ezért meg nem érthető, meg nem érinthető és el nem mondható sohasem! Ez a világ a teremtés minden öröme és fájdalma: káosza, förtelmessége mögül és közül kell felfedeznünk a bennünket meghatározó részt, mely az Ige része. Emberi mivoltunk a jó és a rossz felismeréseiből, ezek alakzatainak tudatosításából áll, ez a legteljesebb gyönyör, ez az isteni Ige - boldog nyugtalanság, tudás, valóság és álom egyszerre: létünk ötvözet, isteni ötvözet, és ezért - tökéletes! És láttam a jövőndőt, megértve ez által, hogy semmi sincsen megírva: a világnak van sorsa ugyan, de ezt meg lehet változtatni, magunk alakítjuk sorsunkat - ám ugyanakkor vigyáznak ránk, ám ugyanakkor teljesen szabadok vagyunk; csak kérnünk kell és megadatik nekünk; láttam, hogy hányan és hányan kallódtak és kallódnak el az úton, teljesen értelmetlenül - és sajnáltam őket, mert bennük is ott rejtőzött és rejtőzik az Ige, belsejükben, minden sötétség ellenére is, jobban vigyázzák az Istent bárminél ezen a világon, jobban, mint a kolostorok mélyén fetregő és Istent üvöltözéssel kereső nyomorult papok, szerzetesek és apácák. Ilyen kétségek és állapotok közt hevertem bénultan hetekig, míg úgy nem döntöttem, hogy visszatérek abba a testbe, melyet Gergely testvér porai némileg megerősítettek. Miért nem választottam inkább a halált ezek után? - magam sem tudom. Néha teljesen elválasztva léteztem testemtől, s bizony a test korlátoltsága, hidegsége egyáltalán nem vonzott; ám ugyanakkor lenyűgözött a földi világ természetes szépsége, lenyűgözött csodája, mely a teremtés által kapott lélegzetre, életre; és igen, ekkor akartam a testet, de jaj volt a magamra ébredés porhüvelyemben! Néma elkese-redéssel feküdtem ágyamon, közönyösen vettem magamhoz a különféle, gyógyító keverékeket, hagytam, hogy Gergely szerzetes minden este alaposan bekenje minden porcikámat balzsamjaival. A főapát számtalanszor meglátogatott, és én elkövettem azt a tiszteletlenséget, hogy eleinte nem is szóltam hozzá, mi több, figyelembe sem vettem szavait. Tettem ezt azért, mert úgy gondoltam ő a továbbvivője, szellemi élősködője annak a tunyaságnak, álomvilágnak, melyben éltek és élnek testvéreim évszázadok óta. Aztán közönyöm lassan-lassan feloldódott. Néhány hét elteltével úgy döntöttem, hogy részt veszek egy szentmisén is, annak ellenére, hogy fölöslegesnek éreztem minden szót, mit kimondanak Isten nevében. Minden porcikámban megváltoztam. A nyugalom semmit sem jelentett

számomra, a kolostor falai már nem megvédték, hanem bezártak; de ugyan hová mehettem volna? hová? - hiszen a kinti világot egyáltalán nem ismertem, mindössze homályos emlékeim voltak róla, egészen kicsi voltam, amikor szüleim elhoztak ide, s azóta ki sem tettem a lábamat, itt élek, tanultam, kertet műveltem, könyveket olvastam, parancsoknak engedelmeskedtem, olyan parancsoknak, melyekről azt hittem, hogy betartásukkal Isten keblére kerülök... Vége szakadt itt már minden nyugalomnak, legalábbis számomra. Ám gyakran kaptam magam azon, hogy fájdalmas könnyek közt emlékszem vissza a tökéletesség és a boldogság gondolataira. - Atyám - foházkodtam ilyenkor a Teremtő Atyához -, miért választottál engem arra, amit még magam sem tudok? Hiszen oly könnyű volt azokat a gondolatokat követni, a régi parancsok szerint élni!... s most vagyok az Ige által: boldogtalanul, égődve, szánszalmasan, nyomorultan, de valahol mégis némileg boldogan.

Nagy fájdalmat szerzett nekem, hogy szerzetestársaimat nem világosíthattam fel, nem mondhattam el nekik átléléseimet, gondolataimat; hiszen hiába is tettem volna ezt! - Ugyan, ugyan - mondták volna -, még nem heverted ki mestered elvesztését, halálát.

Mert hogy ő hiányzott-e? Hiányzott! hiányzott - elemi erővel, hiányzott! olyan voltam nélküle, mint egy kiszáradt tó, mely víz, eső után vágyakozott; minden reggel úgy ébredtem, hogy minden csak álom volt, s mindjárt cellájába mehetek... de sehol sem leltem őt. Nem leltem betegségem alatt, vízióimban, látomásaimban, nem leltem képét gondolataim közt, és nem leltem könyveim közt a könyvtárban. Mert felépülésem után visszakerültem a könyvek közé, s bár az általam elvégzett munkákat most is csodálattal fogadták megrendelőim, szerzetestársaim, nem leltem örömet a munkában; tudtam, minden könyvet a múlandóságnak készítettem el, a bennük rejlő gondolatok éppúgy tovatűnnek az idő mélységes, valótlán gyomrában, miként tovatűnt mesterem mellőlem, miként tovatűnt, lefoszlott rólam a kolostorba, a csöndbe, a nyugalomba és rendbe vetett hitem, hogy helyet adjon egy idegen, de izzó ürességnek. Szótlán, fáradt, gépies, konok idegenné változtam, idegenné, mint milyen idegen volt számomra mesterem holtteste is és maga a főapát is a későbbiekben.

Hónapok teltek el. A főapát többször is cellájába hivatott, megpróbálta feloszlatni az életemet, hitemet szétsziláló kételyeket. Nem tudom mit tett, de szavai hallatára nyugalom és béke vett erőt lelkemen, nyugtalan szellememet lecsillapították a békesség szavai. Végül abban a szerencsében részesültem, hogy novíciusokat oktassak. - Túl vagy a megpróbáltatásokon Anzelm testvér - bízta rám a főapát a tanítást -, itt az ideje tudásodat továbbadni.

Abban a kegyben részesített, hogy magam válogathattam ki növendékeimet; kénytelen vagyok bevallani, nem fogadtam valami nagy lelkesedéssel új megbízásomat. Annak ellenére, hogy megnyugodtam, lecsendesült szellemem, a kételyek nem tűntek el - ezért inkább a könyvtár csendjére lett volna szükségem a megnyugváshoz. Inkább nem akartam tudomást venni a kételyekről - ez az igazság. Megpróbáltam elnyomni érzéseimet, s ez némileg sikerült is. Miként már mondtam, a főapát bölcsessége megnyugtatót ugyan, de elmémben gyakran felámadtak a kételyek, s zilálták szét gondolataimat: így gyakran homályba, magányba, nyomorult érzésekbe ütköztem. De bízam: egyszer vége lesz. Nem, nem lett vége.

Pontosan tudom, hogy mikor tört rám az az álom, mely kételyeimet fergeteggé változtatta, felégette testemet, akkori lelkemet magam által meggyűlöltette és tönkretette életem jó néhány esztendejét - ám mégis utat mutatott.

Az Úr 1073. évében, decembrius, vagyis a Bak jegyének havában történt, amikor minden fagyos, szürke, élettelen és dermedt. Pontosán azon a napon, amikor őt esztendeje múlt annak, hogy mesterem idegen testét a földnek adtuk. A főapát egész napos misét rendelt el az eltávozott emlékére, ezért a nagytemplom tömve volt gyertyával, zengtek a zsoltárok, ima

imát követett - és én kivettem ebből a magam részét; celebráltam a mise egy részét: könnyek közt, reszkető testtel, fagyott, hófehér arccal, állandó rosszgulléttel küszködve emlékeztem meg mesteremről, áldva ugyan szóban, ám magamban némileg szomorúan és lemondóan, tetteit, tanításait, erkölcsi és lelki tisztaságát. Könnyeim ugyan igazi könnyek voltak: csupán öt esztendeje annak, hogy eltávozott e világból szívem legkedvesebb embere, így halálának fordulója, temetésének emlékezete bizony felszaggatta lelkemben az emlékezés alig bezárt kapuit; a boldog órák, évek, melyek alatt oly sok mindent tanultam tőle, melyek nyugalomban, békességben és tudásban teltek el, most oroszlánokká, kiéhezett farkasokká, szörnyetegekké változtak, és egyre marcangoltak. Halálosan kifáradtam celebrálásom végére, úgyhogy le kellett támogassanak az emelvényről. Az idő már éjfélén is túl járt, s így - mihelyst fejem megérintette kemény váncosomat és magamra húztam durva takarómat, azonnal elaludtam. Talán fél órányi időt járhattam álmaim közt, mikor neszre ébredtem. A nesz az ágyam alól hallatszott. Felkeltem, betekintettem fekhelyem alá. Legnagyobb rémületemre jókora kígyót pillantottam meg. Az undorító csúszómászó rám szegezte villogó szemeit, nyelvét öltögette, hullámozó testét felém vonszolta. Erőt vettem rémületemen, kitapogattam az ajtó madzagját, felrántottam, kirohantam a cellából. Néhány percen belül visszatértem, kezemben villával, hogy elpusztítsam az állatot. De hiába kutattam végig többször is a cellát, nem leltem sehoh. Miután meggyőződtem arról, hogy nincs a szobámban, alaposan becsuktam az ajtót, visszafeküdtem ágyamba. Imában szóltam az Úrhoz, hogy vigyázzon rám, őrizze nyugvásomat, védjen meg a mérges állat ölelésétől. Egy órányi hanykolódás után elaludtam.

Ahogy álomba zuhantam, egy végtelennek tetsző könyvtárban találtam magamat. Nem is volt ez könyvtár, inkább egy végtelen, könyvekkel kirakott tér: felettem a kék ég nyújtózkozott, kacagó, illegő-billező bárányszóval, talpam alatt vörös-fekete márvánnyal kirakott padló húzódozott, hátam mögött és előtttem a végtelenbe tartott ez a könyvsor: úgy az ég fele is. A könyveket díszes bronzoszlopokból készített állványokra rakta valami titáni kéz. Titáni kezeket mondok, mert ezek a könyvek hatalmasak voltak, emberi kéz aligha mozdíthatta volna. Feltűnt, hogy mindegyiket ugyanolyan színű festékkel díszítették (többségében arany szín volt kötésükön, vörös-fekete vonalakkal, zöld szélekkel), ugyanakkor mindenik pontosan egyforma mérettel bírt. Közelebb léptem a könyvsorhoz, megpróbáltam elolvasni a gerincekre írt címeket. Vajmi kevés címmel tudtam megbirkózni, mert a legtöbbet számomra ismeretlen betűkkel rótták fel. Azt pedig hiába is kíséreltem volna meg, hogy bár egyet kiemeljek a sorból. Érezvén ezt a tehetetlenséget, sétálni kezdtem az állvány mentén. Furamód, lépéseim zaja visszhangzott, mintha egy hatalmas teremben járkáltam volna; meg is álltam egy pillanatra, hogy megbizonyosodjak, nem-e fülemnek vagyok áldozata. Aztán tovább sétáltam, tovább hallgattam kongó lépéseimet. Már azon kezdtem töprengeni - mert eladdig ez eszembe sem jutott -, hogy mit is keresek e hatalmas, könyvtárnak alig nevezhető térben, mikor lépéseim visszhangja mellé egy másik visszhang társult: idegen lépéseké. Hátam mögöl hallottam ezeket a hangokat, így visszafordultam - ám senkit sem láttam. Némileg izgatottan, kissé megrettenve folytattam sétámat. Azon töprengtem, miként is tudnék bár egy könyvet kiemelni végtelen sorból, mert az volt az érzésem, hogy egyetlen kötet kinyitásával meg tudnám fogalmazni, rá tudnék jönni ittlétem titkára. Váratlanul mesterem szavai jutottak eszembe: - Aki kételkedik, rossz úton jár. Többször is elismételtam halkán e szavakat, s lám, hatásukra erőm egyre nőtt, elmém kitágult. Biztatást éreztem: lépjek oda a könyvsorhoz, mert most már le tudok emelni bármilyen kötetet. Engedelmeskedvén e belső hangnak, biztatáshoz, a könyvekhez léptem, és megragadtam egyet. Könnyedén kiemeltem. A földre helyeztem, letérdeltem melléje, felhajtottam fedelét.

Mihelyst megemeltem a fedelet, láng csapott szembe velem. Jajkiáltást hallatva hátraestem, a földön vonaglottam, szememet dörzsöltem, bár kénytelen vagyok elmondani, hogy semmi, de semmi fájdalmat nem éreztem. Néhány pillanat múltán aztán erőt vettem magamon, felálltam. Megpróbáltam kioltani a tüzet talpammal, sikerült is. De harm... - olvastam az épségben maradt címrészt a félig elolvadt, megmarcangolt borítón.

- A harmóniáról - hallottam mesterem hangját. A váratlan hangtól térdre estem. Egy szerzetes-sarút láttam előttem, s ahogy egyre emeltem a tekintetem, megláttam a szerzetesi köntöst, a köntös ujjába dugott, összekulcsolt karokat. Végül pedig mesterem komor arcát pillantottam meg. Néztam ezt az eltemetett arcot, hang nem jött a számra.

- A harmóniáról - mondottá ismét mesterem. Hangja végtelenül komoly volt, érces, messze rezgő, csaknem ijesztő.

- Mest... - kezdtem volna, de ő gyorsan a szavamba vágott.

- Nézd, milyen nagyszerűek ezek a könyvek, milyen csodálatosan vannak egymás mellé illesztve, mennyire egyformák és mennyire érinthetetlenek - az utolsó szavakat erősen megnyomta. - Ezek a Teljesség, a Rend és az Igazság könyvei. Érinthetetlenek. Még nem íródtak meg emberi kéz által, talán nem is fognak sohasem, ha csak a Teremtő Atya nem akarja másként. Ám úgy tűnik, hogy ezek a könyvek soha nem is fognak átfolyni egy gyatra, gyáva, értelmetlen embernek a lelkén és elméjén. Mindegyikük olvashatatlan a másik nélkül, egész, tökéletes egységet alkotnak. Legalábbis azok számára, akik nem kételkednek... Te is csupán azért tudtad leemelni egyiküket, mert legyőzted a kételkedést, szavaim, erőm által. De kíváncsian nyitottad ki a könyvet, mohón akartál beleolvasni - ezért láng csapott veled szembe. A könyv elégett. A te hibádból, hitetlen! - ordított rám. Fel-alá járkált körülöttem. - Te tudatlan, Isten tökéletességében kételkedő örült! Te meg merted érinteni az Igét!

Néhány pillanatra elhallgatott. Lángokat lövellő tekintetével szemembe döfött, teljesen megdermesztette gondolataimat.

- Rossz úton jársz testvérem - enyhült meg váratlanul pillantása és hangja. Elmosolyodott; úgy nézett rám, mint pásztor a megkerült bárányra. S oly hirtelen, miként eltűnt, feloszlott a légből.

Feltápáskodtam. Bambán meredtem a könyv maradványaira, aztán lassan elindultam a könyvsor mentén. Olykor megtántorodtam, képtelen voltam megérteni a történeteket. Képtelen voltam megérteni, hogy ezek a könyvek képviselnek valamiféle tökéletes szubsztanciát, és nem értettem azt, hogy mi rosszat tettem. Valami azt súgta, hogy ne törődjek a történetekkel, mert igazi értelmük nincsen. És az a valami arra is bízott, hogy vegyek le egy újabb könyvet a polcról. Eredménytelenül küszködtem a kísértés ellen, néhány pillanat múltán már azon találtam magamat, hogy újabb kötetet emelek le. De verito - olvastam a könyv borítóján. Végigsimítottam a kötet mesteri vonásait. A könyv borítóján egy pillanat alatt száj nyílt, beleharapott kezembe. Ömleni kezdett vérem.

- Az igazságról! - ordított fel előttem mesterem.

De én mindezt már nem bírtam tovább; eszméletemet veszítettem és elterültem a márványpadlón. Mikor magamhoz tértem, lángokban állt az egész könyvtár. A kék ég eltűnt, zárt teremben találtam magamat, ahol a falak szürkék, piszkosak, penészfoltosak voltak, a padló pedig sárral telített. Hatalmas hangzavar volt; döbbenet észleltem, hogy az égő könyvek visítoznak. Mesterem ott állt előttem. - Ments meg... - suttogtam, mire ő kezét nyújtotta nekem, felsegített a sáros padlóról. Magához ölelt. Zokogva karoltam át testét, megbékélést kerestem karai között.

- Hamarosan minden elcsendesül - mondottá szelíd hangon, és a lángok közé lőkött.

A tűz tüstént köntösömbe kapott. Ordítva, jajgatva próbáltam menekülni a lángörvényből, de valami hatalmas erő ott tartott a tűz közepében. A lángok egyre mélyebbre marták vörös, izzó fogaitak testembe; körmeim elpattogtak, ujjaim hamarosan elszenesedtek, hasfalam az izzó tűz hatására végighasadt, beleimet elnyelte a mindent elemészto tűz; hajam ellobbant, fogaim porrá hullottak, nyelvem kiégett számból.

- Anzelm! Anzelm testvérem! - ébredtem fel valaki szólóngatására. A gyerekarcú Robert szerzetes állt ágyam mellett.

- Mindjárt virrad - mondta mosolygós arccal, s örült akár egy gyerek, aki a reggel eljövételével tüstént lerohanhat a hűs, csobogó patak partjára színes kavicsokat gyűjtögetni. - Mennünk kell imádkozni.

És kiment szobámból.

Jaj Uram, csupán álom volt - csordultak ki könnyeim s roskadtak alá hideg arcomra. A cella friss levegője hamarosan magamhoz térített kábulatomból. Feltápázkodtam, megmostam tiszta, hideg vízben az arcomat. Uralkodj magadon, bízattam magamat, hiszen csak álom volt. Természetes, hogy ilyet álmodtál, hiszen az emlékezés összekuszálta elmédet.

Mind a mai napig nem tudom - álom volt-e ez, avagy igaz törtézés. Hogy álom volt, azt bizonyítja testem, mely nem szenesedett el a tomboló, örületes tűzvészben, hogy valóság volt, arra gondolataim vetnek fényt. De bármiféle törtézésben is volt részem, az bizonyos, hogy fordulópontot jelentett az életemben. Akkor már tudtam, mit takart el előlem a kolostor évtizedeken keresztül, mit takart el mesterem és mit takart el maga a főapát, nem csupán előlem, hanem szerzetem tagjai elől is; rendem egyszerű tagjait nem hibáztathatom ezért (ha ugyan keresnem kell a hibát, ha ugyan el lehet ítélni azt, tökéletlen gondolatokkal, isteni szigorlat, áldás nélkül a más emberek vágyát a tökéletesség íránt, még akkor is, ha az a lehető legrosszabb, legnevetségesebb avagy legszomorúbb formában mutatkozik meg, teljesedik ki: hiszen az ő vágyuk is a teljesség volt, hibájuk csupán az, hogy az útnak egy állomását nevezték ki ezen teljességnek és ezt tanították mindenkinek), miként nem tudom hibáztatni őket most sem: Gergely testvér inkább elrejtőzött gyógyító füvei közé, kotyvasztotta a különböző főzeteket (és íme, keze alatt volt a bizonyíték: ha tökéletes valaki, akkor nincsen szükség gyógyszerekre, ápolásra, mert nem lehet beteg), mintsem azzal a halk, suttogó, ám kínozni nagyon tudó hangocskával törődött volna, mely oly sok éjszakáját és minden gondolatát megzavarta; a szerzeteskovács pedig izzó vasát csapkodva, kalapálva ütötte agyon gondolatait, s tette ezt egészen addig, amíg a fáradtság ólmos leple el nem takarta elméjét és le nem terítette fekhelyére, hogy aztán másnap előlről kezdjen mindent; Robert tiszta gyerek volt, buzgón másolgatta a könyveket, s bár megmutatkozott tiszta lelke azokon a csodálatos iniciálékban, képecskékben, őt vezetni kellett, ő sohasem volt képes gondolatait egy irányba szabni - ezt mások kellett megtegyék helyette, s így bizony könnyű volt elmondani, megtanítani neki mindazt, ami félrevezette elméjét, gondolatait. Ám hogyan is merészeltek volna gondolni társaim a másságra!... hiszen a későbbiekben oly nagyon rettegett inkvizítorok tüstént kőpadra vonszolták volna őket, már csak a legkisebb gyanú esetén is (magam azért nem kerültem az Isten nevében ítélo gyalázatosak elé, mert mesterem befolyása megvédett, még halála után is, ráadásul a későbbiekben már nem voltam számukra elérhető), vádolva őket azzal, hogy Isten pompázatos világát akarják lángba, gyűlöletbe borítani.

Mi a jó és mi a rossz? - minden ami az Igét, a Teremtő Urat nyugalmban megbolygatja rossz; minden ami a célokat megsemmisíti rossz, minden ami haladni akar, ami fel akarja eleveníteni az ősi tudást rossz - tanították ezek az emberek!... Holott mindenikünk már ősi tudással

lelkében születik erre a világra, s legvilágosabban ezt az isteni, ám mégis pogány Platón fogalmazta meg... Íme: nem más a rossz, mint a jó elnyomása és a jó hiánya. Mert minden gondolat út egy másik gondolat fele, ámbátor az előbbi gondolat nem feltételezi az utóbbi gondolat megszületését, csupán megteremti annak lehetőségét - hiszen Isten szabad akaratot adott mindannyiunknak, hiszen saját hasonlatosságára teremtette meg az embert, s pontosan az tesz emberivé, hogy választhatunk jó és rossz között. Akár álom és valóság határán is lebeghetünk: megtehetünk bármit, mert emberek vagyunk.

És igen, ezért vádolom a kolostort! Ezért: az akarat elnyomásáért, egy olyan állandóság meg-alapításáért, melynek soha semmi értelme nem volt és nem is lesz: mert ez ellent mond minden emberi méltóságnak! Vádolom azért, mert sok ezer embert állított meg azon törekvé-sében, hogy az Atyához elérjen - s ráadásul tette mindezt az Atya nevében!

De akkoriban mindez még nem forrott ki bennem teljesen, maradéktalanul, akkoriban mindez még égetett, kínozott, kitörni készült, megmutatkozni akart, akár fekete fellegek közül a fényes telehold, hogy utat világítson.

A főtemplom fele támo lyogtam, hogy részt vegyek a szentmisén; reméltem, sikerül majd látomásomat, álmomat elhallgattatnom, sikerül azt az izzó lángot kioltani lelkemben, hogy elmerüljek az akkor még valamennyire békésnek tűnő kolostor nyugalmas, védett csendjében. Néztam a sápadt arcokat a templomban, melyeket rövidesen kipirosított vagy éppenséggel elhalványított az áhítat, a jámbor, hiszékeny, teljesen védetlen hit; hallgattam a fohászokat, láttam a könnyeket, melyek ott csordogáltak az Isten előtt védetlen arcokon, s bárhog y is próbálkoztam, nem sikerült bekapcsoló dnom e csoportos, tömeges áhítatba: inkább tűnt mindez idomtalan, kóválygó hiénavihogásnak, gyámoltalan sivalkodásoknak, mint a Teremtőt köszön-tő, dicsőítő szertartásnak. Ekkor ismét látomásom támadt: fekete köntösbe bújtatott csont-vázak tartották kezükben a rózsafüzéreket, kereszteket, ritmikusan csattogtattak fogaikkal. Többen rám néztek - szemüregükben a végtelen semmit pillantottam meg. Lehunytam szemem, kivert a hideg, csak úgy hasogatta tagjaimat, de már nem féltem. Éreztem: úton vagyok: ekkor lelkemben a hangok teljesen elcsendesedtek, minden fájdalmam szerteoszlott. Ekkor kinyitottam szemem. Egyedül voltam a templomban. Az oltár körül fényes felleget pillantottam meg, mely szelíden, a levegőben is érezhető szeretettel ölelte magába a fakereszten lévő bronz Jézus testét, befedte a szépséges Szűz Mária szobrot. Térdre estem és mondani kezdtem a Megváltó szent imáját.

- Könnyed nekem nektár - hallottam. A hang puha, szelíd volt.

- Immáron felébredtél. Menj és tanítsd isteni tudásodat, ám csupán azoknak mondd el, akik eljönnek érte. Most pedig állj fel és menj.

Lépteim zaja dörgésekké változott a hatalmas, sötét templom csarnokában. Mikor kiléptem az óriási, faragott faajtón, az döndülve csapódott be utánam. Nyomorúságos látvány terült szemem elé: szakadozott köntösökben beteg, köhögő, piszkos emberek hordtak vizet horpadt vedrekben a kolostor keleti szárnya felé. Mikor odapillantottam, láttam, hogy lángok csapnak ki az épületből - pontosan a könyvtár épületéből. Egy nagyon öreg, aszott, ráncos emberke állt a vizet cipelő szerzetesek között, s kétségbeesett hangon ordítózott, sikoltozott: - Még több vizet! Még több vizet! Leég az egész kolostor! Jaj Istenem! - sikított fel, s erre a könyvtár épülete teljes egészében leroskadt.

- Íme az álom - gondoltam magamban. Ezeket a könyveket biztos, hogy többé nem fogják megírni - de tanításaikat bizony magammal viszem.

Az öreg emberkében a főapátra ismertem. Gondoltam, odamegyek hozzá, mikor rám ismert és könyörögni kezdett:

- Anzelm testvér! Anzelm testvérem! Mit tettél velünk, testvérem!... Gyere, segíts rajtunk! Leég az egész épület...

Nem, nem mentem oda. Nem lett volna semmi értelme. Hogy a könyvek mind elégték, megsemmisültek, az teljességgel bizonyos volt, meg aztán amúgy is elzárva tartották a leg-nemesebb műveket a világ elől. Ugyanakkor meg voltam győződve arról, hogy az egész épület aligha fog leégni, csak a keleti szárny pusztul el. Miként kiderült a későbbiekben, igazam is volt.

Itt mindent befejeztem. Többet nem tanulhatok, itt nincs aki adna nekem. Hazamegyek - gondoltam, s a kolostor kapuja felé indultam. Tárva találtam azokat.

Huszonhét esztendeje nem voltam otthon. Itt az idő megtérni szülőfalumba.

Ha volt is némi kétely lelkemben hazatérésemmel kapcsolatosan, ez az úton teljesen eltűnt.

S bár szüleim a találkozás első perceiben nem ismertek fel, néhány óra múltán már kitörő örömmel fogadtak; immáron vének voltak, nehezen bírták a munkát, keservesen meg kellett küzdenek minden betevő falatért. Ezért a kezdeti örömet rövidesen az aggodalom váltotta fel, nem tudták, miként fognak eltartani; úgyhogy nevetve kellett minden aggályukat elcsitítsam: már a magam embere vagyok, magam is meg tudom keresni kenyeremet. Így is történt. Hazatérésem híre napokon belül elterjedt a környéken: az emberek sereglettek hozzám, hogy lássanak, beszéljenek velem. Rövid idő elteltével a környékről gyakorlatilag mindenki hozzám járt tanácsért, s bár sohasem kértem segítségemért semmit sem, meglehetősen meggazdagodtam adományaikból. Így lehetőségem nyílt arra is, hogy hatalmas könyvtárat állítsak össze magamnak, nem sajnáltam sem az időt sem a pénzt egy-egy ritka darabért. Visszatérhettem a másoláshoz is, a későbbiekben pedig tanítással is foglalkoztam. A környező falvak gyermekeit oktattgattam, de felnőttek is eljöttek, hogy megtanuljanak írni-olvasni, számolni. Később egy faházat építettem a saját kezemmel, mely ház kizárólag az oktatást szolgálta. Ide gyűjtöttem össze könyveimet is; mindazon műveket, melyeket megértettek az olvasni akarók, szívesen adtam kölcsön. Ekkor már magam is írtam: a kolostorban olvasottakat vetettem pergamenre, s bizony hálás lehettem mesteremnek, hogy lehetővé tette számomra a tiltott könyvek elolvasását is. Olykor saját gondolataimat is pergamenre, papírra vettem, bár ezekről nem tudott senki sem: nem láttam értelmét felfedni létüket. Ezen írásokat nem is kölcsönöztem ki senkinek; nem is díszítettem ezen könyveket, hiszen a gondolatokat nem kell cicomázni, s törekedtem arra is, hogy ne írjak cikornyásan, miként írt akkoriban oly sok elme, hanem világosan, egyszerűen, örömmel írtam le írnivalómat, készen arra, hogy bármikor elvessem magamtól azokat, mert tudtam, semmiféle rendszer és állandóság nem létezik a világban; maga Isten sem állandó, jó és rossz viszonya pedig tökéletes és tökéletlen is, épp annyira romboló, miként építő. S csupán akkor írtam, amikor volt tényleges mondanivalóm.

Néhány esztendeig folytattam ezt a csendes életmódot. Fájdalmas volt az a pillanat, amikor elveszítettem szüleimet: egyazon napon haltak meg, fájdalom nélkül szenderültek jobblétre. Két gyönyörű fa árnyékába temettem el őket, a későbbiekben kisebb kápolnát építettem sírjuk mellé. Magam faragtam az oltárt, mely egy Jézus és egy Mária szoborból állott. Apám vonásait faragtam bele a Jézus szoborba, anyám vonásait meg a Mária szoborba. Később egy harmadik szobrot is faragtam, Mihály arkangyalét.

S miként fogtam fel magát az életet? - nos, az életet nem akartam, sokkal inkább akart ő engem. Az élet volt, néha elszomorított, néha mosolyt fakasztott ajkamon, de mindkét esetben tudtam: csak van. Ám azt is tudtam, hogy születésem előtt én akartam az életet, és ezért is rendelkezem vele. Ugyanakkor nem foglalkoztam a halál gondolatával, hiszen ez sem jelentett

semmit. Gyakran eltöprengtem azon, hogy az emberek többsége mennyire ragaszkodik javaihoz, s ez bizony elszomorított - íme, ez által ragaszkodnak az élethez. Ám tudtam azt is, ha az emberek elveszítenék vagyonukat, bajaikat, akkor magát az életet veszítenék el, mert ezek tartják életben őket; tétova és gyámoltalan gyermekek voltak az emberek, s bár gyakran elszomorodtam sorsuk felett, tiszteltem is őket ezért: ez volt az *ők* útjuk a megvalósulás fele, ezért vesznek részt a nehézségekben, mi több, ezért is akarják a nehézségeket. Ez is az élethez tartozik, gondoltam, s megráztam fejemet. Soha senkinek sem akartam megszabni, hogy mit tegyen, milyen utat kövessen. Mert mindenki a maga útját járja, úgy, ahogy megválasztotta azt: tétován vagy büszkén, gőgösen vagy méltóságteljesen, vidáman vagy szomorúan; mindez emberi és ezért szép. Azt is el kell mondanom, hogy bármennyire is nem akartam, helyesebben szólván nem foglalkoztam az étellel, mégis lenyűgözött annak minden megnyilvánulása: kezdődően a véres harcoktól egészen a legcsodálatosabb szeretkezésig, a felhőkbe burkolt hegycsúcsoktól a szakadékokig.

S gondoltam-e a kolostorra? - igen, gondoltam, hiszen öt esztendő koromtól egészen harminckét éves koromig éltem falai, gondolatai közt, alig tudván valamit a külső világról, beleburkolózva egy alig-alig áthatolható tökéletesség-tudatba, melyet megpróbáltak a lehető legteljesebben rám szabni, mintegy állandósítani ez által gondolataimat, hogy az úton való haladás helyett mozdulatlan legyek. Számtalanszor feltettem magamnak a kérdést, miért vágytam olyannyira a másra, mi által nyert létet benne a kétely, mely által végül is ide kerültem. Most visszagondolva az állíthatom, hogy nem irigyeltem szerzetestársaimat, az idősebb rendbelieket, inkább félve bámultam őket, s csirájában már feltettem magamnak a kérdést: miért mozdulatlan kövek ők? - mivel azt hittem róluk azért mert hallgattak, hogy mindentudók és az Istent, a Teremtő Atyát a lehető legteljesebben érzik magukban, csupán arra várnak, hogy meghaljanak, visszatérjenek hozzá. Nem, nem voltam irigy, hanem elvakított a káprázat, a csodálkozás: íme, hamis volt ez, erre most már minden gondolatom rávilágít. Nem vágytam vissza a kolostorba egyetlen pillanatig sem - bár nem tagadhatom, hogy nem éreztem hálát az ott tanultakért. Semmit sem tudtam további sorsukról egészen addig, amíg egy vásáron nem találkoztam Robert szerzetessel.

A közeli völgyben havonta egyszer tartottak vásárokat. Eljött ide mindenki: messzi földről hozott, különleges gyümölcsöket is lehetett is vásárolni, sok díszes szőnyeget, melyen vakulásig dolgozhatott három-négy szövő, a legegyszerűbb és legolcsóbb fazekaktól kezdődően a legdíszesebb aranykelyhekig, aranytálakig mindenféle edényt, nem beszélve a rengeteg állatról, melyeknek bőgése, nyihogása, mekegése messze felverte a környék csendjét, s mindezen hangzavarba beleéktelenkedett sok zenekar zenéje, az emberek hangos alkudozása. Mérföldekre elhallatszott ez a zaj, lázba hozott mindenkit; négy napig tartott a sokadalom, az eszem-iszom és a tánc, négy napig tartott a portékák adása és vétele. Magam is részt vettem mindenik vásáron, egyrészt azért, hogy híreket halljak, másrészt meg olykor olyan könyveket is sikerült vásárolnom, melyek akár egy uralkodó könyvtárának is a becsületére válhattak volna. Arabus, latin, ó- és újjörög nyelveken írt könyvek voltak ezek.

A vásár központjától kissé távolabb bukkantam rá Robertre. Néhány lépésnyire elhallatszó hangja vezetett el hozzá: - Adakozzanak, jóemberek. Adakozzanak, hogy felépíthessük kolostorunkat, melyet szerencsétlen csapás döntött le. Adakozzanak, hogy helyük legyen a Mennyeknek Országában, adakozzanak, hogy Istent szolgálják, hogy bűneiket megbocsássák...

Nem ismertem rá hangjára, nem is ez hívott oda: csupán adni akartam. Mikor négy aranyat dobtam a földre helyezett kopott kis fadobozba, a bőkezű adakozásra felemelte fejét és kimondta nevemet:

- Anzelm!...

Rábámultam a szerzetesre, s csupán akkor ismertem fel.

- Robert - suttogtam a nevét, kissé meghatódva, ugyanakkor némileg iszonyodva is. Régi társam koszos, kopott-foltozott köntösben ült a föld porában, a sok hajlongástól dereka már nem bírt kiegyenesedni, ajkai cserepesek, kisebztettek voltak, szeme mélyen hátrahúzódott üregébe és fénye sáros-tompa volt, arcán piros, kék foltok voltak, szakálla poros, rendezetlen haja csapzott. Lábbeli nem volt a lábán, köntöse felfedte sebes lábszárát, lábujjai eltorzultak, örökké tartó görcsbe rándultak; egész lényéből megaláztatás és fájdalom sugárzott. Hitevesztett, megviselt, rendkívül fáradt ember állt előttem, aki fiatal kora ellenére is agg embert mutatott. Később azt is elmondta, hogy nem a kolostorért, hanem a maga számára gyűjtöget; hazudni kényszerült, hogy el ne fogják és fel ne akasszák koldulásért, csavargásért.

Hazavíttem szerzetestársamat, megfürdettem, megnyírtam szakállát, haját levágtam, sebeit kitisztítottam és bekötöztem, új köntöst adtam neki, megettettem, megittattam. Ágyba fektettem: s miután átaludta az éjszakát és kipihenten felébredt, kérdések özönét zúdítottam rá. Kesernyész mosollyal várta ki a kérdések végét, s mikor elhallgattam, beszélni kezdett:

- Miután leégett a kolostor keleti szárnya, és te otthagytál minket, Anzelm testvér, minden jó a visszajára fordult. A bedőlt, összeomlott falakat nem tudtuk felépíteni, így hamarosan rablók törtek ránk, és mindenünkből kifosztottak. Elhajtották jószágainkat, felégették kertjeinket, elrabolták kincseinket - szeméből könny csordult alá, és eltűnt szakállában. - Ám mindez mintha nem lett volna elég: ránk tört a pestis, úgyhogy abból az ezerkilencszáz lélekből, aki a kolostorban lakott, csupán négyszáz maradt életben. Komor, nyomorúságos falak közt tengtük az életünket, cseréppohárból vettük magunkhoz a Megváltó véré, kukoricakenyerünk is alig akadt a kenyér megtöréséhez. Mindenkin megült a keserűség gonosz démona. Minden összeomlott: ősi mestereink tanításait ezen tapasztalatok teljesen megsemmisítették, a nyomorúság következtében pedig testvér testvér ellen kezdett harcolni. Miféle tökéletesség az, amely egyetlen csapásra, pillanatok alatt megsemmisül? - nézett rám. Hallgattam. Néhány pillanat múltán tovább folytatta:

- Végül már oda jutottunk, hogy az életben maradt szerzetesek egyre-másra hagyták el a kolostort. Magam is megszöktem - intett kezével, mintha valami rossz dolgot akarna eltávolítani magától -, mert nem bírtam tovább a nyomorúságot. Hitemet is elvesztettem - ingatta meg fejét -, ki tudja, talán maga az Isten vette el tőlem, ha ugyan van Isten.

Hallgattam továbbra is. Mi mást tehettem volna? Mondjam el ennek a hitevesztett embernek, hogy a hit mindenikben más és más, hogy nincsenek egyetemes tanítások? Mondjam el neki, hogy jó és rossz feltételezi egymást, ám mindkettőben lehet tivornyázni, mi több, túl lehet lépni mindkettőt? Nem bírta volna el ezeket a szavakat. Nem tehettem mást, mint felajánlottam neki: maradjon házámban ameddig csak akar, akár élete végéig is. Nemet intett.

- Megyek tovább... még a mai napon. Még valamit, Anzelm testvér... A főapát mindenkinek azt mondta, te bontottad meg a kolostor isteni nyugalma. Azt mondta, a te nyugtalanságod rombolta le a falakat, szabadította ránk a rablókat, a pestist, a te nyugtalanságod hozta ránk a nyomort, az éhséget. Volt aki hitt neki, volt aki számba sem vette szavait.

- És te, Robert? - kérdeztem. - Te is azt hiszed, hogy én rontottam meg a kolostor néma csendjét, boldog nyugalma?

- Nem tudom, mit higgyek - rázta meg fejét. - Úgy érzem, igen is, meg nem is. Úgy érzem, megtapasztaltál valamit, valami tőlünk idegen hatalmat, és ezért elhagytál bennünket. Azt tanították nekünk, hogy nincsenek célok, mert minden tökéletes. A főapát szerint te bontottad

meg a rendet. De miként lehet a tökéletességet felbontani, egy tökéletes igazságot a feje tetejére állítani? Úgy érzem, igazad van valamiben... de az is igaz, hogy a te távozásod után lettünk nyomorultak. Még idő kell nekem... - állt fel a padról és ment be a házba.

A meséltek elszomorítottak. Ott ültem a padkán, míg Robert ki nem jött a házból, kezében az ütött-kopott faládikával.

- Isten tartson meg könyörületességében, testvérem - mondottá, és elindult.

- Várj - szoltam utána. Egy erszényt csúszttam kezébe, ötven arannyal. Szeme megrebbent, láttam, mindjárt elsírja magát ismét.

- Menj hát, ha menned kell - suttogtam összeszorult torokkal. - Isten áldása kísérjen utadon.

Kiment az udvarból. Nem néztem utána. Nem volt miért. Tudtam, hogy ő már jó úton jár.

Íme, engem okolnak, hibáztatnak a változásokért, s talán igazuk is van. Széttörtem, szétdaraboltam egy álmot, melynek lagymatag, nyugalmat sugárzó, ám ihatatlan, sós vizében úszkáltak századokon keresztül a szerzetesek. Hogy kinek, minek volt érdeke mindezen dolgokat létre csálni, ily mértékben beburkolni az igazságot a hamisság páncéljába, azt nem tudom. Sejtelveim vannak csupán, sorolhatnám ide a butaságot, a túlzott vágyakozást, akár azt is elmondhatom, hogy maga az Atya hibás a történetekért, de nem vagyok biztos egyikben sem; érzésem az, hogy e kérdésre csupán az Utolsó Ítélet napján kapom meg a választ: hogy akkor majd teljes ura legyek magamnak. Mert éreztem: elmém megvilágosodott ugyan, de a Teremtő Atyához még nem jutottam el; még vezetnek, még vezettetem magam. Elszomorított ugyan, hogy engem okolnak a kolostor pusztulásáért, de tudtam azt is, nincs igazuk. S inkább szomorított el az, hogy még így sem tudták elfogadni a rossz úton való járásuk gondolatát. Íme, saját testvéreim sem ismerik fel felébredésemet. Azok a legnyomorultabbak közülük, akik még fel sem tették maguknak a kérdést: valóban miattam, avagy más ok következtében történt ami történt. Inkább kívántam ítéletüket, mintsem azt, hogy üresség legyen lelkükben.

Imígyen töprengtem egészen estig a ház melletti padkán. S mikor az éjszaka közeledtét jelezte néhány bíborsugár, néhány esőcsepp ébresztett fel merengésemből; kábán néztem szét a homályban. A levegőben ott feszült a vihar ereje; néhány pillanat múltán villámok hasították darabokra az eget, és súlyos esőcseppek verődtek a földbe. Bementem a házba; mécsest gyújtottam, vacsorára elfogyasztottam némi fekete kenyeret, egy kevés bort ittam hozzá. A jó ital erőt csöpögtetett fásult, kába elmémbe, felfrissítette gondolataimat, tisztábbá tette szomorúságomat. Néhány percnyi gondolkodás után végül is úgy döntöttem, levelet írok a főapátnak; tudom, különösen hangzik ez, viszont az volt az érzésem, hogy meg tudnám vele értetni a dolgok kimenetelét. Az esőcseppek kopogtak házam fedelén; és én elővettem a tintát, a frissen vágott tollat, majd a mécsest az írópadkára helyeztem, imbolygó lángjánál a következőket vettem pergamenre:

Méltóságod szent kezébe, Anzelm testvértől.

Méltóságos főapát, úgy érzem, hitben immáron elváltunk egymástól, követve mindenki a maga útját, melyet megszabtunk magunknak a Teremtő Atyával közösen. Távozásom kolostorodból nem volt a bűn hívásának eleget tévése; úgy éreztem, hogy az én időm következett el, s vállaltam én ezen időnek minden kételyét, nehézségét. Mert immáron nem tudott eleget nyújtani nékem a kolostor árnyéka.

E néhány sor után letettem a tollat, az imbolygó mécseslángba néztem. Nem tudtam mit írjak a továbbiakban. Akárcsak Robert testvérnek, ennek az embernek sem akartam hitét megbolygatni; állítom, hogy nem is tudtam volna. Végül erőt vettem magamon, tintába mártottam tollamat, tovább róttam a sorokat.

Különösnek tűnhet, hogy mindezt egy olyan embernek írom le, aki a mozdulatlanság jegyében irányította a kolostor életét, eltakarva a hitet a kereső ember elől, imígyen megbéklyózva és nyomorulttá téve életét. Hiszen te is tudod, ezen mozdulatlanság a hamis élet melegágya, s rá alapozva semmit, de semmit nem lehet tanítani. Miként megmozdult maga az Isten is a teremtéskor, imígyen hozva létre az Igét, olyképpen mozdultam meg magam is, mert az Ige, a mozdulatból megszületett Ige mindannyinkban benne van. Mindez nem rövid idő alatt történt, hiszen a kezdeti és a későbbi nehézségek következtében csaknem a halál karmaiba kerültem - és ezt te is tudod. S ha maradok a kolostorban, minden bizonnyal a halálba veszttem volna, ugyanakkor ti is, mindannyian: mert az idő bekövetkezett a pusztuláshoz. Mózesnek is monda az Úr: menj be a Fáraóhoz, mert én keményítettem meg az ő szívét és az ő szolgálóinak szívét, azért, hogy ezeket az én jeleimet megtegyem közöttük - ekként léptem tovább én is, engedelmeskedvén a parancsnak. S ha Mózes, az Isten szolgálója és prófétája akkor megszegte volna a parancsolatot, akkor is megtörtént volna az, aminek történnie kellett. Izzó vágyak, gondolatok gyötörtek esztendőken keresztül, mindhiába próbáltam megszabadulást keresni az évszázados tanításokban, elmém, lelkem képtelen volt a megnyugvásra. Szent Ágoston szavaival mondom: nem ismertem ugyanis ama másik, igazi valóságot, és valamiképp csiklandott a vágy, hogy elfogadjam a balga szemfényvesztők felfogását, mikor felelnem kellett a kérdésre: honnan ered a Rossz - vajon Istent testi alak határolja-e, van-e haja és körme - s vajon igaz embereknek kell-e tartani azokat, akiknek egyszerre sok feleségük van, embert ölnek és állatokat áldoznak?

S a kolostor falai közt ezen kérdésekre megtaláltam a választ - találkoztam olyan könyvekkel is, melyekben más fényben áldották meg a Szent Írások szavait, mondanivalóit, eltérően a hamis hagyományoktól, tanításoktól. Kételyeim útra vezettek: végül megpillantottam a büszke, öreg kolostor minden nyomorúságát. Ekkor megláttam pusztulását is. S hiába szóltam volna erről, csak pusztába kiáltottam volna bele izzó szemekkel, reszkető testtel.

Az út ekkoron már megnyílt előttem. Azóta már hiszek a hamisnak bélyegezett, tiltott könyvek némely tanításának is: fényt csak imígyen tudtam gyújtani önön kolostori sötétségemben.

Letettem a tollat. Meredten ültem az írópadkánál; lelkemen átsuhant az elmúlt esztendők minden tapasztalata: íme, szabad vagyok, de magányos, nincs kivel tanításomat megosszam.

Igen, akkor éreztem magam először egyedül életemben. A háztető zsindelyeihez csapódó nehéz esőcseppek lelkemben kopogtak, kőbe zárt léleknek éreztem magamat, aki már nem tartozik senkihez, nem érinti testét semmilyen ember, hang fülébe oly ritkán hatol el, szájában íz oly ritkán csapódik le, orrában megfagynak az illatok, lélegzetet alig vesz. Egyedül. Arcomon könnyek szaladtak végig, lecsöppentek a pergamenre, a tinta szétfolyt, az írás olvashatatlanná vált. Nem bántam - amúgy is szét akartam szaggatni a levelet. Hallani nem tudó fülnek, olvasni nem tudó szemnek küldtem volna. Egy könyörgő levelet... fogadjatok vissza, bocsássatok meg nekem...

Mécsesemből lassan kifogyott az olaj. A kanóc pislákolni kezdett, teleköhögte füsttel a szobát, s a füst csípni kezdte szemem. Kitártam az ajtót, belebámultam a szűnni nem akaró esőbe. Udvaromon teljes sötétség uralkodott, az égen sehol egy csillag. Úgy döntöttem, kápolnámba megyek, hadd nyugtassam meg lelkemet az ima szavaival.

Bőrig áztam, amíg megtettem azt a néhány lépést a kápolnáig. Odabent kellemes, langyos meleg simogatta meg bőrömet - s akárcsak a kolostor főtemplomában azon a bizonyos napon, az oltár felett fényes felleg tanyázott. Térdre borultam. Minden fájdalom felszakadt bennem.

- Ne engedd, hogy ostoba legyek, ó Uram! Erősítsd meg hitem! - zokogtam. - Te végtelen, te örömteli, te nyílt és titokzatos, adj erőt teremtményednek, fiadnak!...

Nem tudom, mikor alhattam el. Tiszta napsugarak kukucskáltak be a kápolna ablakán, simogatásukra ébredtem. Kissé remegtek tagjaim, de lelkemben új erő buzogott fel, akár sziklából a víz.

- Nem vagyok egyedül - suttogtam. Minden új színben pompázott előttem, mintha az éjszakai eső lemosta volna az éjszakát az örök nappalról.

- Én hitem! - kiáltottam fel. - Én hitem!

Fohászkodtam Istenhez, aztán kiléptem a kápolnából, s házam fele tartottam, hogy arcomat lemossam. Meglepetésemre egy kis gyereket vettem észre: ott üldögélt a ház előtt a padkán, lábai nem is érték a földet. A mai napon nem volt tanítás - sohasem tartottam a vásár ideje alatt órákat, hadd örüljön a gyereksereg -, ráadásul nem is ismertem ezt a kis csemetét.

- Ki vagy fiam? - mentem oda hozzá. - Mi a neved?

Tekintete ismerős volt, s ettől egy kissé zavarba jöttem.

- Nincs nevem, uram - mondta félénken.

- Nincs neved? - képedtem el. - S azt, hogy hány esztendő vagy, tudod-e?

- Azt tudom - válaszolt félénken. - Öt.

Ismerős tekintete most még jobban megzavart. Pár pillanatig néztünk egymás szemébe, s én próbáltam emlékeim közt arcát, tekintetét felkutatni. Végül ismét megszólalt. Határozott, komoly hangon.

- Nincsenek szüleim, uram. Nem is ismertem őket soha. Árva vagyok. Azt mondták a falubeliek, jöjtek ide, mert itt fognak vigyázni rám.

Ekkor jöttem rá, miért, honnan ismerős tekintete, szemének fénye.

- Gyere - nyújtottam kezemet feléje, s szemem könnybe lábadt. - Gyere, hiszen még sokat kell tanuljunk mindketten.

Felemelte csöppnyi kezét és kezembe kulcsolta. A gyermek eljött hozzám. A teljesség nevében.

Sziklák és farkasok

Előbb a nőtény jött. A bak csak hónapok múltán merészkedett a barlanghoz. Pedig éppen eleget hívtam. Azt a kevéske ételmet is szívesen megosztottam volna vele, de a farkas nem jött. Társa, a nőtény meg ott üldögélt velem, olykor órákon keresztül. Szívesen voltam a társaságában. Néha dobtam neki egy falatot, elfogadta. Nem akarta azt, hogy simogassam vagy játszadozzak vele, ahhoz sokkal tartózkodóbb volt, azt hiszem. Inkább elüldögélt velem, kis távolság választott el bennünket, és ezt a távolságot mindig betartotta. Ha közelebb mentem hozzá, hátraugrott vagy elment, és másnapig vissza sem jött. Egyetlen hét alatt megértette velem: annyira közel nem fog engedni magához. A barátom lesz, de nem lesz a szolgálom.

A bak először akkor jött a barlanghoz, amikor a társa úgy döntött: barlangomban fogja világra hozni a kölykeit. De ez később történt, hónapok múltán.

Itt élek, ebben a barlangban. Pontosan nem tudom, milyen esztendőt írunk, talán az Úr 1432-ik esztendejét. A nevem Anzelm, szüleim ezt a nevet egy szerzetes, oktatómester után választották, kit az egyház ugyan nem avatott szentté, de a szegények és a lelki betegek szentként tisztelik őt. Ha jól tudom, Anzelm közel kettőszáz esztendeje halott, de híre még mindig legendás. Egy közeli kolostorban nevelkedett, aztán hazatért szülőfalujába. Röviddel távozása után a kolostor leégett. Sokan azt mondják, hogy Isten egyik csodája volt ez. A kolostor azért égett le, mert nem az Istent szolgálták benne, hanem a változhatatlanságot. Sokan azt is mondják, hogy maga Anzelm rombolta le a kolostort, de én ezt nem hiszem. Az a szent ember, aki árva gyerekek sokaságát fogadta házába, taníttatta iskolájában, aki olyan gyönyörű kódexeket másolt, aki csodás módon meggyógyította a vakokat, a bénákat, termőföldé tette a kiszikkadt, rossz földeket, sohasem gyűjtögetna, rombolna.

Szüleim szerették volna, hogy szerzetes legyek, de ez valahogy nem sikerült, magam sem tudom, hogy miért. Talán a szerzetesrendi regulák voltak túlságosan szigorúak a magamfajtnak, talán az én nem akartam, hogy szerzetes legyek. Mások azt mondják rám, hogy gyengeelméjű vagyok, ezért is nem fogadott magához egy rend sem. Talán ebben van is valami igazság. Sohasem tudtam megtanulni az imákat, elaludtam a prédikációk alatt, a körmenetekben összeestem. Testemnek van egy szégyenletes hibája: nem tudom visszatartani szükségleteimet. Gyakran a szent helyeken törtek rám a szükségek, s ezért már gyerekkorom óta kitiltottak a környék minden templomából, kápolnájából. Tisztátlannak bélyegeztek meg, pedig nagyon szeretem az Istent, Jézus Krisztust és a szenteket. Olykor angyalokat is látok, gyerekkoromban sokkal többet láttam, mint mostanság. Csak egy alkalommal szólt hozzám egy, a többiek meg csak rám mosolyognak és eltűnnek. Sokszor másfajta lényeket is láttam, olyanokat, milyeneket nem látott senki sem. Ezekről nem szívesen beszélek, mert csúfok voltak, retteneteseek, és általában rosszat akartak. Sokszor láttam, hogy amikor valahol temetés van, ezek a valamik ott állnak a halottas ház körül és röhögnek. Azt is láttam, hogy rajtam gúnyolódnak, amikor összeicsinálom magam. Azt is láttam, hogy képesek megmérgezni az emberek gondolatait. De többet nem akarok beszélni róluk.

A nevem Anzelm és itt élek ebben a barlangban. Remete vagyok. Az úgy történt, hogy egy napon ezt mondta nekem egy angyal: Anzelm, miért tűröd, hogy az emberek kicsúfoljanak? Mire én ezt kérdeztem: mit csináljak? Verjem meg őket? Az angyal nemet intett és ezt mondta: Ne, ne bántsd őket. Menj el innen, légy remete. Akkor boldog leszel, meglásd. Étked felett ne aggódj, mindennap meglesz az ennivalód.

Ekkor én ezt kérdeztem: és hová menjek? Az angyal kézen fogott, vezetni kezdett. Napokig vándoroltunk. Ha valakik meg akartak támadni, valami miatt mindig elfutottak. Ha éhes voltam, mindig volt eledel, sok gyümölcs, sok gyökér, ha megszomjaztam, mindig akadt a közelben egy tiszta, édes forrás. Így vándoroltunk napokig.

Hosszú út után érkeztünk meg erre a helyre, ahol embereknek semmi nyoma. Egy nagy hegy lábánál voltunk, egy nagy, kopár hegynek a lábánál. Az angyal felmutatott a hegyre, és ezt mondta:

- Anzelm, mától kezdve itt fogsz élni, egészen halálod napjáig. Itt nem csúfolnak az emberek, itt közel leszel az Úrhoz, közel leszel Jézus Krisztushoz és a szentekhez. Mi majd néha meglátogatunk, vigyázni fogunk rád. Ételed, italod meglesz, egyetlen napot sem fogsz éhen tölteni. Fent a hegyen, a csúcson közelében találsz egy barlangot, oda húzódj be. Télen meleg lesz, nyáron meg hűvös. A barlang négy részre oszlik, mind a négy részt használhatod. A negyedik és legbelsőbb részben térdelj le a keleti sarokban és mondj köszönetet Istennek, a Teremtő Atyának. Meglátsd, abban a pillanatban, hogy az imát elmondad, a sarokban forrás fog feltörni. Ételed meg így szerezd meg: hívd a föld és az ég állatait, azok meg ellátnak téged minden jóval. Innen menj egyedül tovább.

Elengedte a kezem, napok óta először.

- Köszönöm neked - mondtam én, s egy kicsit meg is hatódtam. - De mondd, miért hoztál ide, miért vigyázol és vigyáztál így rám.

- Egyszer nagy szolgálatot tettél a Teremtő Atyának, ó, Anzelm - mondta az angyal, és meghajtotta előtte a fejét. - De most menj - folytatta -, hiszen fáradt vagy a hosszú úttól. Imádkozz, és más kérdéseidre is választ kapsz hamarosan.

Feljöttem a hegyre. Fél napig másztam a sziklákat. Megtaláltam a barlangot, megtaláltam a barlang négy nagy részét. Megtaláltam a legbelső termet is, melynek keleti sarkában letérdeltem és köszönetet mondtam az Úrnak. Térdem előtt beomlott a szikla, forrás tört fel. Ismét köszönetet mondtam az Úrnak, majd megmostam a kezem és az arcom, majd a teljes testem. Lepihentem és elaludtam. Mély álmom volt, hosszú álmom volt, jóval napkelte után ébredtem fel. Ismét megmosakodtam, majd imádkoztam. Magam találtam ki az imákat, hogy el is feledjem. Hangosan imádkoztam, lassan, örömmel. Mindig is úgy éreztem, hogy az Úr minden egyes imámat meghallgatja. Abban is biztos vagyok, hogy az Atya mindenki imáját meghallgatja, még a hitetlenekét is.

Imádkozás után hívni kezdtem a föld és az ég állatait, hogy táplálékhoz juthassak. Hamarosan madarak sokasága jelent meg az égbolton, és furcsa ízű, de kellemes ételt potyogtattak eléem, épp annyit, amennyitől jól is laktam.

Reggeli után ismét köszönetet mondtam az Úrnak. Több órán át imádkoztam. Délután aludtam egy keveset, majd megmosakodtam, és újfent hívtam az állatokat, hogy ismét enni kapjak.

Így teltek napjaim. Nagyon jól éreztem magam, nem is hiányzott az ember. Nem akartam senkivel sem beszélni, senki sem akart velem beszélni. Aztán eljött a nőstény farkas, és társat is kaptam benne, pedig nem is akartam.

Ott üldögéltünk nap mint nap, egymás mellett. Amikor imádkozni készültem, elment, amikor imámat befejeztem, visszajött. Minden félelem nélkül beszaladt a barlangba inni, ha megszomjazott. Tudta, hol találja meg a forrást, hiszen már az első napon sem kereste.

Elmúlt a nyár, beköszöntött a tél. Én ekkor vettem észre, hogy a farkas kölyköket vár. Többször is faágakkal jött a barlanghoz, s a legbelső teremben almot kezdett rakni magának. Hamarosan eljött társa is, az meg száraz faleveleket hozott. A szájában nagyon keveset tudott elhozni, ezért határoztam el, hogy segíteni fogok neki. Két nap alatt elkészült a fészek, a belső teremben, nem messze a forrástól. Nehéz munka volt kikaparni az avart a hó alól.

A farkasok beköltöztek a barlangomba. A hím etetett engem is, etette a társát is. Két hétre rá, hogy beköltöztek, megszülettek a kölykök. Hét farkaskölyök. Épek, egészségesek, gyönyörűek. A tél végére már sokat játszadoztunk egymással. Sőt, ezekben a játékokban a kölykök anyja és apja is részt vett. Egyik kedvenc játékunk az volt, hogy én elbújtam, ők meg megkerestek. Persze, nagyon könnyen rám bukkantak, jóformán percek alatt.

Nagyon vigyáztak a barlangra. Soha be nem piszkították, a forrás is mindig tiszta maradt. A kölykök anyja szigorúan megtanította a kis farkasoknak, hogy rám is hallgatniuk kell, tisztelniük kell engem is.

Eljött a tavasz, majd a nyár. A kölykök felnőttek, nagyon megerősödtek. Már maguk is el-eljártak vadászni. A nyár végén az egyik fiatal farkas egy kis kecskegidát vonszolt haza. Ekkor jöttem rá, hogy a pásztorok vannak a közelben, vigyázni kell velük. Persze hiába próbáltam megértetni ezt a farkasokkal. Annyit elértem, hogy több háziállatot nem hoztak haza. Pedig rájártak a csordára, ezt láttam viselkedésükből. Ellustultak, mert könnyű volt a préda, sőt, egy-két alkalommal össze is kaptak valami miatt. Haragudtam rájuk. Az embereket nem szabad háborgatni. Elhatároztam, hogy megbüntetem őket, ezért a tél elején kiraktam a farkasokat a barlangból.

Megdöbbentek, nem tudták, mire véljék a büntetést. Néhány napig próbáltak visszajönni a barlangba, de én nem engedtem meg nekik. Így aztán elmentek, és két hónapig nem is találkoztam velük. Nem kerestek fel, nem jöttek a barlanghoz.

Hiányoztak, nagyon hozzászoktam a társaságukhoz. Ebben az időszakban sokat imádkoztam, sokat böjtöltem, szándékosan, hiszen eledelem mindig is volt. Látomásaim is voltak, de ezekről nem beszélek. Szörnyű látomások voltak.

Egyik este bent üldögéltem a barlangban, mikor a farkasok visszajöttek. Szegény állatok szomorú állapotban voltak. A kilenc farkas helyett hét jött vissza, kettő soha többé. A hét farkasból három súlyosan megsebesült. Nem tudom, hogy mi történhetett, talán egy másik farkával verekedtek össze, talán az emberek vadásztak rájuk.

Megálltak a barlang bejárata előtt, leültek és engem néztek. Megesett a szívem rajtuk, hát beengedtem mindannyiukat. Körém telepedtek, csillogó szemekkel néztek, látszott rajtuk, hogy örülnek nekem. A három sebesült farkas a lábamhoz telepedett, vinnyogtak, mint kölyökkorukban. Az egyiknek nyitott seb volt a hasán, a másiknak eltört a lába, míg a harmadiknak a hátát hasította fel valami éles tárgy. Az utóbbi ült hozzám a legközelebb.

Szánalom fogott el, a könnyeim is kicsordultak. Megsimogattam a sebet, mire a seb kezem alatt behegedt, nyoma sem maradt. Álmélkodva néztem. Megnéztem a kezem, de nem láttam semmi különöset. Kezembe vettem a másik farkas törött lábát, s ekkor éreztem, hogy testemen egy meleg hullám szalad át, a törés fele nyomul. Elengedtem a farkas lábát, kicsit felemeltem a kezem, és láttam, hogy fényes fehér hullám kapcsolja össze a kezem a farkas törött lábával. Pár pillanat múltán a farkas felugrott és úgy szaladt tova, mintha semmi baja nem lenne. Összeforradt a csont a lábában.

Ugyanez történt a harmadik farkas sebével is. Elegendő volt bundájára helyezni a kezem, sebe azonnal begyógyult.

Köszönetet mondtam az Úrnak a csodáért. Az volt az érzésem, hogy az ima alatt a farkasok is velem imádkoznak, a maguk módján.

Elhatároztam, hogy visszafogadom a farkasokat a barlangba. Jól cselekedtem, többé nem jártak rá a közeli csordára, nekem meg társaságom is volt, ismét.

A farkasok többé nem jártak vadászni. Egész nap a barlang körül üldögéltek, éjszakára meg a barlangba húzódtak. A madarak etettek bennünket, s elegendő táplálékot hoztak mindannyiunk számára. Kissé furcsálltam ezt, de sokat nem törődtem ezzel a gondolattal. Az is feltűnt, hogy a farkasok együtt maradtak, pedig a kölykök nem szoktak ilyen sokáig együtt maradni szüleikkel.

A nyár elején újabb kölykök láttak napvilágot, hét kicsi, édes farkaskölyök. Vonásokat húztam a barlang falára, és kiszámítottam, hogy összesen tizenötön élünk a barlangban, tizennégy farkas meg én. Érdekesnek találtam a számolás mesterségét. Magam nem tudtam sem írni, sem olvasni, sem számolni. Ez a kis számolás vezetett rá mind a háromra. Egy éjszaka azt álmodtam, hogy az az angyal, aki ide elvezetett, a barlang falánál áll és rajzol.

- Mit rajzolsz? - kérdeztem tőle.

- Nem rajzolok, hanem írok - válaszolta. - Leírom neked a betűket.

Leültem melléje, és elnéztem, ahogy ír. Amikor befejezte a betűket, megkezdett egy másik sor írást. Ezek különböztek az előzőektől, hát megkérdeztem:

- Most is írsz?

- Igen. Most is írok - válaszolta. - De ezek itt nem betűk, hanem számok, egytől tízig. Ezekkel lehet számolni.

- Hogy lehet ezekkel számolni? - kérdeztem.

- Hány ujjad van? - kérdezett vissza.

- Tíz - mondtam én.

- Így lehet hát számolni - mondta, és tovább írta a számokat.

Reggel, amikor felébredtem, a falon ott volt a sor betű, meg a sor szám. Tanácstalanul álldogáltam az ábrák előtt.

Hetek, hónapok múltak el, és én ez az idő alatt megtanultam számolni. Ha valahol elakadtam, mindig ott volt a tíz ujjam. De az olvasással nem haladtam semmit. Eleinte attól féltem, hogy mire megtanulok olvasni, arra a betűk lekopnak a barlang faláról. Ám a betűk az idő múlásával egyre erősebben látszottak a falon, egy idő után pedig éjszaka világítani kezdtek, nagyon halvány fénnel.

Egy esztendő telt el békességgel, örömmel. Az újonnan született farkaskölykök felnőttek, megerősödtek. Azok sem hagyták el a barlangot, a többiek nem is tanították meg vadászni. Ott játszadoztak, aludtak, sőt, azt hiszem, hogy bizony imádkoztak is. Én gyakran beszéltem hozzájuk. Ilyenkor körbeültek, nagyon figyeltek rám. Azt hiszem, hogy prédikáltam nekik. Elmondtam azt is, hogy milyen jó, hogy tudok számolni, elpanaszoltam azt is, hogy sehogy sem haladok az olvasással, az írással.

Nyár volt, mikor a következő dolgok történtek. Nyár volt, nagyon szép, gyönyörű nyár. Szokásommá lett, hogy sétálni menjek. Felfedeztem, hogy a hegy mögött hatalmas mező van, oda szoktam lemászni. Felfedeztem a csordát is, a mező másik végében. Nem éreztem semmi

vágyat, hogy felkeressem a pásztorokat. Nekem a farkasok nagyon jó társaim voltak, nem gúnyoltak ki, hanem komolyan vettek és igen szerettek.

Egy alkalommal a szokásosnál sokkal távolabb maradtam. Habár reggel indultam el, beesteledt, mire eszembe jutott, hogy vissza kellene fordulnom. Ekkorra már jócskán a mező közepe felé jártam, sőt, talán közelebb is voltam a pásztorokhoz, mint a barlanghoz. Elhatároztam, hogy itt éjszakázom. Néhány bokrot fedeztem fel a közelben, oda fészkeltem be magam. Imádkoztam, majd el is aludtam. Az éjszaka közepén különös zajokra ébredtem. Fészkelődésre, recsegtetésre, és valamiféle hangra, melyet nem tudok megnevezni. Akkor azt hittem, hogy azoknak a bizonyos lényeknek a hangjaik, azoknak a rosszat akaró lényeknek, reggel azonban kiderült, hogy tévedtem. Akkor nem is foglalkoztam többet a hangokkal, hanem visszaaludtam.

Reggel keresni kezdtem a hang eredetét. A bokrok túlsó végében hatalmas kosra akadtam. Valahogy fennakadt az ágakon, éjszaka meg olyannyira ki akart szabadulni, hogy az ágakon felhorzsolta lábait és lemarcangolta irhája egy részét. Megesett szívem szegény állaton, oda mentem hozzá, hogy kiszabadítsam és meggyógyítsam. Eleinte riadtan nézett rám, bégetett, megpróbált elszaladni (a farkasok szagát érezhette). Kiszabadítottam, óvatosan megtisztogattam sebeit, majd begyógyítottam. Elengedtem az állatot, az meg nem szaladt el, hanem ott maradt mellettem és hálásan bégetett. Óvatosan megbökdösött a szarvával, így fejezte ki, hogy mennyire örül nekem.

Én is örültem. Simogatni kezdtem az állatot, mikor kiáltást hallottam:

- Ó, Istenem, védj meg az ördögtől!

Megijedtem, a földre kucorodtam. Pár lépésnyire előttem egy pásztor állt, és elszörnyedve nézett. Tulajdonképpen a kos mentett meg attól, hogy hozzám ne üssön gazdája. Az állat ugyanis odaszaladt a pásztorhoz, és hozzádörzsölte magát, majd a ruhájától fogva felém húzta az embert. Hosszasan nézett az ember, majd meglátta az állat véré a bokrok ágain és a földön.

- Megsebzett valahol? Istenemre, megsebzett valahol? - kérdezte, és végigtapogatta az állatot. Majd mikor látta, hogy a kosnak semmi baja, felém fordult.

- Állj fel - szólt rám.

Felálltam. Nem szégyelltem azt, hogy mezítelen vagyok, már el is szoktam a ruha viselésétől. Sőt, kissé furcsálltam, hogy a pásztoron ruha van.

- Megsebesültél valahol? - kérdezte tőlem.

Nemet intettem.

- Akkor mi az a vér a földön?

- A kos vére - mondtam.

A pásztor ismét megvizsgálta az állatot.

- Ennek semmi baja.

- Meggyógyítottam.

- Meggyógyítottad? - kérdezte meghökkenve a pásztor, és keresztet vetett.

- Igen, meggyógyítottam.

Pár percig tétovázott, majd rám szólt:

- Gyere velem.

Követtem, pedig nem igazán akartam vele menni. Inkább a barlangba szerettem volna visszatérni, a farkasok már biztosan furcsállják, hogy nem mentem haza. De azért követtem az embert. A kos ott futott előttünk.

A nyáj közelében kutyák rontottak rám, de a pásztor visszaparancsolta azokat. Kis idő múltán a kutyák már szorosan a nyomomban voltak, és vinnyogtak, szerették volna, ha megsimogatom őket, eljátszadozgatok velük. Vezetőm csodálkozott, hűmmögött, de nem szólt semmit, sőt, azt is megengedte, hogy megsimogassam az állatokat.

A karámhoz értünk, a karám mellett volt egy kis kunyhó. Ide vezetett be a pásztor. Rám zárta az ajtót, kis idő múltán ennem hozott. Örömmel ettem meg a friss sajtot, ittam ki a habos kecsketejet. Aztán imádkoztam, és imámban enyhülést találtam szorongásaimra.

Dél körül járt az idő, amikor a pásztor ismét kinyitotta az ajtót. Ekkor már hét pásztor várt rám odakint. Végignézték rajtam, egyikük durva vásznat adott:

- Ezt kösd fel a derekadra.

Felkötöztem, közben kíváncsian néztem az embereket. Ők elég sokáig vitatkoztak azon, hogy ki vagyok, miféle szerzet vagyok. Én hiába mondtam el, hogy a nevem Anzelm, hogy remete vagyok, nem hittek nekem. Szerintük egy remete teljesen másként néz ki, nem jár mezítelenül, mocskosan. Holott nem is voltam mocskos, mert minden egyes nap lefürödtem, de szerintük mégis az voltam. A szagomat is furcsállták, s mikor megkérdezték, hogy mitől van ilyen szagom, hallgattam. Nem akartam elárulni a farkasokat. Mikor megkérdezték, hogy hol lakom, a hegyre mutattam, mire ők azt mondták, hogy ott nem lakik senki, mert ott emberi lény képtelen életben maradni. Végül azt kérdezték, hogy tényleg meggyógyítottam-e a kóst. Amikor intettem, hogy igen, rövid tanakodás után hoztak egy beteg állatot. Nem mondták meg, hogy mi a baja, csak annyit mondtak, hogy gyógyítsam meg. Én meg helyre is hoztam az állatot. Ekkor újabb és újabb állatokat hoztak, én meg az összesnek visszaadtam az egészségét.

Délután a pásztorok arra kértek, hogy imádkozhassanak velem. Meggyőztem őket, hogy valóban remete vagyok, igen, délután már mindent elhittek nekem. Mondtam nekik, hogy imádkozzanak velem, de ne értem imádkozzanak, hanem Istenhez, mert neki kell köszönetet mondaniuk azért, hogy állataik meggyógyultak. Így is történt.

Este bőséges vacsorával vendégelték meg, és kérték, hadd maradjak ott az éjszaka, reggel meg mehetek arra, amerre csak akarok. Vacsora közben elmondták, hogy nagyon örülnek nekem, mert járvány tizedelte meg a nyájat.

- És a járvány előtt ott voltak a farkasok. Meggyűlt a dolgunk azokkal is. De egyszer megkergettük a farkasokat, kettőt el is pusztítottunk. Azóta eltűnt a többi is, hála Istennek. Még mindig tartunk attól, hogy visszajönnek torkoskodni.

- Nem jönnek vissza, attól ne féljenek - mondtam csendesen.

- Honnan tudja?

- Csak annyit tudok, hogy nem jönnek vissza. Higgyék el nekem, sohasem fognak visszajönni.

Reggel elbúcsúztam tőlük. Adtak egy ruhát nekem, meg egy átalvetőt, tele sajttal, túróval, kukoricával, sőt, egy kenyér is volt benne. Arra kértek, hogy olykor látogassam meg őket, és én meg is ígértem.

Mikor útra készen álltam, baj történt. Testem hibája végett kénytelen voltam szükségletem ott előtűk elvégezni. Meghökkenetek, de nem szóltak semmit.

Visszatértem a barlanghoz. A farkasok odaszaladtak hozzám szaladtak, ruhámhoz dörgölték magukat, kezemet nyalták. Megosztottam velük az átalvető tartalmát, elmeséltem nekik, hogy mint is mentem keresztül, majd imádkoztunk, s mivel már éjszaka volt, le is feküdtünk.

Ettől kezdődően havonta meglátogattam a pásztorokat, s ők mindig örömmel fogadtak. Meggyógyítottam állataikat, ők meg adtak ennivalót, beszélgettek velem. Valahányszor arra kértek, hogy imádkozni tanítsam őket, mindig visszautasítottam, s ezt zokon is vették. Egyszer egyikük megajándékozott egy könyvvel. Annyira örültem a könyvnek, hogy könnyek csordultak ki szememből. Kérdeztem a pásztort, hogy tud-e olvasni, mire az azt mondta, hogy egy keveset tud. Kértem, olvasson fel a könyvből. A pásztor döcögve, nehézkesen olvasni kezdett, én meg nagyon figyeltem rá. Észrevettem, hogy a betűk hangok jelei, s ha a betűket megfelelő sorrendben írjuk egymás mellé, akkor tulajdonképpen egy szót írunk le. Mikor visszatértem a barlangba, nekiláttam az írás és az olvasás mesterségének. Nagy hasznát vettem a betűsornak a barlang falán, hálálkodtam az angyalnak, hogy ily módon segít nekem a tudomány elsajátításában. Négy hónapba telt, míg megtanultam írni és olvasni. Lassan elolvastam a könyvet is, nehézkesen, de elolvastam.

A következő esztendőben újabb farkaskölykök születtek, ismét pontosan hét. Ekkorra már huszonegy farkas volt a barátom, és én nagyon örültem nekik. A következő évben ismét született hét kölyök, a következőben meg ismét. Végül már oly sok farkas volt a barlangban, hogy a barlang mind a négy részét elfoglalták. Hálás voltam Istennek, hiszen már volt családom, az emberek között is voltak barátaim, tudtam írni, olvasni, számolni.

Az elmúlt évek alatt bizony híre ment annak, hogy képes vagyok az állatok, sőt, miként idővel kiderült, az emberek gyógyítására. Ekkorra már távoli földekről hozták a beteg embereket és állatokat hozzám az emberek, és én szívesen segítettem mindenkin. Hogy megkönnyítsem a dolgomat, építettem egy kis kunyhót a hegy lábánál, és ott foglalkoztam a rászorultakkal. Fel a hegyre senki nem jött utánam, mindenki tiszteletben tartotta a barlangot. Sokan nem is tudták, hogy odafenn lakom, és itt lenn csak akkor vagyok, amikor segíteni kell. Kunyhóm közelben egy kis kápolnát építettek a kigyógyultak, imígyen fejezték ki hálájukat Istennek.

Csodatevéseim híre a közeli papokhoz is eljutott, akik meglátogattak. Ajándékot hoztak, fészületeket, különféle írásokat. Olykor a hitről is kérdezgettek, és álmélkodtak, mikor észrevették, hogy alig ismerem a Szentírást.

Bizony megtörtént, hogy testi hibám végett szükségletem az egybegyűltekek előtt végeztem el. Akkor még nem tudtam, hogy ez lesz vesztém okozója.

Egyre kevesebb időt töltöttem a barlangnál, és egyre több időt a kunyhóban. Farkas barátaimon láttam, hogy szomorúak, vigasztaltam őket, nem sok sikerrel. Nem tudtam megmagyarázni, hogy az embereknek és az állatoknak szükségük van rám, ezért kénytelen vagyok bizonyos időre elmenni tőlük.

Egy éjszaka látomásom volt. Angyalom jött be a kunyhóba. Láttam rajta, hogy nagyon szenved. Arca könnyes volt, vonásait csaknem eltorzította a fájdalom. Mikor megkérdeztem tőle, hogy nincs-e valami baj, nem válaszolt, csak megingatta a fejét. Aztán megragadta a kezem, és ezt kérdezte:

- Hű maradsz Hozzá, igaz? Bármilyen is történik, te hű maradsz Hozzá?

Letérdeltem az angyal elé, imára kulcsoltam kezem, úgy ígértem meg neki, hogy Hozzá mindörökké hű maradok. Ekkor az angyal megnyugodott és megáldott, majd elment.

Másnap reggel katonák törték rám a kunyhó ajtaját, és magukkal vittek. Gyógyításaim, a csodák híre eljutott az inkvizíció fülébe is, mire az úgy döntött, hogy kivizsgálja az ügyem. Hogy miféle ügyet, nem értem, hiszen én nem tettem semmiféle Isten elleni dolgot. Mindig is szerettem az Urat, a Teremtő Atyát, Jézus Krisztust és a szenteket.

Szekérre ültettek, megbilincseltek, elvittek egy közeli városba. Itt megjelentem az inkvizíció előtt, akik harmadnapra halasztották a tárgyalást. Harmadnap ismét előttük álltam. Alaposan kifaggattak: hová valósi vagyok, mit csinállok a hegyen, és így tovább. Nem igazán értettem, hogy mi történik velem, de azért elmondtam, hogy a nevem Anzelm, nem tudom, hogy hol születtem, mert születési helyem régen elfeledtem, szüleim már régen meghaltak, a hegyen élek, remete vagyok. Isten ajándéka az, hogy betegeket tudok gyógyítani.

Bíráim összenéztek. Majd értésemre adták, hogy ilyen együgyű teremtmény, mint én, képtelen arra, hogy Isten által csodákat műveljen. Ilyen dolgokhoz Isten elmés személyeket választ ki, nagyszerű teológusokat, egyházatyákat. Eszembe juttatták azt is, hogy nemegyszer pontosan csodatevés közben elégítettem ki testi szükségleteimet, ami arra vall, hogy a Sátán küldöttje vagyok.

- Hiszen csakis a Sátán képes arra, hogy összerondítsa azt, ami mások szenvedése. Hiszen egyedül a Sátán képes arra, hogy szemfényvesztés által olyan személyt tegyen csodadoktorrá, aki testi szükségleteit végezi el, miközben az ördögi praktikákat űzi.

Elcsodálkoztam ezen a megállapításon, majd azt gondolván, hogy ez segítségemre lesz, elmeséltem nekik, hogy egy angyal vezetett a hegyre, a föld és az ég állatai gondoskodnak ételemről, elmondtam a forrást, a farkasokat, ismertettem látomásaim egy részét, azt, hogy miként tanultam meg számolni, olvasni, írni. De hiába mondtam bármit is, az inkvizíció képviselői mindenre azt mondták, hogy semmi egyebet nem teszek, mint alátámasztom azt, hogy megszállt az ördög. Kínzással fenyegettek meg, ha nem vallok, és én nem értettem, hogy mit kellene bevallanom. Ekkor visszavezettek a börtön egyik termébe, ahol különféle szerszámok, és furcsa szerkezetek voltak. Megmondták nekem, hogy mire valók ezek a szerszámok, hogy meg fognak kínozni azokkal, ha nem vallom be, hogy az ördög cselekedett általam. Majd visszavezettek a bírák elé. De nekem nem volt más mondanivalóm, mint amit már az előbb is elmondtam. Ők ezt úgy értelmezték, hogy még most is a Sátán beszél belőlem, s ezért azt a parancsot adták, hogy addig kínozzanak, míg hajlandó leszek vallani. Visszavittek a terembe, felfeszítettek egy hideg, vértől szennyes padra.

Ekkor megjelent mellettem az angyal. Kissé szomorúan mosolygott rám. Megfogta a kezem, megsimogatta a fejem.

- Fog ez fájni? - kérdeztem tőle.

- Csak egy kicsit - válaszolt, és megszorította lekötözött kezem.

Az egyik ember azt hitte, hogy neki tettem fel a kérdést. Röhögve mondta, hogy ez nagyon, de nagyon fog fájni. Majd kalapácsot és szöget vett kezébe, egy másik ember lefogta a kezem, ő meg elkezdte verni a szöget a körmöm alá. A fájdalomtól hamarosan elájultam, így többet semmit sem éreztem.

Ott haltam meg a kínpadon. Testemet olyannyira elgyötörték, hogy az használhatatlanná vált. Mikor észrevették, hogy már nem lélegzem, vizet öntöttek rám, egymás után több vödörrel. Miután erre sem mozdultam, parazsat tettek a hasamra, de erre sem reagáltam. Egyik ember elment a bírákért, akik rövid idő után halottnak nyilvánítottak. Igazságos ítélet ez Istentől, mondogatták, hiszen esetleg a Sátán erőt adhat nekem ahhoz, hogy túlvészelve a vallatást, s akkor talán kénytelenek lesznek elengedni. Azt szigorúan megtiltották, hogy testemet szentelt

földbe temessék, ezért a város közepétől nem messze „helyeztek” végső nyugalomra: egyszerűen kidobtak egy trágyadombra.

Angyalom eközben mindvégig mellettem volt. Vigasztalt, bátorított. Én pedig nem is féltem nagyon. Most sokkal szabadabbnak éreztem magam, mint testemben.

Éjszaka három óra lehetett, mikor kiáltozás tört ki a városban. Emberek százai örülteként rohantak az utcára, hogy eltorlaszolják a város kapuit, mert kívülről valami idegen hatalom próbált meg betörni. Én tudtam, hogy mi ez az idegen hatalom. A farkasaim voltak, melyek íme, eljöttek testemért, hogy megfelelő temetésben részesítsék azt. Hiába volt az emberek minden igyekezete, pillanatok alatt áttörték a falakat, hamarosan ott voltak a város központjában. Nem bántottak senkit, nem támadtak senkire sem. Csak akkor védekeztek, ha valaki megtámadta őket, és ekkor jaj volt a támadóknak!

Hamarosan ráleltek testemre. Többen is megragadták, óvatosan. Felemelték, és kiindultak a városból. A korábbi örület helyét most dermedt csönd foglalta el, ahogy végigmentek az utcákon, ki a városból. S amikor elhagyták a kaput, zokogni, jajveszékelnéi kezdtek az emberek.

A farkasok a barlanghoz vitték a testet. Ott a legbelső terembe mentek, és a keleti részen, a forrás mellett a földre helyezték. Üvölni kezdtek, miközben lábukkal topogtak. Hamarosan megnyílt a szikla lábuk alatt, és elnyelte a testem. A forrás a sarokban elapadt. A farkasok lefeküdtek, és vártak.

- Most mit tegyek? - kérdeztem angyalomat.

Ő egy pálcát nyújtott felém.

- Ezzel írni tudsz - mondta.

Igen, már tudtam, hogy mit kell tegyek. Bementem a barlangba, ott lépkedtem a farkasok között. Az állatok szomorúak voltak. Igen, láttak engem, de tudták, hogy már nem vagyok az őik világuk része.

Én meg odamentem a barlang falához, és írni kezdtem. Leírtam történetem, hogy minden ember tanulsága legyen. Talán soha nem fognak rátalálni, talán senki sem okul belőle. Egy idő múltával talán senki sem fog emlékezni Anzelmre, arra az Anzelmre, aki azonos azzal a személlyel, aki közel kétszáz évvel ezelőtt már tett egy szolgálatot Istennek, a Teremtő Atyának, és íme, most megtette a másodikat is, annak ellenére, hogy életében nem ismerte fel az elsőt sem, csak halálában. Egyetlen tanácsom van még nektek, bíráimnak, egyetlen tanácsom. Ne tévelyedjete el olyannyira, hogy még akkor sem ismeritek fel a jót, ha az már az alázatos fogyatékos alakját ölti magára. Mert mi lesz akkor, ha eljön az idő, mikor a jó teljes nagyságában mutatkozik meg előttetek? Hiszen a tavasz hírnöke sem más, mint egy igen apró és törekeny virág.

De most befejezem, mennem kell tovább, egyelőre angyalom társaságában. Isten áldjon meg benneteket, hűséges farkasaim, barátaim, testvéreim. Isten áldjon meg benneteket, bíráim.

Isten veletek.

Testébe szurkáló tömegek

Egyszer éltük meg a hasonlóság poklát. Próbáltuk ugyan többször is, de a hangunk elárult bennünket. Jánosnak mély hangja volt, mély, mintha egy kútból szólna, nekem pedig magas hangom. Gyerekkorunkban elárult bennünket a hangunk. Ha nem szólaltunk meg, akkor tulajdon édesanyánk nem tudott megkülönböztetni bennünket. Gyakran megtörtént, hogy János kapott verést az én gonosztetteimért. Egy ízben anyánkat annyira felizgatta, hogy forgácsot helyeztem egy vándorszerzetes lábára, s meggyújtottam (a szerzetes ordítva ugrott fel, én persze egy közeli bokorban röhögtem nagyokat a markomba; János, kinek semmi köze nem volt az egészhez, a tisztás végében ivott térden állva a forrásból, a szerzetes őt fogta fülön, pofozta fel, s vitte anyámhoz), hogy megverte Jánost. Nagyon. Azon az éjszaka János füléből vér szivárgott ki és teljesen megsüketült (ekkor tizenhárom éves volt). Az én vétkem miatt. Anyám azt mondta, hogy ez Isten büntetése. Ettől kezdve úgy nevelt bennünket, hogy belénk sulykolta (érzés, melytől csak János szomorú halálakor tudtam megszabadulni): én kell eltartsam Jánost, én kell vigyázzak rá, én kell feleséget szerezzek neki, én kell neveljem még gyerekeit is.

Kezdetben lázadoztam, nem értettem, hogy miért kell ezt tennem. De később beláttam: anyámnak igaza van, én vagyok felelős János életéért. Én, a nagyobb vagyok felelős lelki üdvösségéért. Nyomorulttá tettem testvéremet, az én bűneimért ő szenved meg, tehát az ő bűneiért én kell, hogy szenvedjek. Ha úgy tetszik, Isten felcserélte a sorsunkat. A komor, szigorú, fenyegető Isten. Az igazságos Isten. Tizenhat éves voltam, mikor betegség vert le lábamról. Torkom úgy bedagadt, hogy majdnem fuldoklottam, egész testem forró vizet izzadott ki. Később el is vesztettem az eszméletemet (ezt mondták nekem, pedig mindenre világosan emlékszem). Anyánk hangosan imádkozott mellettem, éjjel - nappal. Az életemért rettegett. Több mint három hetet feküdtem így, mikor egy éjszaka egy öregember láttam szalmazsákomban mellett. Tenyere hűvös volt, érintése nyugtató, hangja nagyon kedves. Azt mondta nekem, hogy még két hétig kell szenvednem, s utána magamhoz térek és minden rendben lesz, csak a hangomat fogom elveszíteni. Nagyon megrémültem. Ő megsimogatta az arcomat, majd nyakamhoz ért, és éreztem, hogy légzésem azonnal könnyebbé válik. De ajándékot kapok a hangom elvesztéséért - mondta az öregember -, azt az ajándékot, hogy faszobrokat faraghassak. Nem akarom ráztam meg a fejem, de az öregember elmondta, hogy most ez a sorsom, s követnem kell ezt az idegen akaratot. Nem tehetek másként? - kérdeztem, de ő megrázta a fejét:

- Nem.

Két hét múltán valóban felgyógyultam, de elvesztettem a hangomat. Anyám ezt igazságos büntetésnek tartotta. Most legalább tudhatom, hogy milyen lehet Jánosnak. Nem hittem neki. Nem volt büntetés hangom elvesztése, és Jánosnak sokkal nehezebb volt süketen. A faluban kigúnyolták, olykor meg is verték. Mind a kettőnket, mert mindig segíteni akartam neki. De hiába. Az a tény, hogy nem tudtam többé beszélni, megrémisztette a falubelieket, ördögösségről kezdtek beszélni. S ezért valahányszor megláttak, botokkal, kövekkel támadtak nekünk. Nemegyszer véresre vertek. A dolgok odáig fajultak, hogy be sem engedtek többé a templomba, s végül inkvizítor jött a faluba, hogy megvizsgáljon bennünket: valóban az ördög alattvalói vagyunk-e. Tizenegy napig tartott a tárgyalásunk, nemegyszer közel kerülünk a halálhoz. De egyszer sem kínoztak meg bennünket, s végül az inkvizítor felmentett bennünket. A falu terén hirdette ki az ítéletet. Elmondta, hogy Hevilta falva mindig az igazi keresztények falva volt, nincs eretnek a falubéliek között, s ez a két fiatal legény sem eretnek.

- Erről megbizonyosodtunk a különféle próbák alatt - fejezte be mondókáját. Még aznap elutazott.

A csodák nem tartanak sokáig. A falusiak eleinte még megveregették a vállukat, sőt, egyik - másik bocsánatot is kért tőlünk, meghívtak egy boritalra, de lassan előről kezdődtek a verekedések. Ugyan nem voltunk eretnekek, ezt maga az inkvizítor jelentette ki, de nem voltunk normális emberek.

Volt egy nővérünk is, Jázminnak hívták. Két évvel volt idősebb nálam. Bennünket végtelenül szeretett, anyánkat viszont titokban megvetette. Minden idejét a ház körüli munka töltötte ki. Abból éltünk, hogy cukorból készült édességeket árultunk a vásárokon. Tengődtünk napról napra. Jázmin készítette el az édességeket, nyomta beléjük az általunk faragott pálcikákat. Anyám vezette a munkát, de ő soha semmit a kezébe nem vett. Nem árult a vásáron sem, oda mindig Jázmin ment. Nemegyszer előfordult, hogy kifosztották, s ilyenkor napokig nem volt mit enni. Anyám ilyenkor megbüntette, ostorral verte, különféle szitkokat kiáltozott rá, s kívánta, hogy bárcsak meg sem született volna. Jázmin hallgatott. Nagy kék szeméből lassan csorogtak a könnyek, ahogy ott guggolt a kút mellett. Kezét térdén összekulcsolta. Előfordult az is, hogy anyám egész éjszaka nem engedte be a házba.

Huszonhat éves voltam, amikor anyánk meghalt. Nem sírtunk utána. Nagyon szegények voltunk, alig tudtuk eltemetni. János és én készítettük el a koporsót, Jázmin a halotti leplet. A pap semmit sem kért a temetésért, sőt, a torra ő hozta a kenyeret.

Anyám halála után kezdtem el faragni. Arasznyi figurákat készítettem fából. Szenteket. Szerszámom nem volt, ezért az első három szobrot késsel faragtam ki, a finomabb munkát pedig egy átalakított szeggel fejeztem be. Szent János, Szent Magdolna és Szent József szobra. Az ágy feletti polcra állítottam a szobrocskákat. Egyik éjszaka vizet akartam inni, s akkor láttam, hogy a szobrok halvány fényben derengnek, és teljesen átalakultak, mintha nem is én faragtam volna. Élő arasznyi emberkéek lettek, mozdulatlanok, merevek, de élők. Furamód nem lepődtem meg. De azért másnap fogtam a szobrokat, és elvittem a paphoz, aki azonnal megvásárolta, sőt, még szerszámokra is adott pénzt az áron kívül. Nagyon boldog lettem. De azért, mert boldoggá tettem a papot. Ott állt a szobrocskák előtt, és kezével takarta el arcát. Tudtam, hogy azt akarja, ne lássam a könnyeit. Mert tudtam, hogy sír, éreztem.

Hogy mit mozdítottam meg az emberekben, azt nem tudom. A szobrok híre nagyon hamar elterjedt a faluban, sőt, a környező településeken is. A pap senkinek sem mondta el, hogy ki faragta a szobrokat. Ezért hálás is voltam neki. Hadd maradjon titokban kilétem, kilétünk!

Szerszámokat vásároltam, fát, szeget. Munkához láttam. Nem rajzoltam meg előre semmit, nem használtam modellt. Elmémből maguktól jöttek a képek, gondolatok. Mielőtt nekiláttam volna a szobornak, nem tudtam, milyen munkát fogok készíteni, faragni. Mikor az első vésővágás megtörtént, kipattant a kép. Mágikus kép. Ott állt a szobor előttem, láttam a jövőjét, az emberekre gyakorolt hatását. Láttam a mosolygást, a szomorúságot, az örömet, bánatot, fegyelmet és gátlástalanságot. Igen, vannak szent dolgok, melyhez mindenki ragaszkodik, a legelvetemültebb is.

Jólét köszöntött be házacskánkba, jólét melyet titkolni kellett. Jázmin továbbra is elkészítette a nyalánkságokat, János faragta neki a pálcikákat, kevergette a sűrű masszát, én meg szobrokat készítettem. Jázmin eladta a cukrot, a pap eladta a szobrokat. Volt pénzünk, nem kellett félünk a holnaptól. Életünkben először voltunk boldogok, elégedettek. A testvériség teljesen összekötött bennünket. Jázmin mosolyogva főzött, takarított, dalolt, mikor megetette az állatokat, János felseperte az udvart, fát vágott, én meg a pincében faragtam. Olykor lejöttek, s megnézték a munkámat, de később nem tűrtem, hogy a készülő szobrot más is lássa

rajtam kívül. Illetve egy kis kutyát kivéve, amely teljesen hozzám szokott. A pap kutyája szült, s a pap sajnálta vízbe dobni a kutyakölyköket, inkább megpróbált gazdát keríteni nekik. Egyet nekem adott. Csúnya kis korcs volt, de ahogy növekedett, egyre szebb lett, egyre kezeesebb. Ott aludt a pincében, elnézte, ahogy dolgozom. Ki sem tette onnan a lábát, még a dolgát is a forgácsra végezte. Az Anzelm nevet adtam neki, egy szentre emlékezvén.

De a szobrokba az életet nem én varázsoltam. A munkával nagyon, nagyon hamar haladtam, sürgető kényszert éreztem, hogy minél hamarabb készen legyek, hadd kezdjek egy másikba. Mihelyst készen lettem, s beköszönt az éjszaka, akkor kezdtek életre kelni a szobrok. Halvány, kékes fény vette körül azokat, s a formák valóban életre keltek. Ha a fájdalmat próbáltam meg ábrázolni egy szoborban, a fény olyan fájdalmat varázsolt a szoborba, hogy könny nélkül lehetetlen volt rája nézni, de ha örömet, akkor boldogság töltötte ki a néző, érintő lelkét.

Hamarosan megkaptam első igazi nagy munkámat. Szoborcsoportot kellett faragnom az egyik falu templomának. A pap rohanva hozta a hírt:

- Gazdag leszel, meglásd, gazdag leszel! De miket is beszélek... - horgasztotta le a fejét. - Te máris gazdag vagy.

Nem igazán értettem, miről beszél ez a kitűnő pap. Persze jó volt a pénz, de a munka öröme, az alkotás öröme, fájdalma majdnem mindennél többet ért.

Alig egy hónap alatt elvégeztem a munkát, holott a szerződés szerint egy egész évem volt rá. Akkora pénzüsszeget kaptam érte, hogy elképedtem. Ennyi aranyat sohasem láttam egy halomban. Mit fogok kezdeni ezzel a sok pénzzel? Mit fogunk kezdeni ezzel a sok arannyal.

Hát felét a papnak adtam, aki könnyes szemmel köszönte meg az ajándékot. Iskolát építtetett belőle, és sikerült rávennie a falubelieket, hogy eljárassák oda gyermekeiket.

Újabb és újabb megrendeléseket kaptam, valósággal dúskálni kezdtünk a pénzben. Minden összeg felét a papnak adtam, aki a gyerekeket jutalmazta a pénzzel. Tanítót hozatott, könyveket vásárolt. Később létrehozott egy árvaházat is, melyet kizárólag az én keresetemből tartott el.

Valami furcsa dolog történt a környéken. Az emberek egyre jobbak lettek, egyre békésebbek. Addig napirenden voltak a verekedések, lopások, sőt, a gyilkosság is, de ennek lassan vége lett. A föld bő termést hozott, az állatok sok ivadékot ellettek, a kutakban üdítő víz volt, a folyó megtelt halakkal, az erdők és mezők pihenni hívták az embereket. Vidékünkre ráköszönt a bőség. A templomok megteltek emberekkel, aki hálát adtak Istennek a sok ajándékért, egészségükért, boldogságukért. Többé én sem búsultam, hogy elvesztettem a hangomat.

János is hozzálátott a faragáshoz. Eleinte kenyérgalacsinból gyúrt idétlen figurákat, de az embereknek tetszett, és megvásárolták. Jázmin árulta a vásárban. Később megpróbált ólomból önteni figurákat. Mulatságos kis kutyák, tehenek, medvék kerültek ki a keze alól, de valamiért ezt is vették az emberek. Később ő is vésőket vásárolt, és faragni kezdett. Nagyon sokáig kínlódott, összevagdosta a kezét, egy ízben bele is hasított a karjába, hogy nyomát élete végéig viselte magán. Tapogatózott, kis lépéseket tett, de egyre határozottabban haladt az úton. Végül már két-három láb magas figurákat faragott ki s adott el. Nagyon jó munkái voltak, de nem az enyémhez hasonlóak. János embereket faragott, állatokat, én szenteket. De a szobrászat még közelebb hozott bennünket egymáshoz. Egy ágyban aludtunk, egyszerre ettünk, sőt, ő is a pincében faragott, Anzelm és az én társaságomban.

De előbb utóbb vége szakad mindennek. Tíznél több esztendeig tartott ez az állapot. Eleinte nem sokan törődtek azzal, hogy honnan származnak ezek a csodaszobrok (így nevezték a szobrokat), de később a kíváncsiság felütötte a fejét. Sok előjáró azt mondta, hogy meg kell keresni ezt az embert azért, hogy gazdagon megjutalmazza a sok, gyönyörű munkáért. Mások meg pusztán kíváncsiak voltak arra a mesterre, aki el tudta készíteni ezeket az élőszámba menő faszobrokat. Mások - a kézművesek - azért szerették volna, ha kitudódik kilétem, hogy bosszút álljanak. Száz mérföldes körzetben minden szoborkészítő tönkrement. Nem kell őket sajnálni, eléggé jól megélték más munkákból is (festésből, házépítésből), de akaratom ellenére munka nélkül hagytam őket. Ugyan kaptak megrendeléseket, mert végül időhiány végett a kisebb munkákat nem vállaltam, de az igazi gazdagság nekem jutott. Ráadásul - gondolták - egy olyan személyről van szó, aki nem céhbeli, s ez már elegendő volt.

Jó papunknak csak nehezen sikerült titokban tartania kilétemet. Többször megtörtént, hogy távolról követték, olykor az is, hogy burkolt fenyegetésekkel próbálták kicsikarni belőle a mester kivoltját.

És itt tisztázzunk valamit. Mesternek tartottam magamat, de tisztában voltam azzal, hogy munkám nem az én elmém eredménye. Kijelentem, hogy Isten akarata testesült meg bennem. Ez természetes: mindannyian Isten akaratát képviseljük ezen a világon, ám mindenki más és más formában. Van, aki felismeri ezt az akaratot, van, aki nem. Mindkettőnek nehéz a dolga: az egyiknek teljesíteni, a másiknak pedig úgy élni, hogy nem ismeri fel, s ezért nyomorulttá lesz.

Ó, az erő! Mikor kiestem az időből, csak faragtam s faragtam! Holott nem is a faragás mivolta volt előttem, sőt, állítom: azt sem tudtam, hogy *cselekszem*! Elmém szorosan összekapcsolódott egy ideával, s ezért minden egyéni vonásom maradéktalanul felszívódott. Nem alkottam, hanem tudtam a munkát, és a munka tudott engem! Anzelm pillantása kellett olykor, nyalintása, ugatása, hogy ne zuhanjak bele teljesen egy kimondhatatlan világba, hogy át ne lépjek a halál kapuján. Mester. Isten eszköze.

A dolgok odáig fajultak, hogy majdnem rájöttek kilétemre. Hatósági felszólítást kapott jó papunk, hogy leplezze le a titokzatos mestert. Eleinte sikerült elbújni a egyház védő karja alatt, de később maga az egyház szólította fel: hadd jöjjön elő a titokzatos mester! S ekkor remek ötletünk támadt: János fogja magára vállalni a mester szerepét.

Hogy ezt miért tettem, magam sem tudom. Talán féltem. De nem akartam, hogy engem megismerjenek. És ezt azóta is átkozom. Mert bár eleinte jól ment minden, később János és Jázmin halálát okoztam.

János elvállalta a különös szerepet, és az emberek nagyon meglepődtek. Íme az egyik eldugott falu nyomorékja, némája az isteni szobrász.

Hogy mi megrendelést kaptam eleinte, az elképesztő volt. Jázmin, János és én valóságos hírességei lettünk a környéknek, rengetegen jöttek hozzánk, csak hogy láthassanak, megérintsenek. Most már nem kellett titkolnunk vagyunkat, építhettünk új házat, vehettünk állatokat, gazdálkodhattunk, béreseket fogadhattunk. Így ment ez néhány éven keresztül. De én csak a régi ház pincéjében tudtam faragni. Anzelm nem volt hajlandó arra, hogy kijöjjön a pincéből, s ezekért az okokért megtartottuk a régi házat. Pedig Jázmin legszívesebben felégette volna anyánk emléke miatt.

Szárnyra kapott a hír, hogy egyike-másik szobrom változik. Szó szerint: a női figuráknál a haj megnövése volt a feltűnő, a férfiaknál pedig a szakáll. Sőt, a csupasz arcú szobroknak az évek alatt szakálluk serkent. Más szobrok pedig megváltoztatták testtartásukat. Most már nem

emlékszem, hogy miként fogadtam a ezt a hírt, mert öreg vagyok, s emlékeim lassan szertefoszlának. De azt a félelmet, melyet a hír okozott, sohasem feledem el.

Jánost eretnakség vádjával letartóztatták. Teljes vagyonunk elűszott, mert megpróbáltam lefizetni a bírakat, hogy testvérem szabadságát megvásároljam. És sikerült is: egy év börtön után szabadon engedték. Azzal a feltétellel, hogy azonnal elhagyja az országot. Addigra teljesen elszegényedtünk: vissza kellett költözni a régi házba, mert az új eladódott, béreseiket nem tudtuk fizetni, jószágainkat elkótyavetyéltük.

János szabadulása napján ki sem mozdultam a házból. Nem mertem testvérem szemébe nézni és félttem az emberektől. A pincébe mentem, életnagyságú agyagszobron - életemben először - kezdtem dolgozni. Viharos őrjöngéssel vettem magam a munkába, s ez alatt nem is észleltem a körülöttem lévő világot. Szó szerint odacsináltam, munka közben nyomkodták a falatokat a számba, mosták le testem, takarították fel piszkomat. Három hétig tartott ez az állapot, éjszaka fejeztem be a szobrot. Az utolsó vonás után elveszítettem az eszméletemet. Ott találtak a pince előtt, melynek ajtaját bezártam, s kulcsát görcsösen szorítottam a kezemben.

Több hónapig nem tértem vissza az élők közé. Hogy merre jártam ebben a különös állapotban, hol bolyongott a lelkem, arra csak az Isten tudja a választ. Jázmin odaadóan ápolt. Pénzt a cukorból teremtetett orvosságra, s a jó pap is segített bennünket, teljesen titokban.

Ismét megváltozott a vidék. A földek rosszul teremtek, a kutaknak elapadt a vizük, az állatokat kórság támadta meg. Éhínség lett, s ami kevés megmaradt, azt a szegénylegények lopták el. Még a királyi sereg is tehetetlenül állt a garázdálkodás előtt.

A betegség után letámolyogtam a pincébe. Már nem tudtam, hogy milyen szobrot készítettem, bár nem is voltam kíváncsi rá. Mikor kinyitottam a pinceajtót, anyám görcsös arca bámult vissza rám. Őt formáztam meg agyagból. Őt. Mellette Anzelm rohadó félben lévő teteme.

Kalapáccsal törtem össze a szobrot. Örülként viselkedhettem, mert Jázmin az őrjáratlalt kötöztetett le. Elmondása szerint a hat megtermett ember alig tudott megkötni, egynek el is törtem a karját.

Másnap reggel ismét tudtam beszélni. Ekkor megértettem, hogy soha életemben nem fogok több szobrot faragni. Titokban örültem is.

Ha nem is fogyatékoságom, de nyomorúságunk kirívóvá tett az emberek között. A falubéliek gyakran megverték, s most, hogy nem voltam együtt Jánossal, még többször értek ütlegek, mint eleinte. Hiába kerestem munkát, nem adtak sehol. Csak a papnak köszönhetem, hogy életben maradtunk.

Talán húsz év is eltelhetett, mikor János visszatért közénk. Arra gondolhatott, hogy nem fogják felismerni az emberek. Tévedett. A falu felső részénél járt, amikor egy asszony felismerte. Rikoltozására összeszaladt a fél falu - köztük volt Jázmin is -, s megkövezték testvéremet. A törvények értelmében, ha a száműzött hatósági engedély nélkül tér vissza, megkövezhetik, minden hivatalos szerv értesítése nélkül.

Jázmin végignézte János szenvedését. Sikoltozva kérlelte az embereket, hogy ne öljék meg a testvérét, s hangja annyira szívbemarkoló volt, hogy néhánynak le is ereszkedett a követ tartó karja. De sok emberen erőt vett az ölés ereje, s halálra kövezték testvéremet. Mikorra az őrjárat odaért, János már nem lélegzett. Jázmin odaborult élettelen testére, jajgatva kérlelte, hogy ébredjen fel. A katonák tanácstalanul, részegen próbálták visszaszorítani a tömeget, de mindhiába, így Jázmint is elérte néhány kő. Egyik a homlokába zuhant, mire elveszítette az eszméletét. A katonák élesztgetni próbáltak. Egyikük elszaladt értem.

Mikor látták, hogy Jázmin nem mozdul, egyikük lándzsával dőfte meg. Olyan szerencsétlen módon, hogy nővérem szívét dőfte át. Jázmin felnyögött, mire a katonák összeszúrták őket. A halott Jánost és Jázmint.

Ott kaptam őket. Némán nyílt szét előttem a tömeg.

Miután eltemettem őket, elhagytam a várost. Azóta koldulásból élek, tengetem napjaimat, ahogy tudod. S remélem, hogy nem ismernek rám az emberek, s remélem, hogy le tudom vezekelni súlyos bűneimet.

Falvak egyszerű templomaiban még mindig megtaláljuk a magát fel nem ismerő Anzelm szobrát. Ritkák, félelmetesek attól a fájdalomtól, melyet arcukra véstek a különféle mesterek.

Zuzmorató lánya

Párizs, 1788. február 12.

Tisztelt Uram!

A tegnapi nap folyamán - kora délután - kaptam meg újabb levelét. E héten immár a harmadikat, e hónapban pedig a tizenkilencediket, ha pontosan számolom. S akárcsak az előző levelek, ezen levél is megzavart. Legszívesebben semmit sem hallanék Ön felől, és ezen kívánságomat már kétszer is tolmácsoltam Önnek.

Azok a bizonyos kérdések: miként érzem magamat? állt-e be változás kedélyállapotomba? milyen történések estek meg velem? mit tettem az elmúlt napok alatt? - stb.; nos, ezek a kérdések számomra, tisztelt Uram, a legteljesebben feleslegesek. Aligha hiszem, hogy az Ön fejlődését, mindennapjait befolyásolná az, hogy én miként érzem magamat, mit tettem magammal, milyen a kedélyállapotom. Aligha hiszem el, hogy Önnek szüksége van rám: és ezt pontosan sűrű érdeklődésével bizonyítja - ezen érdeklődés inkább aggodalmat fejez ki, mintsem igazi, önvalójában is helyt álló érdeklődést.

Tisztelt Uram! Ön azért aggódik, hogy elveszítem életem. Ön azért aggódik, hogy véget vetek életemnek. Ön a saját lelkiismeretéért érdeklődik - teljesen feleslegesen. Aligha fogok véget vetni életemnek azért, amit Ön tett velem. Ez nevetséges és értelmetlen lenne. Az Ön iránt valamikor érzett és a most érzett érzelmek teljességgel rám tartoznak. Önnek semmi köze ahhoz, hogy én gyűlölöm, avagy szeretem Önt.

Amúgy is az lehetek, aki akarok lenni. Ez a szabadság pedig sokkal nagyobb felelősséggel jár, mint amilyet Ön el tud képzelni. Nem tagadom, hogy az Önnel való történetek vezettek el ezen szabadsághoz. De ez már az én szabadságom, az én áram - mert olykor nagyon súlyos árat kell fizetnem érte. Ám megéri, számomra legalábbis.

Különben is, Önnek egyáltalán nem áll jogában avagy szabadságában az, hogy irántam, felőlem érdeklődjék. Ha pedig meg is teszi, tegye meg más embereken keresztül. A pletyka mindig is jól terjed. És éppen annyira értékes, mint amennyi információt hordoz magában. És legalább annyira érdekes.

Az elmúlt éjszaka különös álmom volt, melyben Ön is meghatározó szerepet játszott. Azt is mondhatom, hogy Ön uralta ezen különös és meglehetősen érthetetlen álmot. Az alábbiakban közlöm leírását, abban a reményben, hogy többé nem fog kérdéseivel zavarni.

Végeláthatatlan mezőn gyalogoltam. Nem tudtam, merről jövök, nem tudtam azt sem, hogy merre tartok. Csupán azt éreztem, hogy itt kell lennem - és ez a különös érzés - mely egyszerre tett boldoggá és nyugodttá; nyugalom, melyben részem az utóbbi néhány esztendőben egyáltalán nem volt - teljességgel kielégített. A mezőnek sárga színe volt, aranysárga színe.

Ami talán a legkülönösebb volt ezen álomban, az az, hogy lépéseim nyomából madarak: vércsék születtek. Ahány lépést tettem, annyi vércse született. Úgyhogy bizonyos idő után valósággal hemzsegték körülöttem: végtelen sorban sorakoztak. Alighogy kiléptem nyomomból, karmukkal és csőrükkel szagatni kezdték az aranysárga mezőt. A sebzett, aranysárga mezőből zöld erecskék fakadtak a felszínre: végül az egész mezőt beborították a zöld erecskék, az aranysárga szín egyre kevesebb és kevesebb lett.

Egyre nagyobb és nagyobb méreteket öltött a pusztítás - mert méltán nevezhetjük pusztításnak. Végül leültem a földre - ha ugyan lehet annak nevezni -, hogy több vércse ne szülessen. Ekkorra már lelkem borzadállyal telt el. Az a bizonyos boldogság, melyet az álom kezdetén éreztem, messze tűnt.

Ekkor tűnt fel Ön is. Iszonyatos látvány!... Ön hatalmas botot tartott a kezében, akkora botot, melynek mérete egy évszázados fenyőfa méreteivel vetélkedett. S Ön ezt a botot a lehető legnagyobb könnyedséggel forgatta.

Alighogy belépett a tájba - az álomba -, pusztítani kezdte a vércsét. A madarak emberi hangon jajgattak, futva próbáltak elmenekülni az iszonyatos, halálos csapások elől, ám ezen kísérletük teljesen hiábavaló volt. Végül mindegyikük elpusztult - vérük tisztára mosta a mezőt.

Bénultan üldögéltem. A mérhetetlen pusztulás letaglózott. Artikulálatlan hangok hagyták el a torkomat. Bármennyire is próbálkoztam, nem tudtam tiltakozni a pusztítás ellen.

Miután az utolsó madár is elpusztult, Ön hozzám lépett. Felemelte botját, hogy lesújtson rám.

Ekkor felébredtem. Hörögve, ordítózva. Szívem örületes iramban lüktetett, rendkívüli félelmet éreztem. Miközben aludtam, ruhámat feltéptem, úgyhogy csaknem teljesen mezítelenül ébredtem. A könyvtár pamlagján találtam magamat. Lassan-lassan megnyugodtam. Betakarítottam szégyenteljes mezítelenségemet a pamlagon heverő éjszakai köpenyemmel, és kezembe vettem Arisztotelész könyvét, melyet olvasgattam, mielőtt elaludtam volna. Persze egy sor nem sok, annyit sem tudtam olvasni. Végül csak belebambultam a könyvtár homályába. Egymás után oltódtak ki a gyertyák körülöttem. Én még mindig az álom hatása alatt voltam. Úgy éreztem, idegen lények rejtőzködnek a könyvtárban. Jelenlétük még tovább torzította amúgy is zavaros elmeállapotomat.

Később szolgálaim mesélték el, hogy kiabálásomra ébredtek. Mikor a könyvtárba rohantak, hatalmas karddal a kezemben találtak, mellyel egyre-másra szabdaltam szét könyveimet. Pedig Ön is tudja, mily sok időt töltöttem el könyvtárom összeállításával, mily sok pénzt szántam a művek megvásárlására. Szolgálaim megnyugtattak, orvost hívtak, aki erős főzetet erőszakolt le torkomon, hogy álomba tudjak merülni.

Tekintetbe véve a fentieket, aligha van szükség arra, hogy felhívjam a figyelmét a következőkre: az Ön levelei csak rontják amúgy is megromlott egészségemet. Ezért ismét, és ezúttal nyomatékosan kérem Öntől, hogy soha, de soha többé ne keresse a velem való kapcsolatot. Ha mégis megteszi, nem állok jól magamért.

Maradok tisztelettel:
Gróf Anzelm

Párizs, 1788. március 12.

Tisztelt Uram!

Kihívást természetesen elfogadom. Aligha van kétségem az felől, hogy ki fog győztesen távozni a színhelyről. Párbajunk fegyverével a kardot választom, számomra a pisztoly nem tisztességes fegyver.

Ugyanakkor kénytelen vagyok megjegyezni a következőket: nem tudom, mit talált sértőnek legutóbbi levelemben. Ezért nem ismerve a párbaj okát fogok megküzdeni Önnel.

Találkozunk a kitűzött időpontban:
gróf Anzelm

Gramont hercegnő figyelmébe

Tisztelt hercegnő!

Alighanem az Ön számára is kellemetlen meglepetés a következő hír: gróf Anzelm ez év március 18-án kilépett az élők soraiból. Történt ez annak következtében, hogy Sebastian Chamfort íróval vívott párbajt, s bármennyire is híres volt kitűnő grófunk a kard forгатásában, egy jól irányzott szúrás következtében életét veszítette. Hogy a Sors keze volt benne ebben a szúrásban, azt hiszem, nem vitatható: meg vagyok győződve az felől, hogy gróf Anzelm szándékosan szaladt bele Chamfort pengéjébe. Sejtelveim vannak az felől is, hogy miért tette ezt, de ezen sejtelmekről nem szeretnék beszélni. Tárgyaltannak tartom

Amiért tollat ragadtam, hogy megírjam e gyászos levelet Önnek, azt a következőkért tettem. Gróf Anzelm megkeresett március 17. estéjén, és elmesélte egyik látomását. Elbeszélése végén arra kért, hogy rögzítsem papíron a hallottakat, ezen papírt meg juttassam el Önhöz. Hogy miért választott ki engem erre a feladatra? - nos, talán azért, mert nekem is volt részem már különböző látomásokban, s ebből következően érzékletesebben meg tudom írni a hallottakat. Reméljük, ez így is van.

Tudja, hol jártam a tegnapi nap folyamán, kedves barátom? Nos, tegnap zuzmorató partján jártam. Kedvesemet kerestem, aki szokásához híven, ismét elkóborolt. Ezen szokását azonban alighanem örökre levetkőzte...

Nem tudom, miért vette útját zuzmorató fele. Miként már mondtam, gyakran elkószált: gyakran kóborolt a mezőkön, az erdőkben, meglehetősen gyakran csónakázott a szelíd-szöke folyók vizein - de zuzmorató fele útját sohasem vette. Egyszer az is megtörtént, hogy valami útonállók támadták meg - s azóta vettem fel azt a szokást, hogy titkon követem. Meglehetősen ügyesen tettem ezt: soha észre nem vett.

Ám ez esetben bizony felfigyelt rám. Úgy kettőszáz yardnyi távolságra lehettem tőle, ráléptem egy száraz faágra, az kettétört, s a reccsenés felhívta rám figyelmét. Gyorsan megfordult, s mikor észrevett, felnevetett. Majd szaladni kezdett, valami hihetetlen sebességgel. Pillanatok alatt eltűnt: csak annyit tudtam megállapítani, hogy zuzmorató partja fele vette az irányt. Azt hittem, játékra hív, miként hívott már oly sokszor.

Néhány perc alatt elértem zuzmorató partját. Hiába kerestem őt, nem leltem sehol sem. Váratlanul meglöktek - és én zuzmorató hullámai közé kerültem. Rémséggel evickéltem a hullámok között - hiszen úszni nem tudok. Ám néhány pillanat múltán rémségem elcsitult. Ugyanis a tó vizének érintése nem volt hideg, inkább bársonyos. Bársonyos és meleg. És nem merültem el, mert a víz a felszínen tartott.

Kedvesem ott állt a paron, és nevetve nézte, miként küzdök a vízzel. Ő már tudta, hogy zuzmoratóba nem lehet belefutni. Aztán utánam szökött, és kihúzott a hullámok közül. Boldogan szorítottam magamhoz.

Mivel ruháink teljesen átáztak, a közelben lévő domb tetejére másztunk, hogy jobban értsenek bennünket a nap sugarai. Némi várakozás után azonban rájöttünk, hogy ruháink testünkön nem száradnak meg, s ezért kénytelenek voltunk levetkőzni. Hűvös délután volt, ezért kezdetben mindketten vonakodtunk a cselekvéstől. Ám vizesen mégsem mehettünk haza. Ruháinkat a zöld gyepre terítettük, majd leültünk egymás mellé.

Kedvesem átkarolt. Arcába néztem, bájos vonalait tekintetemmel simogattam. Pillantásom végül az ajkán állapodott meg - és ekkor égető vágyat éreztem, meg akartam csókolni ajkát. Néhány keserves, viaskodással teli pillanat múltán végül engedtem a kísértésnek. Ám mikor megpróbáltam vágyamat kielégíteni, kedvesem elfordította a fejét. Gyötrő szégyenkezés szaladt végig rajtam, ültetett égő csipkebokrokat lelkembe. Lehorgasztottam a fejem, tekintetem a földet súrolta. Hosszú pillanatokig nem mertem az arcába nézni. Végül ő oldotta fel szégyenkezésem. Szorosan átölelt, ezt súgta fülembe:

- Nincsen semmi baj.

Erre megnyugodtam, szégyenem is odalett, ámbár testem remegését nem tudtam uralni.

Sok órán keresztül öleltük egymást, mely órák nekünk csupán pillanatoknak tűntek. Hamarosan ránk köszöntött az éjszaka is. Ekkor egy hang törte meg csendünket. Kedvesem hangja.

- Ideje indulnunk.

Bólintottam. Kissé bánatos lettem ugyan, de nem volt mit tenni. Magunkra öltöttük időközben teljesen megszáradt ruháinkat, és zuzmorató partja fele vettük utunkat. Lépteink lassúak voltak, lábunk alatt zizegett a fű, mely csodálatos szőnyegként borította be a tó környékét. Egymást átkarolva haladtunk.

Lassan megérkeztünk zuzmorató partjára - innen vezetett tovább utunk hazafelé. A tó még az éjszaka homályában is rendkívül fényesen ragyogott, szépsége olyannyira magával ragadott, hogy teljesen megfeledkeztem kedvesemről.

Váratlanul egy rándulást éreztem. Kedvesem kiszakította magát ölelésemből és a tó vizébe vetette magát. Hiába kaptam utána rémülten, kezem csupán a levegőt szorította. Bénultan álldogáltam a tó partján, arra várva, hogy felbukkanjon a habok közül.

És néhány pillanat elteltével fel is bukkant a lágyan fodrozó hullámok közül. Karját felnyújtotta, búcsút intett nekem. A homály ellenére is mosolyt láttam villanni az arcán. Teljesen megnyugodtam. Megértettem, hogy minden a legnagyobb rendben van. Hazafele vettem utamat.

Miután a gróf befejezte elbeszélését, megingatta fejét. Szomorú volt, határozottan szomorú. Hallgattam, úgy gondoltam, még van mondandója. Némi hallgatás után Anzelm gróf folytatta.

Tudja, kedves Cazotte, mindez kísértetiesen emlékeztet engem egy bizonyos történésre, mely oroszországi útjaim egyikén esett meg. Miként Ön is tudja, meglehetősen sok időt töltöttem abban a hatalmas országban, tanulmányozni szándékoztam az ott élő emberek szokásait, hitét, gondolkodásvilágát. Történt egyszer, hogy öreg, öreg emberhez vezettek engem, kiről azt tartották, hogy a vidék legnagyobb mesemondója, ő ismeri a lehető legjobban a szokásokat, mítoszokat, legendákat, hagyományokat.

Piszkos, rossz sátorban lakott ez az öregember, naphosszat semmi egyebet nem tett, mint nézte a sátor előtti tüzet, olykor megszólat, jósolt, ha bíráskodásra kérték fel, bíráskodott. Sohasem ítélt, mindig békített. Családja - két fia és három lánya - ott lakott közelében, ellátták enni-valóval, ő ezért cserébe nekik adta azokat az ajándékokat, melyeket a tanácskérők hoztak neki.

Több napnak kellett eltelnie ahhoz, hogy egyáltalán szólásra méltónak találjon bennünket. Addig is bejártam a környéket, halásztam a folyóban, patakokban, csodásan csillogó tavak partján ültem, olykor meg elkísértem a pásztorokat. Egy késő délután aztán hívatott az öregember. Leültetett tüze mellé, merően arcomba nézett, nem tett egyebet, mint kutatta

minden vonásom, mozdulatom. Másnap, harmadnap, negyednap ugyanezt cselekedte. Minden nap értem küldött, vizsgált, egyszer utasított, hogy hozzak neki halat, melyet saját kezűleg fogtam ki. Ötödik napon beszélni kezdett, csodálatos mesét mondott el, melyet röviden Önnel is ismertetek.

Két roppant szegény jó barátáról mesélt, egyik földműves volt, a másik kisebb nyáj felett pásztorkodott. Egyiknek szép lánya volt, a másiknak délceg fia, akik szerették egymást, de nem volt pénzüik az esküvőre.

Történt egyszer, hogy a pásztornak minden juha elpusztult. Világgá akart menni, de barátja neki ajándékozta kis földjének felét, hogy ne jusson a nyomorultak sorsára. Egy reggelen az ajándék földben a pásztor egy üstre bukkant, mely tele volt arannyal. Barátjának akarta ajándékozni, hiszen annak földjében lelte a kincset, ám az visszautasította, mondván, hogy az a föld már nem az ő tulajdona. Tanakodtak, mit is tegyenek az arannyal. Végül a fiataloknak ajándékozták, akik örömmel fogadták, a pénzen lakodalmat ültek. Alighogy véget ért a multság, a két fiatal visszaadta a kincset nekik, mondván, nincs szükségük rá, hiszen gazdagok már ők, gazdagok egymás szerelmében.

Tanakodott a két jó barát, hogy mi legyen a kincssel, végül úgy döntöttek, elviszik azt egy bölcs emberhez, hadd döntsön az sorsáról. Volt ennek a bölcsnek négy tanítványa, sorra kérdezte őket, mit tennének az arannyal. Az első, az idősebbik azt válaszolta, hogy a kánnak adná az aranyat, mert a kán ura a föld összes kincsének, a második azt mondta, megtartaná az aranyat, mert amiről a vitázó felek lemondnak, az a bírót illeti, a harmadik azt mondta, visszaásná a földbe. Szomorú lett a bölcs ezen válaszok következtében. Végül negyedik tanítványát kérdezte, a legkisebbet. Ő azt válaszolta, hogy a kincsből a nagy pusztában gyönyörű kertet hozna létre, hadd pihenjen meg e kertben minden fáradt vándor, igyon hús vizéből, egyen fájnak gyümölcséből. A bölcs örült e válasznak. Megbízta tanítványát, hogy hozza létre ezt a kertet. Az fogta az aranyat, elment a kán városába, hogy megvásárolja a szükséges kellékeket a munkához. Ott ment a piacon, mikor megpillantott egy karavánt. Ám a tevék nem árut cipeltek, hanem sok-sok madarat. Nyomorult állapotban lévő madarakat: szárnyaik töröttek, tolluk tépett, lábuk összekötve. Sírásuk, kétségbeesett hangjuk betöltötte a piacot. A tanítvány szíve összeszorult, megkereste a karaván vezetőjét, megkérdezte, kinek viszik ezt a sok madarat. A vezető azt válaszolta, hogy a kánnak. A tanítvány ekkor felajánlotta minden aranyát a karavánvezetőnek, csak engedjék szabadon a madarakat.

Dolgavégezetlenül indult hazafele a tanítvány. Örült, roppant örült annak, hogy szabadon engedhette a madarakat, de összeszorult szíve arra a gondolatra, hogy nem sikerült létrehoznia a kertet. Végül belealudt a nagy tépődésbe. Álmodott: gyönyörű kismadár szállt mellére, s azt mondta: - Ébredj, mert amit láatsz, megvigasztalja szíved.

Felébredt a tanítvány és döbbenetben látta, hogy több ezer madár dolgozik körülötte: lábukkal gödröcskéket ásnak, beleejtik a csőrükben hozott magokat, bekaparják az üregecskéket. Amerre szem ellátott, mindenhol madarak tevékenykedtek. Végül felszálltak a madarak, annyian voltak, hogy teljesen elsötétítették az eget, mintha éjszaka lenne. Szárnyuk suhogásától szélvész kerekedett. A tanítvány mozdulni sem tudott a meglepetéstől; csoda történt, a magok egyszeriben kihajtottak, pillanatok alatt szárba szökkenetek, nőttek, nőttek, gyönyörű fákká, bokrokká változtak. A következő pillanatban a fákon gyönyörű virágok fakadtak, egy perc múltán már el is virágoztak, helyükben ott csüngött a számtalan gyümölcs: szőlő, alma, barack, körte. A földet puha fű lépte be, rendezett ösvények vezettek mindenfele, az ösvények mellett vidám patakocskák csörgedeztek, medrükben drágakövek.

*A tanítvány szívét öröm öntötte el, könnyel a szemében mondott köszönetet a madaraknak. Tüstént hazaindult, hogy elmondja a történeteket. Mikor hazaért és elbeszélte a csodákat, a bölcs megáldotta, aztán mindannyian elindultak - a két jó barát, a szerelmesek, a bölcs és a négy tanítvány -, hogy megtekintsék a kertet. Mikor odaértek, a kert tele volt szegény embe-
rekkel, vándorokkal, mindannyian ott feküdtek a fák árnyékában, ettek az ízes gyümölcsökből, ittak a hús patakokból, és áldották azt, aki ezt a kertet létrehozta. Este pedig egyes fák gyümölcsei csodás színekkel kezdtek világítani, madarak daloltak csodás dallamokat, hogy a fáradtak azonnal pihentető, mély álomba merültek a puha fűvön.*

Miután a bölcs ember befejezte meséjét, elhallgatott. Én várakozva néztem, hadd mondjon még valamit, leplezze le a titkot: miért mondta el ezt a mesét nekem. De hallgatott, továbbra is hallgatott.

Éjszaka ott aludtam a tüze mellett. Másnap reggel felkeltett, elküldött. Soha többé nem hívatott. Még néhány napig ott tartózkodtunk a településen, de ügyet sem vetett ránk. Végül elindultunk hazafele. Én napokig gondolkodtam e mesén, megragadtak csodás képei, megragadtak gondolatai, tanulságai, ha ugyan pontos ez utóbbi meghatározás.

Most, hogy elmondtam Önnek álmomat, mintha értés keletkezne bennem. Össze tudom kapcsolni egy másik álommal, melyről nem szóltam Önnek, és nem is akarok. Csupán azért, mert - bocsásson meg - nem tartozik Önre.

Ezek után Anzelm gróf távozott.

- Isten önnel, Cazotte - mondta. - Érzésem az, hogy fogunk még találkozni.

Tisztelt hercegnő!

Bocsánatért esedezem abban az esetben, ha a leírtakban valami fájdalmasat talált. Engem ezért ne okoljon, hiszen csupán a futár, az átadó szerepét töltöm be. Esetleges fájdalmának enyhítésére még elmondhatom a következőket.

Gróf Anzelm az utóbbi időben meglehetősen titokzatosan viselkedett. S bár megpróbálta elrejtetni, egy, meglehetősen nagy fájdalmat éreztem ki belőle. E fájdalom minden mozdulatában megmutatkozott: kezének enyhe remegése, mikor a poharat szájához emelte, sápadt arca, csaknem mélabús tekintete. Meglehetősen sokszor feledkezett meg kötelességeiről: adott szavát többször is megszegte azzal, hogy nem ment el különböző találkozókra. Magam nem tudom hibáztatni ezért. Érzésem az, hogy valami nagy titkot viselt lelkén, olyan titkot, melyet ugyan szívesen megosztana valakivel, ám ez által elveszítené annak varázsát. Habár többször is sarokba szorítottam kérdéseimmel, ő nem vallott színt. Csupán annyit mondott, hogy képtelen uralkodni egy bizonyos személy iránt érzett gyűlöletén, és ezért legszívesebben a halálba menekülne. Úgy hiszem, törekeny, érzékeny lelke még azt sem tudta elviselni, hogy valakit gyűlöljön.

Ezért tudom elfogadni halálát. És ezért kérem Önt is arra, hogy viselkedjék megértéssel különös grófunk iránt.

Az Ön tisztelője:
Jacques Cazotte

A szerző utószava

1788 farsangján Jacques Cazotte író meglehetősen különös jóslatot ejtett meg Roland belügyminiszter estéjén, ahol többek közt jelen volt Gramont hercegnő, Jean Francois de Laharpe író, Sebastian Chamfort író, Marquis de Condorcet matematikus, Jean Bailly csillagász, Vicq. d'Azir orvos, Ch. Guillaume de Lamoignon de Malesherbes jogász és államférfi, Jean A. Roucher költő.

Aligha kellene szót vesztegelni arra, hogy mi volt az összejövétel egyik legfontosabb témaköre: a közelgő forradalom. Csaknem mindenki azt mondogatta, bizonygatta, hogy a véres összecsapások ideje hamarosan be fog következni.

Jaques Cazotte az is elkövetkezendő forradalomról beszélt. Majd megjósolta, miként fogják életüket veszíteni e forradalomban jó néhányan a jelenlévők közül.

- Mindez történik majd az Ész istenségének és a Filozófia nevében - mondta, miután komor jóslatát befejezte.

Szavai hat esztendő múltán valóra váltak. A történetet Jean Francois de Laharpe író rögzítette és közölte. Ő az egyike volt azon szerencséseknek, akik nem kerültek a vérengző forradalmárok kezébe.

Hogy ki volt Anzelm gróf, tetteiről miért nem jegyzett fel semmit sem a történelem, arról a szerző nem adhat számot.

Aki lelkét rejtette ujjai közé

Talán azon a napon sem kellett volna történnie semminek sem. Enyhe suttogások, olykor egy-egy nevetés, mosoly, kézlegyintés, sietős léptek, kenyér és tejvásárlás, elkésett anyák tola-kodása a konyhaajtókban, türelmetlen gyerekek, türelmetlen tanárok, egyetemisták; pöfögő város, mely nem törődik senkivel és semmivel, ám a benne lévő semmik és senkik mélységesen meghatározzák egymást... igen, ez minden, minek történnie kellett volna.

A sikátorok neszezése sem volt több, vagy kevesebb, mint máskor. Érzéstelen könyvesboltok, fásult arcú árusok, toporzékoló álszerelmesek, kik csak a szexre vágnak, csencselők, valutások, diákok, kik marihuánát árulnak, s a nagy profit reményében maguk is bezabálnak a füstből. Valahogy kihúzzák magukat a sors alól, addig, míg otthonról meg nem érkezik a pénz, az étel, a tiszta ruha, a hiábavaló könyv, pályázati tartozékok és a gőg, a büszkeség, a félresikerült elszántság. Véres *könnycsikorgatás* a sikátorok hiábavalóságában; ott állt az egyik utca végén, tudva, hogy ez a sikátor hová vezet, de hogy minek, arról csak sejtései voltak. Ösztönei dübörgését már régóta megtanulta elhallgattatni, s unottan legyintett a nagy igazságokra. Tapasztalatlan igazságok ezek, tehát nem valósak. Érettségüket én magyarázom, döntötte el magában egy délutánon.

Ti mindannyian hozzám tartoztok - szórta volna szét képtelen áldását, de keze még akkor sem engedelmeskedett volna, ha történetesen meg akarja áldani ezt a délutánt, várost, sikátort. S habár dübörögtek benne éjszakánként a tisztaságra intő jelek, nem vette komolyan ezeket. Minek? Pénzt nem adnak érte, s a nagy elhatározások korszaka már lejárt. Előbb vagy utóbb mindenki érzékeli a lét, élet hiábavalóságát, ezért boldogok a lelki szegények, mert annyira marhák, hogy övék lehet a gondtalanság mennyországa.

Mintegy két hete történt, hogy pusztá kíváncsiságból szétküldött egy levelet ismerőseinek s ismeretlenjeinek a következő premisszával: hiábavaló felismerése a magasabbrendű összefüggéseknek. Feladvány volt. Hiábavaló feladvány. A legtöbb válasz: jól érzed magad? Minden rendben van?

S ő nagyokat bólogatott a levelekben, hogy kifigurázza a körülötte lévőket. Manapság csak úgy lehet felemelkedni, ha valakit magunk alá gyűrünk. S hiába ismerjük fel a magasabbrendű összefüggéseket... valaki azonnal homlokunkra helyezi kezét: lázad van, kicsikém?

És aszpirint adnak, és szavakat, nyakon öntik tejjel és vízzel, és nyugalmat adnak, ó, nyugalmat, hogy egyszerre minden egyszerűvé változik, kokainos vízióvá. És már nem fáj, csak be vagyunk pörögve.

Vízcseppek. Esni kezdett az eső. A sikátor megelevenedett, futkosni kezdtek az emberek. De Anzelm nem mozdult. Tovább szorongatta a Zarathusztrát hóna alatt. Kurva futott el mellette, meglökte, a könyv kiesett hóna alól. Magához tért, felemelte, végigsimított rajta.

Hozzátok ide az emberfeletti embert. Hozzátok ide, mert ideje lejárt, s meg akarom ölni. Hozzátok ide azt az embert, aki megtagadta az életet azzal, hogy felülemelkedett rajta. Hozzátok ide, mert az ő nagysága az én parányi mivoltom. Hozzátok ide, mert bűne az, hogy létezik, s ez már elegendő ok a pusztulásra. Hozzátok ide Isten fiát, mert meg akarom ölni.

Úgy csaptak bele ezek a gondolatok, mint korhadt fába a villám. Térdre rogyott, hangosan felsírt. Páran csodálkozva megálltak, aztán vállukat vonogatva tovább mentek. Hatodikos diákok röhögtek rajta. Egyikük narancsot dobott feléje, fejtetőn találta. Tompa fájdalom, szükségtelen s ugyanakkor hiábavaló. Igen, talán menni kellene. Valamerre.

Tíz évet adnék az életemből, ha fél órára nem lennél önmagad. Egy éve, részeg éjszaka hangzottak el ezek a szavak. Anzelm akkor röhögte, sőt, jól esett neki, hogy a csaj így be van indulva rá. Másnap már a fejét fogta, s legszívesebben kitépte volna a lány lelkét. Érdekes. Akkor is van értelme letörölni a könnyeket, ha tudjuk, hogy újak születnek majd helyettük, s életünk vége fele már árkot ásnak arcunkba.

Imbolygó léptek. Most jó lenne szippantani egy kis kokaint. Úgy mindig könnyebb szokott lenni, majdnem minden.

Gyerekkor. Tényleg boldog lettem volna, ha nincs jelen az az átkozott hiányérzet, mely egész életemen átkísért. Ha meg tudnám fogalmazni...

Először könyvekben kerestem az igazságot, s boldog voltam, mert azt hittem, hogy hamarosan megtalálom. Mohón olvastam a sorokat, legszívesebben nem is aludtam volna. Csak olvasni, olvasni, olvasni! Mese, mítosz, legenda, novella, regény, vers, statisztika, fizika, kémia, biológia, s végül filozófia. De csak a tudásom szélesedett. A kínzó érzés nem múlt el.

Másodszorra a kapcsolatok következtek. Boldogtalan valahány. A remény csillanása egyenlő volt a remény megfojtásával. Eh, több szót ne is vesztegessünk rá.

Harmadszorra magam maradtam. Ha mélyebben elmerülünk benne, hihetetlen, mi mennyi mindennek meg kellett történnie ahhoz, hogy most itt legyek a sikátorban. Nemzedékek százai, emberöltők ezrei kellettek ehhez a parányi értelemhez. Megnyilvánuláshoz. Narancs-hoz, kurvához, Zarathusztra elejtéséhez. Mégis különös: következtetések nincsenek, elmaradnak valahol. Nincs értelme ennek az egésznek. Talán, ha hagynánk a fenébe...

De nem megy. Talán azért, mert egyedül az ember képes arra, hogy megtagadja a teremtés legendáját, s mindenféle ősrobbanással helyettesítse a legendát. Ki tudja, talán igaza van Nietzschének, mikor azt állítja, hogy isten meghalt. He-he, mi öltük meg.

Valahogy ilyen ez a dolog: Hitler egy fokkal Sztálin felett állt, mert ő képes volt elhitélni az emberekkel, hogy ideái igazak, s létet nyerhetnek az életben, míg Sztálin terrorral, vérrel uralkodott, mindennemű felsőbb idea nélkül. Akkor már csak az a kérdés, hogy melyik tömeggyilkost válasszuk hóhérunknak. Szörnyen fontos ez a kérdés, mert generációk ezrei kellettek ahhoz, hogy ezt a döntést meghozhassuk. Senki sem szeret úgy gondolni magára, mint egyszerű láncszemre a generációk láncában. Mindig is neveltettek a családfák, a származások, rangok, és egyéb ilyen ostobaságok.

Szörnyen fontos az a kérdés, hogy Istent mi öltük-e meg, vagy Isten taszított bennünket a lassú, pokolnál is nehezebb elmúlásba. Sokan azért fájnak, mert mások fájnak, sokan azért örülnek, mert mások fájnak stb. Akkora káosz van itt, hogy csak gondos tervezéssel lehetett mindezt létrehozni.

A sikátor a háta mögött maradt. Az eső zuhogott, a főút néptelen. Autók pöfögnek, képviselik az életet mozgásukkal. Az állandó szexualitásukkal.

Színházi plakátok: Jóembert keresünk! Ó, ti kis barmok! Egyetlen felkiáltójel létezik a világon, mely képes valamit is tenni az élet ellen, az élet elmúlása ellen, s az a halál.

Mindjárt hazaérek, s akkor minden rendben lesz. Ismét bemegyek abba a lakásba, melyet teletömtem önön démonjaival, angyalaival, zugköltők és zugírók munkácskáival, a Bibliával és a Koránnal, s egyéb haszontalansággal. Mikor a lépcsőházhoz érek, démonjaim már vihog-nak, angyalaim szomorúak, mikor a lépcsőkön megyek, a démonok markukat dörzsölik, az angyalok fegyvereiket készítik; az ajtót nyitom: ölre mennek az entitások, mikor belépek a házba, ölre mennek, s mikor ajtót zárok a néma csöndben, mindenhol háború. Démoni

testrészek, angyali vér, valószínűtlen halálhörgések, s mindez csakis értem. Ó, milyen fontos vagyok a mennynek s a pokolnak!

Itt, ebben a házban egy egész világ van összezsúfolva. Illemhely, konyha, hálószoba, nappali, dolgozószoba, könyvek, kések, kardok, lőfegyverek, ruhák, étel, hatalom angyalian édes összevisszaságban. Adóbevallás és televízió, betegség és gyógyulás emléke az ágyon, szeretkezések és fájdalmas egyedüllét piszkos illata, padlócsenpe vidáman ugráló vagy csoszogó lépések lenyomataival. Itt teremtek és elhalálozok, szülök és felismerem a tett hiábavalóságát. Itt mindent megtehetek. Itt háborúk zajlanak értem, fontos vagyok és teljesen hiábavaló. Annyira fontos a létem, hogy rajtam próbálják ki a legújabb manipulációs eszközöket, nekem adnak el fogamzástáplót, s jogomban áll panaszkodni a fogyasztóvédelemnél, mely csakis értem született, ha az a rengeteg kis halál, melyet pénzemért kapok, nem elégít ki. A lakásomnak jelmondata is van: Világ transzvesztitái egyesüljete!

Lakásomnak van egy másik különös tulajdonsága is. Itt teljesen másként hangzik, ha azt mondják: hiányzol, vagy hogy szeretlek. Itt másként hangzik, ha azt mondják: értem. Megértelek. Különös. Pontosan nem tudom meghatározni, hogy miért van ez. Fészekbéli hazugságoknak lehet ezt minősíteni, de nagyon jól esnek.

Törülköző. Teljesen vizes vagyok az esőtől. Elmúltatom magamról a vizet, s bennem mégis több tíz liternyi marad. De így oldom meg azt a problémát, mely hozzásegít ahhoz, hogy felsőbbrendű maradjak: eltávolítom magamról a vizet, hogy kitűnő állapotban őrizzem meg a bennem lévőket. Sok bajt előzők így meg. Megőrzöm a bútorok kifogástalan állapotát, az egészségemet és az állam vagyonát, mert nem kell térítésmentes gyógyszert adjon nekem. S így a saját zsebemre is tekintettel vagyok.

Közben a háború zajlik körülöttem. Nem tudom, de érzem, itt komoly csaták folynak. Biztos vagyok, hogy a nappali sarkában már legalább négy démon és öt angyal fekszik egymáson. Ki tudja, mit tesznek valójában... De nem vagyok igazán kíváncsi erre. A végeredményben már régen biztos vagyok: a nyertes vállamra helyezi kezét, s én összerezzenek. Itt vagyok neked, suttagja, s aurámat összekapcsolja a felsőbb rendű léttel.

Mintha milliónyi kellemes tűszúrás érne egyszerre. Nem tiltakozom, hanem elengedem magam, s máris röpülök. Egyszerre érzem minden nőm csókját, orgazmusát, érintését és elmúlását. Születésem aktusa undorítóan fájdalmas, halálom megfoghatatlan, teljesen értelmetlen. Nincs senki mellettem, s mégis egyszerre érzek mindenkit, mindent. Hatalmas folyamatba zuhanok: az egyik az idő, a másik a tér, a harmadik Isten és Sátán, a negyedik magam vagyok. Röpülésem nem a felsőbb szférákban történik, nem is a pokol köreibben, hanem önmagamban. Minden gyalázat, melyet magamra hívtam, most egyszerre jelenik meg, s én zúgó aggyal, reszkető testtel zuhanok a padlóra. Percekig fekszem ott. Macskám kétségbeesetten nyivákol körülöttem. Türelem, türelem. Vége lesz hamarosan. Valamennyire vége lesz. Hamarosan kinyögöm a fura üzenetet: hiábavaló felismerése a magasabbrendű összefüggéseknek.

Lassan elmúlik az extázis, rám tör a magány. Imádkozom. Valami eltölt energiával, valami ígér, valami apránként megnyugtat. Az ablak előtt találok magam. A szomszédos tömbházat bámulom, s arra gondolok, hogy a szomszédok hányszor láthatták már nőm seggét, az én seggemet farkallás közben.

Tudod, Atyám, nem ez volt a szándékom. Nem ezért születtem ide, de hogy miért, nem tudom. Elegem van a kőolajfoltokból, lázas csecsemőkből, árvizekből és örömekből, szeretkezésekből és baszásokból. Extázisokból és nyugalmaimból. Hiányérzetekből és beteljesülésekből. Hitványságból és becsületből. Életből és létből. Mondd: tudsz valami mást adni nekem e dolgok helyett?

Valaki azt mondja: nagyokos. Fogd meg a szád, itt az aszpirin. Itt a jegyre adott érintésed, mely eltölt a boldogság maradékos ígéretével, a beteljesülés hitvány placebójával.

Valaki más azt mondja: sarkítasz. Nincs igazad. Az élet szép, s benne minden hitványság a legnagyobb dicsfényvel ragyog föl, ha képes vagy szublimálni. Ó, valamikor hittem nekik. Hittem abban - néhány pillanatra -, hogy szandálban kell járjak a boldogságért. Nem fekete farmerban, hanem szövetnadrágban, zakóban. Ám később ugyanaz: itt a jegyre adott érintésed, mely eltölt a boldogság maradékos ígéretével, a beteljesülés hitvány placebójával. A szexuális együttlétet is programozni kell. Akkor, mikor időnk van, mikor nem vagyok fáradt, mikor nincs migrénem, mikor befejeztem a napi teendőket. Ám mindketten jobban járunk, ha beosztjuk a perverzításokat. A hónap elején orális szex, a hónap végén anális, s a két időpont közt majd meglátjuk, hogy belefér-e egyéb tevékenység szexuális életünkbe.

Megint más azt mondja: kapd össze magad! Éljél! Nekem is nehéz, de látod, hogy megkaptam önmagamat máshol is.

És ilyenkor lassan összedőlök. Elfogynak könnyeim, s megkérem a győztest, hogy érintsen meg még egyszer, mert szükségem van háborús nagyságára, hogy tisztán láthassam önmagam. Áldozatok szenvedéseivel, vérével gyógyítom önmagam. Hitleri magányomra, nagyságomra nagyon, nagyon büszke vagyok.

Napfény. Az utolsó ezen a délutánon. Megcsillan a szomszéd tömbház ablakain, s lakásomba zuhan. A fényáradat mindössze néhány pillanatig tart. Jól ismerem ezeket a fényáradatokat, kuncognak, ezek is ígérnek, és elhúznak a francba.

Csillapodj, Anzelm! Ne átkozd az életet, ne tagadd a létet, s engedd, hogy a háborúk érted is megtörténjenek. Emlékszel arra a legendára, mikor a hozzám hűséges király reszketve állt a harcmezőn, mert nem akart parancsolataim ellen cselekedni? Mikor inkább feladta volna a harcot, semhogy embert öljön? Kénytelen voltam elküldeni hozzá egyik angyalomat, hogy megértse: nem cselekszik parancsolataim ellen, mert jogosan védi meg hazáját a pogányoktól. Fényes győzelmet aratott.

Emlékszem Atyám, és nagyon fáj.

Miért, Anzelm?

Mert embert öltél, Atyám.

Ne egyszerűsítsd le a dolgokat, Anzelm. A király helyesen cselekedett, ha úgy tetszik, én döntöttem helyette.

Gyilkos vagy, Atyám.

Hitvány féreg! Azért adtam életet neked, hogy engem dicsérj! Hogy mersz te ellene szegülni a teremtés igaz mítoszának?!

Nem szegülök ellene, Atyám.

Akkor mi van? Miért fájsz? Mit adjak neked, hogy fájdalmad csillapodjon?

Nem tudom, Atyám. Nem tudlak, Atyám.

Elkezdődik a nappal lebomlása. Vihogóan komor árnyékok jelentkeznek, méltóságteljesen követelik hitvány helyüket a falakon, tárgyakon, embereken. Az utolsó szakasz legendája elevenedik meg. Az örök igazság, a nincsen nappal éjszaka nélkül, megcsúfolása. Az anyák a vacsorának fognak, a gyerekek ismét türelmetlenek, a tanárok feleségük szidásait tűrik, az egyetemisták boldogan esnek neki az újabb, hitvány mámornak, a sikátorok ismét benépesülnek, a plakátok felkészülnek a fázásra, a kirakatok kigyúlnak, s pillognak, mint infantilis gyermekek a legújabb játék előtt, mely garantálja intelligenciájuk növelését. Jóembert keresünk!

Mi, mindannyian! Megéljük a hitványság legendáját azért, hogy egy napon boldogok lehessünk! A sors nem más, mit esély, isteni esély a felvilágosodásra, a nirvána elérésére! Ó, ti játékosai az életnek! Kiknek nincsenek szabályaik, nincsenek céljaik, csak örömeik! Ti megéltétek a pillanatot a színes tévében és a húslevesben! Hitetek nem más, mint nemzetiség az üres bátorságban, a hatalom gyönyörű manipulációja azért, hogy a fogyasztóvédelem munka nélkül ne maradjon. És jönnek az újabb vértömegek, az újabb jajkiáltások, szétzilált élni akarások, tesztek és minősítések.

Ágy, paplan, tévé. De előbb ragyogás, hogy megszülethessen az álom, az édes álom. Darabokra szakított hitbéli magány. Amikor már semmi sem marad, visszaküldöm darabjaimat neked, hogy ismét összeforraszd, s eljátszadd vele, te és a placebód. Bábud leszek, otrombán vigyorgód, ihletett, szexuális játékszered és ölelést ígérő utolsó esélyed, hogy meg ne fázz sorsodban, esélyedben. Hogy ne maradj egyedül, mint hópihe a hóviharban. Végül egymásra fagytok, s meghívtok engem is egymás melegségébe. Összebújunk, meséket mondunk egymásnak, s megosztjuk az ihletettségi állapotát, hogy ne maradjunk adósai egymásnak. Színigaz, hogy minden érintésünkkel egymás sarába lökjük lelkünket, miközben arról beszélünk, hogy mit is tett valójában a kis Jézus három napig a Templomban, mert ugyebár a Bibliát jócskán cenzúrázták a szabadkőművesek.

Legyünk hát egymás bátor lovagai a létben! Hadd csattanjon össze kardunk, hánjon szikrát kardunk, hadd viseljük túlméretezett páncéljainkat, rogyjon össze lovunk a súlyunk alatt, mert íme: elnyerjük színaranyból gondosan kifaragott babérleveleinket. S századok mesélnek majd rólunk legendákat: Sir Bánat és Sir Magány összecsapásáról. Különös szavakat alkotnak meg rólunk: bánatos magány.

Csillapodj, Anzelm. Ne feszengesd a lét kérdéseit, az élet nagy megoldását, a végső elszámolást. Tartogasd erődöt egy párhuzamos valóságra, ahol mindenki gondtalan, boldog. Ahol te is boldog leszel, nem lesz szükséged hitre, magányra, mert Isten minden ragyogásával eltölt.

De előbb fürdőkád. Zuhany. Mezítelenség. Lassan gyűl a víz a kádban. Csillogó fény. Macskanyávogás. Kézre zuhanó vízsugarak, bámulatosan absztrakt képek. Némaság az elmében, hideg megnyugvás.

A párhuzamos valóság megjelenik.

Borotva. Vér.

Elvarratlan szálak. Befejezetlen gondolatok.

Összerogyok, darabjaimra szakadok. Eszméletemet veszítem, és semmi más nem marad hátra, mint az elválások - eddig legendának hitt valóságok - megélése.

Itt maradok a városban, ebben az energia-monstrumban. Amely mindent elvett tőlem, és minden hitemet másnak kiáltotta ki. Ahol gyerek lehettem és alkoholista felnőtt. Ahol minden érintés boldogsággal töltött el, s csak később alakult át gyalázzá.

Itt maradok a városban, ebben a szentségtelen mivoltban. Felvállalom a hitványságot, s megosztom veletek. Lejárt már az egyszemélyes megváltások ideje, most a placebók dühöngő divatját éljük.

Egyike leszek a lakásokban háborút vívó angyaloknak, démonoknak. Mindkettőhöz megvan a hatalmam, mert Isten teremtett. Minden érintésedben ott leszek, sőt, én idézem érintésed. Az én akaratom a te gyalázatotod.

Én vagyok a te Adam Kadmonod.

Ne készülj fel, költő

„Az abszolút megnyilatkoztatás, amikor leszáll és az értelmet eléri, ideává lesz; amikor már kapcsolódik a külsőhöz, szimbólummá; amikor a kép és az ész kezd benne megjelenni, mítosszá; amikor az idea, a szimbólum és a mítosz elhalványodik, lesz költői nyelvvé; amikor a költői nyelv is elsápad, keletkezik a köznyelv, s amikor a köznyelv tartalmi is elvesznek, alakul ki a fogalmi nyelv.”

(Hamvas Béla: *Scientia sacra*)

Mintha sok száz esőcsepp zuhant volna váratlanul a folyó vizébe, úgy csaptak fel a halak. Csoportslag jártak; egyik sem volt hosszabb három-négy centiméternél. A víz tiszta: fenekét szürkésbarna moszat borította, a mélység sehol sem haladta meg a két métert. A meder közepében hatalmas gumikerék külső hevert, valami nagy erő dobhatta oda. Vagy a folyó sodorta be, egészen be a középre: gyere, téged is magammal viszlek majd.

Október eleje volt. Szikrázó napsütés, úgyhogy kénytelen volt levetni magáról a kabátot; hamarosan ingét is. Ott ült mezítelen felsőtesttel a folyó partján, nézte a halakat. Néha-néha a hátára feküdt, csupán néhány pillanatra: képtelen volt egy helyben maradni.

Belenyúlt a kabát zsebébe, előkotort egy cigarettát. Az előző estéről maradt ott, olcsó kapadohány. Nem baj. Rágyújtott és hátrafeküdt. Nézte, miként fújja a szél mellkasára a cigarettahamut. Majd lecsukta szemét. Az erős napsütés szemhéján is áthatolt. Néhány pillanat múltán kinyitotta szemét és felült. Az addigi zöldes-barnás táj kissé megváltozott: minden kékes színben játszott, mindennek volt egy kis kék árnyalata. Mosolyogva nézte. Így lehet az eget idevarázsolni a földre, gondolta, majd ismét hátrafeküdt.

A folyó csobogása némileg megnyugtatta.

Kadmon (úr) akkor vásárolta meg az újságot, amikor az a tönk szélére jutott. A lap helyzete valójában már hónapok óta tarthatatlan volt: hatalmas adósságok halmozódtak fel; főszerkesztőnk kétségbeesetten járt befektetők után, de senki sem tanúsított érdeklődést egy olyan napilap iránt, amely bizony hagyott kívánnivalókat maga után. Ugyanakkor az sem elhanyagolható ok, hogy a vidéknek már létezett egy másik napilapja, melyet - mondjuk ki őszintén - sokkal jobban kedveltek az olvasók. Gyakorlatilag az utolsó lapszámon dolgoztunk, mikor Kadmon megkeresett bennünket.

Fekete, kissé kopottas öltönye azonnal feltűnt, mihelyst belépett a szerkesztőség ajtaján; kezében barna bőrből készített táskát hordozott, melynek fülei közé egy esernyő volt helyezve. Szándékát voltaképpen senki sem vette komolyan: ilyen egyszerű ember, gondoltuk, aligha rendelkezhet akkora pénzüsszeggel, hogy a lap adósságait kifizesse, ugyanakkor egy bizonyos ideig pénzelje az újságot, addig, amíg sikerül a saját lábunkon is megállnunk. Főszerkesztőnk némileg gunyorosan kérte irodájába Kadmont - hogy aztán alig tíz perc elteltével sápadtan kísérje ki. Miután a kopottas úriember - akinek viselkedésmódjában, modorában senki sem talált volna kivétlnivalót - eltávozott, közölte velünk, hogy Kadmon ott helyben kifizette minden adósságunkat, továbbá három és fél esztendőre elegendő pénzalapot biztosított a lap működéséhez. Az összeg, melyet ott helyben kifizetett, elérte a négymillió dollárt.

Mi is elsápadtunk, értetlenül álldogáltunk. Valójában fel sem fogtuk a jó hír értelmét; mindannyian készek voltunk elviselni azt a gondolatot, hogy holnap már nem jöhetünk munkába; a valóság az, hogy ha valakiről nem feltételezel valamit, akkor alig hiszed el, hogy az a valaki megtette azt, amit nem vártál el tőle. Kadmon pedig pontosan így cselekedett.

Szerkesztőségünkben senki semmit sem tudott róla. Csak azt, amit gyakorlatilag az egész város tudott: öt vagy hat hónapja költözött ide, megvásárolt egy szerény, ám meglehetősen nagy házat közvetlenül a város határában. Meglehetősen ritkán jelent meg a településen, szorosnak is aligha nevezhető kapcsolatot pedig csak a könyves üzletek tulajdonosaival tartott fenn. Mindössze ez volt minden, amit akkoriban tudtunk róla.

Kadmon semmiféle feltételt nem támasztott az újság megvásárlásakor. Nem is indokolta meg tettét, csak úgy, egyszerűen, megvette lapunkat. Arra is gondja volt, hogy új szerkesztőségi székhelyet bocsásson a rendelkezésünkre, közvetlenül a város központjában. Ugyanakkor a legmodernebb technológiákkal szerelte fel azt. Hihetetlen kapcsolatokkal rendelkezhetett, mert bár mindaddig meglehetősen nehezen nyíltak meg az ajtók előttünk, nos, ezután szívesen láttak bennünket bárhol. Olyan sztorikat, írásokat tudtunk publikálni a lapban, hogy annak példányszáma - mindössze egyetlen hónap alatt - megnégyszereződött.

Fél esztendő alatt Kadmon a lábát sem rakta be a szerkesztőségbe, közülünk senkivel sem tartott kapcsolatot. E néhány hónap alatt sikerült egyet s mást megtudnunk róla. Nekem mindenekelőtt különös neve ütött szeget fejembe. Kisebb kutatást végeztem, így rájöttem, hogy a Kadmon név az ősi mitológiákban jelenik meg, az első, a tiszta ember neve, teljes egészében: Adam Kadmon. Az első ember, aki magát sohasem szennyezte be a bűnnel, még a bűn gondolatával sem. Egy helyütt így írtak róla: „az ősi ember, az első ember, az Egy, a halhatatlan lélek legmagasabb képessége, az értelem”. Kollégáim meg rábukkantak nevére a különböző egyetemek lajstromában: a leghíresebb oktatási központokban szerzett diplomát, tanított is jó néhány helyen. Ugyanakkor több olyan fotográfiát is felfedeztünk - teljesen véletlenül -, melyeken államfők mellett látható. Olyan kiszivárgásokat is hallottunk, melyek szerint Kadmon keze jó néhány polgárháborúban, rendszerváltásban is benne volt.

A cigarettahamu pihéi olyanok voltak, mint valami szürke pattanások, melyeket csak úgy odadobtak, odavarázsoltak a bőrére. Egy fuvallat, máris eltűntek.

Kékes, minden kékes színt öltött. Belehunyorgott a tájba: oldalt a holtág, tele ipari hulladékkal, a holtág partján ott a csempegyár; azért terelték el a folyót, hogy el ne vigye a gyárat.

Sehol egy lélek. Pedig szombat van, ilyenkor legalább a kutyájával sétál egyet az ember. De most senki, senki sincs itt.

A fű még zöld, de már halványodik, készül belezuhanni a közeli őszbe; a bokrok még suhognak ugyan, de készek arra, hogy ruhájukat le vessék. Az apró halak olyan jól érzik magukat a vízben... olyan jól... olyan jól.

Felállt. Kabátjára pillantott; néhány lépést tett a part mentén. Ott feljebb lekuporodott és nézte a halakat. Látott nagyobbacskákat is. A víz kristálytiszta: pontosan a hal orra elé tudná dobni a horgot. Miért?! - hogy az elmeneküljön?

Eldobta a cigarettacsikket, rátaposott. Egészen beletaposata a kissé nedves gyepebe, szétmarcangolta.

Ha-lak, ha-lak, mondta fennhangon. Körül-belől két percig kuporgott, közben dűnnyögte a két szótagot. Ha-lak. Ha-lak.

Később meg: bé-kák, bé-kák.

Nevetett. Hirtelen felállt; árnyéka rávetült a vízre. A halak riadtan szerteúsztak.

Végül feledésbe merült Kadmon (úr) titokzatossága, a napi teendők elfeledtették őt. Nem sokáig. Január tizenhetedikén kaptam meg azt a feladatot, hogy lapunk számára beszélgetést készítssek vele. A főszerkesztő vállvonogatva bízott meg ezzel a feladattal, s miként elmondta, maga Kadmon akarja ezt a beszélgetést.

- Miért?

- Egy szó nem sok, annyival sem indokolta meg - vonogatta a vállát a főszerkesztő.

- A terjedelem? - kérdeztem.

- Nos... pontosan hét oldal.

- Gépelve.

- Nem. Hét újságoldal.

- Lehetetlen... ilyen terjedelmű anyagot nem szabad egy napilapban közölni.

- Nos, ő akarja így.

Ha ő akarja így, akkor kénytelenek vagyunk akaratának engedelmeskedni.

A találkozó déli tizenegy órára volt kitűzve, úgyhogy tizenegy előtt két perccel ott voltam Kadmon házában. Erősen szikrázott a hó, az éles ragyogás nagyon zavarta szemem, úgyhogy hunyorogva kerestem a kapucsengőt - de sehol sem találtam. Pár percig ott toporogtam a hóban, s már éppen azon voltam, hogy telefonálok a szerkesztőségbe, mikor nyílt a kapu. Meglehetősen öreg ember fogadott, kitűnően öltözve. Mondjuk ki őszintén: frakkot viselt. Magas, szikár alakja úgy hajolt felém, hogy nagy termettem ellenére is gyerekeknek éreztem magam mellette.

- Üdvözlöm, uram - mondta kimért, udvarias, de tartózkodó hangon. Igazi inas, az biztos. De a frakkot egy kicsit soknak tartottam.

- Jó napot - válaszoltam. Be kell vallanom, zavarban voltam. A frakkos öregúr egy kicsit sok volt nekem.

- Kadmon néhány perc múlva fogadja önt. Addig is, kérem, foglaljon helyet a könyvtárban. A beszélgetés is ott fog megtörténni - tárta ki szélesre a kaput ez a hihetetlenül magas pingvin. Bár zavarban voltam, mégis átszaladt elmémen, hogy ilyen magas pingvint még nem láttam.

- A megjegyzései feleslegesek, uram - mondta, amikor beléptem.

- Tessék?...

- A pingvin madár, uram, én pedig ember vagyok; a pingvin nem ölt frakkot, én pedig gazdám kívánságára teszem ezt. Ugyanakkor a pingvin nem olyan magas, mint én: ön uram sokkal közelebb található - méreteit nézve - ehhez a bizonyos madárhoz. Ez pedig máris három alapvető különbség, nem így van, uram?

- Igen... igen, így van... - kicsi tartotta, hogy el ne essek, akkorát botlottam. Mi van, Kadmon gondolatolvasót tart a házában? De a válasz már meg sem lepett...

- Igen uram, helyesen gondolja. Kadmon nem tud gondolatokat olvasni, ő nem pazarolja erre az idejét. Továbbá szüksége van egy olyan szolgára, akit nem kell magához hívnia, ha valamire szüksége van - hanem az máris hozza az igényelteket. Így meglehetősen sok időt takarítunk meg.

- Valóban... valóban - motyogtam.

Az udvar zölden ragyogott. Habár kint méteres volt a hó, idebent mintha soha egyetlen hópihe sem hullott volna le a földre. Körülbelül egy hektárra becsültem az udvar területét: nyílegyenes ösvény vezetett a házhoz; ez az ösvény kettőbe vágta az udvart. Miként megfigyeltem, a kovácsoltvas kerítés mentén pontosan két sor hatalmas fenyőfa volt ültetve, koruk alighanem a nyolcvan esztendő is elérte. Jobboldalt francia parkként volt kiképezve az udvar: az ösvény mentén kilenc virágágyás, a virágágyások mögött egy gondosan nyírt bokortömeg emelkedett. - Labirintus - intette az inas. Baloldalt pedig az angol parkokban megtalálható bujaság uralkodott. Több szobrot is megpillantottam, mindegyiküket a klasszicizmus jegyében készítették; ezek a szobrok teljesen ötletszerűen voltak elhelyezve, így az volt az érzésem, hogy kissé megbontják az udvar összhangját.

A ház hatalmas, kőből és fából van felépítve. Az alsó szint kőből, a felső szint pedig fából készült. Kissé emlékeztetett a kora középkori kastélyokra, mikor még nem voltak tisztában az emberek azzal, hogy miként is kell megépíteniük egy kastélyt, hogy az megfeleljen a védelemre. Meglehetősen kevés ablak van vágva a falakba, eléggé kicsik; a jobb oldali részen pontosan három, a bal oldali részen ugyancsak. A felső szinten pedig összesen hét ablakot pillantottam meg: a jobb oldali részen négyet, a bal oldalin hármat. Mindegyikükön kovácsoltvas rács. A háztető zsindelyes.

Négy lépcsőfokon lehet a teraszszerűen kiképzett előtérre feljutni, innen hat-hét lépést kell megtenni, hogy a ház ajtajához jussunk. Alig nagyobb ez az ajtónyílás az átlagos méretekkel bíró ajtónyílásoknál. Viszont maga a faragott, vasakkal erősített ajtó hihetetlenül gyönyörű. Habár nehéznek ígérkezik, az inas könnyedén kinyitja, majd betessékel. Az előszobában elkéri kabátomat és kalapomat. Táskámat magamnál tartom, benne vannak az interjú elkészítéséhez szükséges kellékek. Ezek után az inas az épület bal oldali szárnyába tessékel. Elhaladunk a falépcső mellett, amely az emeletre vezet, innen a könyvtárszobába lépünk. Szoba?... dehogyis! Legalább hatvanezer könyv hatalmas, kissé borús otthona.

- Kávét, uram? Frissítőket?

- Köszönöm... és egy kis vizet is, kérem.

- Természetesen. Kérem, helyezze magát kényelembe. A dohányzóasztalkán különböző szivarokat és cigarettákat talál. Szolgálja ki magát ízlése szerint.

Magamra hagyott.

Uramisten, ez aztán könyvtár! A padlót medvebőrök borítják, középen hatalmas körpamlag helyezkedik el, előtte egy díszes, barokk stílusban elkészített dohányzóasztalka. És könyvek, mindenhol könyvek... Faltól falig: az állványok valósággal roskadoznak súlyuk alatt, a mennyezeten meg azért nincs könyv, mert ezt a gravitáció törvénye megtiltja. Onnan viszont roppant csillár lóg le. Oldalt, a bal sarokban, közvetlenül az ablak előtt íróasztal. Rendkívül egyszerű, kopott asztal. Az ablakokban két-két virágcserep, legnagyobb meglepetésemre muskátli van beléjük ültetve. Némileg megbontja az összhangot az, hogy az íróasztal mellett a legmodernebb magnófelszerelés van; hangszórókat sehol sem látni, valószínűleg elrejtették azokat. Rengeteg hanghordozó van felhalmozva a lejátszó mellett.

A könyvtár hangulata megér egy imát. Titokzatos, homályos, bársonyos nyugalom - talán így lehet a legjobban jellemezni. Kellemes meleg, holott sehol egy kandalló, egy kályha, fűtőtest; később megtudtam, hogy alulról fűtik a termet.

Közelebb léptem a könyvespolcokhoz. Nem lepott meg amit találtam: Platón, Arisztotelész, Paracelsus, Aquinói Szent Tamás, Anzelm, Plótinusz, Órigenész, Trithemius összes művei, ugyanakkor századunk legjelentősebb és kevésbé jelentős íróinak munkái. De megtaláltam a Koránt is: arab, francia, angol, német nyelven. Akárcsak a Bibliát: ógörög nyelven írva. És számos más, hitvallással foglalkozó könyvet: Hénok könyvét, a Zend Avestát, az úgynevezett Egyiptomi Halottaskönyvet és a Tibeti Halottaskönyvet, számtalan olyan mű kíséretében, melyekről soha életemben nem hallottam. Komoly anyagi értékekkel is rendelkezett a könyvtár: találtam az 1600-as években kiadott bibliát, évszázados papiruszokat, pergameneket stb. Alighanem több millió dollárnyi érték van itt felhalmozva, gondoltam, miközben esetlenül próbáltam kibetűzni a latin, szanszkrit, ógörög, arab stb. címeket.

Az inas belépett, kezében tálcát tartott, rajta a kávéhoz szükséges kellékek, továbbá egy palack víz, pohárral. A tálcát az asztalra helyezte, majd szó nélkül távozott. Leültem a pam-lagra, töltöttem a vízből, majd a kávéból. Méregerős arab kávé, gondoltam, mikor megkóstoltam. Forró homokon készítik, órákon át főzik. Néhány kortytól már remegni kezd élvezője, egy nagy adag az európai ember számára akár végzetes is lehet.

Mikor letettem az egyszerű kávécsészét, az asztalkára tévedt tekintetem. Belenyúltam a dohányos dobozkába, hatalmas szivart vettem elő. A dobozka mellett bronz öngyújtót találtam, rágyújtottam. Akárcsak a kávé, a szivar is méregerős. Mi az, Kadmon pusztítja magát, futott át elmémen, avagy csak egy unatkozó milliomos?

Több könyv is hevert az asztalkán. Egyiket kezembe vettem, találomra. Otto Weininger munkája, címe: Nem és jellem. Hmm. Ritka mű.

- Út az öngyilkosság felé. Akár így is jellemezhetjük. Weininger 1903. október negyedikén öngyilkos lett. Huszonhárom éves korában. Ezt a munkát meg ugyanazon év májusában jelentette meg.

Kadmon állt mellettem. Váratlanul, észrevétlenül jelent meg. Szavai megzavartak, mint gyakorlatilag minden az elmúlt félórában.

Ha-lak. Bé-kák.

Nevetett. Még a levegőbe is felugrott; fehér bőrén ott játszott a nap. Félrehajtotta a bokor ágait, kilépett, majd ismét lekuporodott a martra. Szemét lehunyta, néhány pillanat elteltével kinyitotta. Ismét kékes szín. Minden, minden.

Ha-lak. Bé-kák.

Felállt, visszament a kabát mellé, újabb cigarettát vett elő. Leheveredett. Rágyújtott. Úgy, fekve. A láng megégette ujját. Nem kapta el. Hadd fájjon. Én vagyok a bolond, nem a láng. Neki ez természetes. Nekem nem. A lángnak nem vagyok más, mint égési anyag. Még ha rosszul is égek.

Ha-lak. Bé-kák, mondogatta. Kifújta a füstöt. Ismét szürke pihék hullottak mellkasára. Minden megismétlődik, mégis, minden ugyanaz.

Lehunyt a szemét, fejét a nap felé fordította. Szemhéján keresztül is szűrtak a sugarak. Kezével megdörzsölte halántékát, felült.

Ha-lak, bé-kák, halak, békák. Mi van, megbolondultam, ugrott fel. Majdnem elsírta magát.

Ennek soha, de soha nem kellett volna megtörténnie. Esetleg később. Akkor felkészültebben ért volna. Megrázta fejét, mintha kitörni készülő könnyeitől akart volna megszabadulnia.

Ha-lak. Bé-kák. Nem kell ne-kem.

Kadmon egyszerű háziköntöst viselt. Félhosszú haja kissé borzas volt, mintha most kelt volna ki az ágyból. Odaült a pamlagra, töltött magának a kávéból, rágyújtott. Én csak ültem - vártam, hadd törje meg ő ezt a néhány pillanatnyi, szikrázó feszültséget.

Miután meggyújtotta szivart, megszólalt.

- Jó napot, szerkesztő úr.

- Önnek is, Kadmon úr - uramisten, micsoda baromságot mondtam!... De Kadmon csak elmosolyodott, s mindössze azt kifogásolta, hogy urazom.

- Persze, azt is megtiltom, hogy tegezzen - mondta -, miként megtiltom azt is, hogy urazzon. Maradjunk csak a Kadmon névnél. Címekre semmi szükségem. Ön meg... ön meg legyen a szerkesztő úr. Akár nagybetűvel is - nevette el magát.

- Miért? - kérdeztem rá.

- Mit miért? - nevetett rám. - És miért ne? De hagyjuk abba a játékot - mondta, miután pőfékelt egyet szivarból. - Nézze, én nem töltök be semmi, de semmi szerepet a társadalomban. Nem vagyok államfő, nem vagyok bürokrata, nem vagyok festő, nem vagyok földműves, nem vagyok kovács stb. Tiltakozom az úr cím ellen: feleslegesnek tartom, legalábbis a magam számára. Az ön nevét természetesen tudom, de semmi szükségem rá: ezért is akarom azt, hogy ön legyen a szerkesztő úr. Akár nagybetűvel is - nevette el magát ismét.

- Nem értem - vallottam be. Fülemlő zúgott a szégyentől, holott nem kellett volna szégyelljem magam. Az volt az érzésem, hogy Kadmon kifiguráz - holott nem volt igazam. Ezt viszont csak később értettem meg.

Letettem Weininger könyvét az asztalkára; Kadmon felkapta, belelapozott, majd így szólt:

- Ottó Weininger. Bécsben született. 1880 április harmadikán. Műiparos szülők gyereke. A második gyermek. Vidám természet, legalábbis gyerekkorában. Már akkoriban nagyon sokat tanul, és akkor még tudott játszani is - legalább annyira, mint mennyire tanulni. Mert messze megelőzte a korabeli gyermekeket abban, hogy nagyon sok történelmi, filozófiai, filológiai és irodalmi könyvet olvasott el. Kamaszkorában filológus szeretett volna lenni, ezért nagyon sok nyelvet tanulmányozott; többek közt tudott franciául, spanyolul, norvégul, a klasszikus nyelvek mellett. Egyetemi éve alatt kezd intenzívebben érdeklődni a matematika és a természettudományok iránt. Tanulmányai végeztével Olaszországba utazik, némi idő múltán hazatér. Különköltözik szüleitől, már az első éjszakán öngyilkos lesz. Ugyanabban a szobában, ahol Beethoven is meghalt, szíven lövi magát. Folytassuk - mondta, miután elnyomta szivart. - Habár zsidó, vallását elhagyja, pontosan 1902 július huszonegyedikén. Különösen csúnya személy volt, így nem csoda, hogy gyűlöli a nőket: saját csúnyaságát gyűlöli bennük. Íme az én szegénységem újabb szegénységet fakaszt, teremt, kizárólag nekem. Kérdés, hogy ez mennyire folyásolya be mások gazdagságát. Mivel csodák csak nagyon ritkán történnek, azt lehet mondani, hogy semennyire. Tehát Weininger egyre szegényebb lett, miközben csodára várt. Művében meglehetősen komiszul bán el a zsidókkal, talán teljesen jogtalanul. Újabb szegénység, mely leleplezi a valahová tartozni akarás vágyát is. Búskomor alkat, minden vesztességet bukásként él meg. Romantikus halál: csodára várunk. Aztán már nincs erőnk

várni a csodára, ezért szíven lőjük magunkat. Ugyanabban a szobában halunk meg, amelyben Beethoven is jobblétre szenderült. Azt pedig mindannyian tudjuk, hogy mekkora hatással volt a kilencedik szimfónia a romantikusokra. Ráadásul szíven lövi magát, és nem fejbe. Tehát Weiningernek a szívével, és nem a fejével volt meggyűlve a baja, mondhatnánk, hogy valami jelentőséget adjunk a szíven való lövésnek. Miért ne fejbe... az sokkal biztosabb, fájdalommentes. Már a dörrenés zaját sem hallani. Ellentmondó figura, roppant következetlen. Egy romantikus a huszadik század elején - semmi esélye a túlélésre.

- Akkor miért olvassa művét?

- Mert szeretem Beethoven zenéjét. Meg egyéb okok következtében is. Különben én sajnálom filozófusunkat, érzésem az, hogy még várnia kellett volna néhány esztendő az öngyilkossággal.

Összefüggéstelen adatok halmaza, gondoltam magamban, holott itt-ott mintha homályos összefüggéseket fedeztem volna fel. Nem értettem meg, miért olvassa el valaki annak az embernek a könyvét, akit tulajdonképpen sajnál - mégis, mintha valamiféle különös szeretettel beszélt volna róla. Azt sem értettem, mi köze van neki magához Weiningerhez, Weininger halálához; egyáltalán miért alkot véleményt róla - és miért játszik gögösen, irgalmatlanul vele. Mert Kadmon játszott, az teljességgel bizonyos. Értékelte is a filozófust valamire, szavaiból viszont kitűnt, hogy nem művéért, hanem személyiségeért.

- Természetesen felteheti a kérdést, hogy miért is mondom el önnek mindezt - találta ki gondolataimat. - És igaza is van: ön ebből jóformán semmit sem tud kihámozni. De nincs szándékomban magyarázkodni, most legalábbis nincs - állt fel. - Bocsásson meg néhány pillanatra. Fel kell öltöznöm.

Magamra maradtam homályos érzéseimmel és legalább annyira homályos kérdéseimmel. Kadmon különös ember, az bizonyos: magabiztossága meglepő, személyisége ellentmondást nem tűrő. De nem különc, ezt teljességgel meg tudtam állapítani. Olyan értelem, gondolatsor vezeti, melyet én még nem értek meg - ezért is értetlen számomra viselkedésmódja. Amit viszont teljes bizonyossággal leszögeztem magamban, az az, hogy alanyom magányos. Weiningerrel tartott beszédében is megmutatkozott ez: úgy beszélt róla, mint egy olyan emberről, akit jól ismer; csupán olyan emberek beszélnek így írókról, gondolkodókról, alkotókról, akik nagyon magányosak. A magány meglehetősen felnagyítja a dolgokat, gondoltam, s ennek következtében a könyvek, a gondolatok valóságos fizikai ismerősöké, személyeké alakulnak át. Ugyanakkor kénytelen voltam megállapítani azt is, hogy Kadmon felvállalja ezt a magányt: ő akarja, nincs rákényszerítve, ezért nem lehet azt mondani, hogy kényszerből olvas, gondolkodik, egészen egyszerűen azért, mert nincs más amit tegyen. Biztos voltam benne, hogy Kadmon magányos akart lenni; nem olyan ember ő, aki vagyona következtében minden élvezetet megszerez magának - vagyonos mivoltát szavaiból ki lehet következtetni: többek közt magabiztos viselkedéséből is lehet erre következtetni. De nem csúszhattam el azon nyilvánvaló attribútuma elöl sem, hogy Kadmonnak önmagában roppant erős akarata van, melyet akkor is birtokolna, ha nem lenne vagyona. Később bebizonyosodott, hogy ezen gondolatom helytálló.

Kadmon az olvasó, fűztem tovább magamban a gondolatokat. Ha már valamiféle címet, titlust kellene találni neki, akkor talán ezzel jellemezhetjük a legjobban. Könyvek által létezik, de ugyanakkor uralja is a könyveket, uralja a könyvek magányát. Ez nagyon nagy dolog: a legtöbb olvasó ember nem is tudatosítja magában, hogy voltaképpen mennyire magányos. De Kadmon ezt tudja. Hatalmas könyvtárat gyűjtött össze magának: íme a magány, az olvasói

magány fizikai megjelenítése. Persze, maguk a könyvek is utalnak arra, hogy alanyom miféle ember. De nem teljesen.

Ezek a gondolatok szaladtak át elmémen, mikor magamra maradtam a könyvtárban. Az értés következtében az utóbbi óra abszurditása némileg érthetővé, sejthetővé enyhült előttem. Később arra is rájöttem, hogy maga Kadmon hagyta meg nekem ezt a néhány percet: hadd legyen időm a történeteket feldolgozni. Valójában nem fogtam fel, hogy mit akar tőlem, erről csakis ő ránthatja le a leplet. Nem haboztam rábízni ezt a feladatot, úgymond nem rohantam a válasz elé, inkább megvártam, hadd válassza ki ő az időpontot.

Visszajött. Ugyanazt a kopott ruhát viselte, felöltő nélkül, amelyet már láttam rajta néhány hónappal ezelőtt, a lap megvásárlásakor. Visszaült a pamlagra, ismét töltött magának a kávéból, újabb szivarra gyújtott. Kényelmesen elhelyezkedett. Ismét arra vártam, hogy ő kezdje meg a beszélgetést.

- Szokott álmodozni szerkesztő úr?

- Nos... szoktam. Már amikor időm van rá - válaszoltam.

- Úgy tűnik, meglehetősen gyakran van ideje rá. Írásai alapján erre a következtetésre jutottam.

Mi mást mondhattam volna:

- Hallgatom.

- Többször is felvetett lapjukban egy problémát, mely - ön szerint - meglehetősen nagy hatással van az emberiségre, nevezetesen a bűn kérdését. Nos, én szeretem azokat az embereket, akik képesek nagyságokban gondolkodni, de kénytelen vagyok kinevetni azokat, akik a kicsi dolgokban óhatatlanul is eltévednek. Akárcsak ön. Publicisztikáiban, jegyzeteiben - nevezzük bármiféleképpen - meglehetősen sokat tárgyalja azokat a filozófiai kérdéseket, melyek már évszázadok óta lázban tartják jó néhány gondolkodó elméjét. Ön mindenkinél tovább ment: míg sokan azt állították és állítják, hogy a bűn a keresztény egyház kitalációja - s ezt a Nietzsche által befolyásolt gondolkodók teszik meg, vagyis csaknem mindenki a német filológus után -, mások meg azt hiszik, bizonygatják, hogy a bűn nem más, mint fogyatékoság... nos, ön kijelenti, hogy nincsen bűn, nem is létezett sohasem. Azzal okolja meg ezt, hogy egyetlen dolog sem azonos önmagával, vagyis nem léteznek önmagukban létező dolgok - azt hiszem, erre Arisztotelész és Spinoza is egyszerre kapná fel a fejét; a görög filozófus a maga Mozdulatlan Mozgatójával, a kitagadott zsidó gondolkodó pedig a szubsztanciát érintő elgondolásaival -, ezért egész egyszerűen lehetetlen egy olyan dolgot bűnnek nevezni, ami más vonatkozásban éppenséggel jótétemény is lenne. Így van ez?

- Nos, ha úgymond... - kezdtem, de szavamba vágott.

- Most ne filozofáljon, semmi szükségem rá. Igen vagy nem - válaszoljon!

- Igen, így van.

- Különös, vágyakozó álláspont ez. Kénytelen vagyok arra a következtetésre jutni, hogy ön még soha életében nem követett el ártatlan hazugságoknál nagyobb bűnt. Az írások alapján többek közt arra a két következtetésre lehet jutni, hogy ön elsősorban kitűnő, meglehetősen érzékeny lelkiismerettel rendelkezik, és ez az érzékeny lelkiismeret meglehetősen zavarja önt; a másik következtetés meg az, hogy ön mindenáron valami bűnös dolgot szeretne elkövetni, mintegy vágyakozik a bűn után. Nos, ahhoz, hogy el tudja követni a bűnt, szüksége van olyan gondolati eljárásra, mely lehetővé teszi az ön számára a bűn kizárását. Ezért is foglalkozik ilyen jellegű, vagyis a bűnt kifigurázó és megsemmisítő gondolatokkal. Ezen gondolatok nyomtatásban való megjelenítése pedig nem jelent mást, mint elvárja az emberektől, hogy

megértsék önt, és így megengedjék önnek, hogy bűnös legyen. Illetve - miket is beszélek - ne legyen bűnös, bármit is követ el. Halló, szerkesztő úr! Tévéton jár, ébredessen! Nem lehet ennyire naiv! Magyarázata, gondolatmenete valamennyire megáll a lábán, de a törvénykönyvek - melyeket szintén emberek írtak, gondoltak ki - aligha fogadják el ezeket a gondolatokat, aligha veszik figyelembe majd, ha ténylegesen valamiféle eljárásra kerül majd sor. Erre nem gondolt? Nem... minek is gondolt volna. Szerintem bőségesen elegendő lenne, ha megelégedne önön lelkiismeretével, annak tisztaságával, s kizárná életéből az olyan gondolatokat, mint - és most idézek: - tisztelem az olyan embert, aki önmagáért tud bűnt elkövetni, és nem azért, hogy ez az erkölcsi törvény kárára legyen; egy olyan erkölcsi törvény kárára, amely mint összefüggés a más dolgokkal, nem állja meg a helyét. Nos, mit szól ehhez?

Mit szólhattam volna? Hallgattam. Ugyan! - ezernyi kérdés, érzés viharzott át lelkemen, de Kadmonnak tökéletesen igaza volt, ezt pedig nem tudtam megcáfolni, ennek nem tudtam ellentmondani.

- De folytassuk. Még nincs vége a mesének - mondta Kadmon, mikor látta, hogy egyetlen szó sem hagyja el a számat. - Gondolt valaha is arra, hogy hatással lesznek ezek a dolgok, gondolatok valakire? Nem, mondja ki őszintén. Igen... Nos, bizony voltak hatással. Várjon egy keveset - állt fel. Íróasztalához ment, egy vastag dossziét vett el onnan, s a dohányzóasztalkára helyezte, miután kíméletlenül ledobott néhány könyvet a padlóra. Kinyitotta a dossziét, s legnagyobb meglepetésemre négy olyan írásomat mutatta meg - újságkivágásokat -, melyekben ezeket a kérdéseket tárgyaltam. Alaposan összegyűrve, kissé koszosan, itt-ott alig olvashatóan. Sorra lehelyezte a kivágásokat az asztalkára.

- Mit gondol, hol találták meg ezeket?

- Miért? nem ön gyűjtötte, vágta ki?

- Nem, nekem semmi szükségem rá. Nos, hadd mondjak el önnek egy olyan kis történetet, mely tanulságos és mulattató. Volt egyszer egy fiatalember, aki mindössze huszonnégy évet töltött be egy bizonyos napon, egy olyan napon, melyet ő meglehetősen fontosnak érzett. Nos, ez a fiatalember nyomott alkat volt - így szokták nevezni, nem? -, nem rendelkezett semmiféle jövedelmi forrással, ennek következtében meg szülei sokat szidták; menyasszonya elhagyta, mert nem akart férjhez menni egy olyan személyhez, aki nem lehet anyagi apja gyerkeinek ésatöbbi, ésatöbbi. Menjünk tovább. Fiatalemberünk nem volt az a buta fajta, bár nem végezett egyetemet, akár fogadni is mernék, hogy sok főiskolás diákot letepert volna, már ami a tudást illeti. Nos, hónapok teltek el azóta, hogy a fiatalember elveszítette állását, s minden tönkrement körülötte. Már nem bírta a kilátástalanságot. Ugyan keresett állást, ám valószínű, hogy az égbeliek összeesküdtek ellene, mert sehol sem talált semmiféle munkát. Akkor aztán rábukkant egy bizonyos írásra egy bizonyos napilapban, amelynek álláshirdető rovatát böngészte. Érdeklődve olvasta végig az írást; mi több, akkora hatással volt rá, hogy azonnal a könyvtárba ment, és felkereste annak a bizonyos újságírónak más írásait is, ugyanabban a tematikában. Sikerült is elcsennie az újságokat, úgyhogy kivágta azokat a bizonyos publicisztikákat, s mindenhová magával hordta, jóformán kívülről megtanulta azokat. Végül elhatározta, hogy véget vet annak a nyomorult állapotnak, mely lassan-lassan teljesen tönkretette. Elhatározta, hogy huszonnegyedik születésnapján olyasvalamit tesz, amely örökre biztosítani fogja számára a megélhetést. Mit mondjak, meg is tette azt, amire gondolt. Tudja, miért, szerkesztő úr?

Nem, nem tudtam. Hallgattam, és vártam, hogy Kadmon fejezze be a történetet, melyhez nyilvánvalóan nekem is sok közöm volt, van.

- Nos, fiatalemberünknek sikerült egy bizonyos pénzösszeghez jutnia, akkora pénzösszeghez, amely csaknem élete végéig biztosította volna neki a megélhetést. Csakhogy ezt nem engedte a rendőrség. Sajnos, fiatalemberünk néhány hét leforgása alatt horogra került. Egy-két lövés is eldördült, mely következtében most a kórházban fekszik. Mikor összeállították róla a dossziét, ezeket az írásokat is mellékelték. Kabátzsebében találták meg azokat, s a rendőrség úgy gondolta, hogy felettébb szükségesek a hatékony, szigorú ítélet kimondásához.

- Erről... erről én nem tehetek...

- Valóban? Szerintem csak ön tehet. Nyugodjon meg, nem lesz eljárás, sem ön ellen, sem a fiatalember ellen. Erről gondoskodtam. De mondja - milyen érzés látni, hogy hatást gyakorolunk az emberekre?

Forgott velem a világ.

- Ne... ne játsszon Kadmon

- Ritkán voltam komolyabb, higgye el. Gyűjtson rá, szerkesztő úr, s térjünk át arra, amiért ténylegesen idejött, amiért idehivattam.

Később, igen, később kellett volna megtörténjen. Akkor minden más lett volna, így most is minden más lenne. Bár az lett volna a legjobb, ha sohasem történik meg.

Illetve... egészen biztos, hogy így is, úgy is megtörtént volna. Egészen biztos. Ez mindenkivel megesik. De velem sokkal hamarabb esett meg. És ez a baj. Csak, csak ez a baj.

Ha-lak-bé-kák-ha-lak-békák, mondogatta nagyon gyorsan. Ahogy hebegett, nyál csapódott ki a száján. Undorodva ült fel, letörülte. Eldobta a cigarettát, pedig alig szívott néhányat.

Mindegy. Teljesen mindegy. Megtörtént. Nem kérdezte tőlem, hogy fel vagyok-e készülve. Én meg engedtem meg neki, hogy felkészületlenül érjen. Senki sem hibás.

Nem, nem vagyok bolond. Csak egyszerűen nem bírom el ezt. Ha később ér, akkor biztos, hogy megértem, könnyebben magamévá tudom tenni. De így nem.

Nem értem, bevallom, nem értem. Mégis bennem izzik, akár azt is lehetne mondani, hogy tőlem teljesen függetlenül. Magamból csak ezt nem értem. Nagy szavak, nem? - persze... mint minden mostanában.

Én többet ezt nem akarom. Nem, nem akarom.

Nevetett. Sírni kezdett. Nem is sírt: könnyei csak úgy, maguktól csorogtak alá.

Ha-lak, bé-kák, guggolt fel. Ütemesen mozgatta magát előre és hátra. Belebámult a folyóba. Ott az a nagy gumikerék. Ki dobta oda? Miért? Odébb a holtág meg tele van ipari hulladékkal.

Mondjuk ki őszintén, öregem. Te mindig is ezt akartad. Igen, ezt akartam. Csak nem így, nem ilyen hamar.

Meg aztán ki a franc gondolta, hogy nem fogom elbírní?

- Nem, hagyja táskáját. Megtiltom, hogy kismagnót használjon, vagy akár jegyzeteljen. Az emberi emlékezet egyik igazán fontos tulajdonsága az, hogy csupán azokat a dolgokat őrzi meg, melyek igazán fontosak, hatással voltak és vannak az egyén életére.

Kadmonnak igaza volt. Magam is többször éreztem, hogy az alanyaimmel folytatott beszélgetések teljes, élethű rögzítése egyszerűen lehetetlen. Semmiféle sajtó nem képes visszaadni a realitást, a történetet a maga egészében, önön valós mivoltában.

- Természetesen felteheti a kérdést, hogy miért pontosan önt akartam partnerként ehhez a beszélgetéshez - mondta Kadmon -, és jogosan is teszi fel. Nos, teljesen pragmatista indoklásom van: ön az a személy, akinek van némi fogalma a történelemtől, filozófiától, irodalomtól, matematikától és a többi. Ugyanakkor ön olyan kérdéseket is felrakott az énjével kapcsolatosan, mely kérdéseket mások kinevetnek, nem vesznek komolyan, mert feleslegesnek tartják - magához az élethez. Tehát tud tőlem kérdezni, míg mások legfeljebb lexikális adataimról faggattak volna, ha ugyan tudtak volna faggatni. Persze, valahogy el is kell kezdeni ezt a beszélgetést. Mondja, mit vetne mindenekelőtt papírra?

- Gondolatolvasó inasát és a házat.

- És még akadna is ember, aki hinne önnek... Hm. Inasom valóban tud gondolatokat olvasni, viszont ebben nincs semmi nagyszerű: mindenki képes erre, ha hosszú évekig gyakorolja. Ami pedig a házat illeti... nos, a ház kissé elhanyagolt, számomra valamelyest idétlen és zavaros. Mindaddig nem tudtam lakályossá tenni, a továbbiakban meg nem lesz lehetőségem erre. Valószínű, hogy a ház tiltakozik ittlétem ellen.

- Hogy érti ezt?

- Hosszú magyarázatot igényelne, melyre azonban most nincs kedvem. Elégedjen meg a következőkkel: minden használt tárgyba beleköltözik az illető használó személyisége, energiája, ha úgy tetszik. Ezért egy használt tárgy teljességgel idegen lehet egy másik személy számára. Persze vannak kivételek. Kissé titokzatosabban úgy is fogalmazhatunk, hogy a személy aurája hatással van környezetére, miként a környezet aurája is hatással van a személyre. Kölcsönös hatás. Bárhol lehet érezni ezt.

- Értem.

- Nem, nem érti teljesen. Viszont biztos vagyok benne, hogy eljön az a pillanat, amikor ez tudatosodni fog önben, szerkesztő úr. Mondja, miként szokott ön beszélgetést készíteni? Persze, előbb dokumentálódik...

- Valóban. Bár önről meglehetősen kevés információval rendelkezem.

- Információ. Nem szeretem ezt a szót. Legalább annyira felesleges és gőgös, mint üres. Az információnak önmagában nincsen semmi értéke, értelme, miként nincs semminek sem - még az önök istenének sem. De beszéljen. Mondja el, mit tudott meg rólam.

- Nem sokat, ezt már mondtam - válaszoltam, majd felsoroltam azt a néhány adatot, amelyre én és kollégáim bukkantunk. Türelmesen, mosolyogva hallgatott végig.

- S ezek után miként tekint rám? Hogyan fogalmazna meg engem? - kérdezte, miután befejeztem rövid összefoglalómat.

- Teljesen őszintén megmondom: nem tudom, mit gondoljak önről.

- Rendben van. Kezdjük mindjárt az elején, nevem magyarázatával. Ön is tudja, hogy az Adam Kadmon név jelentése: az első ember. Annak következtében kaptam e nevet, mert szüleim első - s voltaképpen utolsó - gyereke voltam, továbbá nem hanyagolhatjuk el azt sem, hogy apám születése előtt meglehetősen sok olyan könyvet olvasott, melyek a mítoszokkal, az archaikus gondolkodással, cselekvésekkel voltak kapcsolatosak. Naiv és teljesen őszinte gondolata volt, hogy ezt a nevet kapjam. Ez is jellemzi apámat, gondolkodásmódját. A továbbiakban én választottam azt, hogy megváljak az Adam névtől, s megelégedjek a Kadmonnal.

- Miért?

- Felesleges erről beszélnem. Talán annyi, hogy nem vagyok szent, nem is leszek soha. Mondjuk úgy, hogy méltatlanul viseltem a teljes nevet. Nekem bőségesen elegendő a fele is.

- Mondja, hol született?

- Bécsben. Ne nevéssen: abban a szobában, ahol Beethoven és Weininger meghalt. Mondhatni azt is, hogy a véletlen műve volt ez. Születési dátumom a magam számára is bizonytalan; apám valamiért teljesen hamis adatokat vezetett be rólam. A hamis adatok meg: 1932 június hatodika. Bár úgy gondolom, legalább két évet lehet még erre rászámolni. Viszont ez teljességgel felesleges.

- Szülei mivel foglalkoztak?

- Nos, az anyám születésekor meghalt, így róla aligha beszélhetek. Apám újságíró volt. Lapjuk azonban tönkrement akkor, amikor én kilencedik életévemet betöltöttem. Helyesebben szólván, tönkretette azt a náci vezetés, a náci hatalom. Ezzel együtt tönkrement az apám is. Nem csupán azért, mert a lapot bezárták, megnyomorították, hanem azért is, mert megszakadt kapcsolata egy olyan nővel, akivel mindössze tíz hónapot volt együtt. Több mint három évig kínlódott magával, egyre jobban elmerült az ezotéria mocskos gödrében, sőt, még a náci birodalom szolgálatába is állt. Alhadnagyi rangig vitte fel. Aztán öngyilkos lett. Pisztolyát homlokához illesztette, és búcsút mondott ennek a világnak - nekem is. Mindenben ellentmondott magának. Tisztában vagyok azzal, hogy nem egyszerre támadja meg a két nyomorúság, akkor életben maradt volna... Ekkor tizenkét éves voltam. El nem tudom mondani, mit éreztem két esztendőn keresztül: rémületet, iszonyt, undort, szeretetet apám iránt, akinek sehogy sem tudtam segíteni. De hagyjuk ezt... Kérdezzon valami érdekeset, szerkesztő úr, mert elegendem van abból, hogy apám nyomorúságát osszam meg önnel. Jó, tudom, szép anyag ez egy újság számára, szépen elringatja az olvasót. Különben gratulálok önnek, szerkesztő úr: ön még nem írt semmiféle szenzációról - itt elnevette magát -, persze, ha nem számítjuk okoskodó fiatalemberünket. Ezt az eseményt meg inkább okozta, mint megírta. Pedig a szenzáció jót tenne a karrierjének, ha önnek nem is...

Önirónia, állapítottam meg. Voltaképpen önmagát gúnyolja ki - általam. Egyfajta hazugság ez: nem is tudatos valóságghamisítás, inkább valamiféle tudattalan védekezés, ami akkor lép fel, ha egy személy túlságosan is sokat gyötrődik egy bizonyos történeten. Kadmon saját sebeit neveti ki, rajtam keresztül. Őszintén szólva, nagyon rossz módszere ez annak, hogy valaki megszabaduljon a fájdalomtól, önön fájdmától, gondoltam. De Kadmon nem buta ember, fűztem tovább, miközben alanyom maga elé nézett mosolyogva, minden valószínűség szerint tudatosan teszi ezt: tudatosan neveti ki önmagát. Egyre több és több hipotézis alakult ki bennem személyiségével kapcsolatosan, és ezek a feltevések egyre több konklúzióhoz vezettek: különösképpen mindenik megállapítás megállta a maga helyét, ha nem is teljesen. Viszont semmiféleképpen sem tudtam egy egész, merőben találó képet alkotni magamnak Kadmonról - tehát ezt is rá kell bíznom, mint oly sok más mindent.

- Mi történt önnel apja halála után?

- Semmi különös - nézett rám. Mosolygott továbbra is, ekkor már kissé kesernyésen.

Ne-kem. Ne-kem, dünnögte. Hátrafeküdt, a kabátra. Kissé fészkelődött, hogy az a kemény tárgy a ruhadarab belső zsebben ne nyomja a hátát.

Képzeld el. Képzeld el, hogy most a folyó partja teljesen váratlanul több mint tíz méteres magasságba ugrik fel. Te meg ott állsz a parton, alatt meg ott a víz. Minden homályos, nedves, barna-fekete, szürke; a színek csaknem megbéklyózzák a mély mederben tovakúszó folyót.

A víz tele szennnyel. Olajfoltok hevernek lustán a felszínén, a folyó feneke meg tele van hatalmas, rohadó moszattól barna kövekkel. De a halacskák továbbra is boldogan, nemtörődően úszkálnak ide-oda. Te meg onnan fentről, a tíz méteres magasságból is látod a halacskákat.

Egyik pillanatról a másikra a víz felé esél. Alig néhány centire ott libegsz a víz felszíne felett; kezeden botot tartasz, a végén zsineg. Hevenyészett horgászbót. A horgot az egyik nagyobacska hal elé dobod: pontosan ott áll meg orra előtt. Izgatottan vársz, de a hal nem harap rá a fluoreszkáló horogra, egykedvűen elúszik. Egy másik hal elé dobod a horgot; mindhiába, az a hal is csak úgy, elúszik. Testét zöldes-barna foltok borítják.

A víz váratlanul két részre oszlik, te beesel a két vízfal közé. Teljesen száraz a meder közepe, csöppnyi víz sem ér hozzád. Belebámulsz a kétméteres vízfalba, látod a barna vízínövényeket, tétován mozognak, mintha valami víz alatti szellő libegtetné azokat. A halak meg ott úszkálnak körülöttük; sokan, nagyon sokan vannak, csak úgy hemzsegek.

A folyó partja ekkor már hihetetlen magasságban húzódik felfele. Alighanem több száz méteres is lehet. Kétségbeesés rohan meg. Nem azért, mert nem tudod, miként fogsz kijutni innen. Maga a látvány nyomorúságos és kétségbeesést idéző.

- Semmi különös?

- Semmi különös. Ugyan, mi történhetett volna... Árva gyerek lettem, akinek már volt valami sütnivalója a világról. Nagybátyám vett magához. Gyöngéd szeretettel nevelt. De nem felesége, aki házsártos pióca volt, tudja, olyan asszony, aki mindenbe beleszól, s úgy képzei, hogy mindig rendetlenség veszi körül, holott abban a házban olyan tisztaság volt, hogy az már elviselhetetlen... Nem is tisztaság, inkább pedantéria. Rendkívül neurotikus nő volt, családtagjai életét eléggé megkeserítette. Valójában sokkal nagyobb hatást gyakorolt rájuk, mint azt ők maguk is hitték. Velem kissé másként viselkedett. De nem viselkedett másként két lányával. Körül-belől három esztendeig laktam náluk, akkor aztán különköltöztem, vissza abba a lakásba, ahol apám magamra hagyott. Nagybátyám továbbra is ellátott mindennel, bizvást mondhatom, hogy anyagiakban nem volt semmiféle hiányom. Végül úgy fordultak a dolgok, hogy beleszerettem nagybátyám nagyobbik lányába. Szerencsére, nem volt egyoldalú a vágyakozás. Én akkor huszonnégy éves voltam, a lány meg huszonégy. Tíz hónapig tartott a kapcsolatunk, akárcsak apám kapcsolata azzal a bizonyos fehérnéppel. Végül a lány úgy döntött, hogy véget kell vessünk... Mindennek...

- Beszéljen még erről.

- Miért nem kérdez inkább ön? Mondjuk, megkérdezné, hogy miként tudtam egy vérfertőző kapcsolatot fenntartani.

- Ezt felesleges lenne megkérdezni. Nyilvánvaló, hogy nagybátyja nem tudott erről a kapcsolatról, miként nem tudott senki más sem.

- Tökéletesen igaza van. Nagybátyám aranyember volt. Hatalmas, kövér ember, mozogni is nehézkesen tudott. Rendkívül szerette mindkét lányát - és engem is. Azt hiszem, valójában sohasem voltam boldogabb, mint akkoriban. Képzelve, egyszer megemléltettem neki, hogy még soha életemben nem ittam egy bizonyos fajta magyar bort - mire ő képes volt elutazni Magyarországra, hogy megajándékozhasson néhány palackkal.

- Kénytelen vagyok megkérdezni: miért akar erről a kapcsolatról, nagybátyjáról - és egyáltalán életének ezen szakaszáról beszélni?

- Végre magához tér, szerkesztő úr, és olyan kérdéseket tesz fel, melyek érnek is valamit. Elárulom önnek, hogy ez egyik nagyon fájdalmas pontja életemnek. Talán ez az egyetlen dolog, ami mélyen érint, fájdalmasan.

- Ezen kijelentését kénytelen vagyok hamisnak tartani.

Kadmon elmosolyodott, cigarettára gyújtott, rám nézett. Szemében különös tüzek - bársonyosak, csodálatosak - égtek, pislákolnak.

- Nos... igaza is lenne... van. Nem a hagyományos értelemben jelentettem ki az előzőeket: valójában amikor a múltról beszélek, egyfajta átértékelés születik meg bennem - a múlt jelenné változik. Paradoxon, tudom.

- Haladjunk tovább.

- Ezer örömmel. Egyetemek következtek. Kezdetben semmi kedvem nem volt tanulni, végül is úgy döntöttem, hogy elvégezem a filozófiát. A filozófia magával vonta a matematikát, a fizikát, a földrajzot, a biológiát, belekóstoltam a nyelvek tudományába is. Ez több mint tizenöt évet vett igénybe az életemből. Hogy később aztán mindent megtagadjak, feleslegesnek bélyegezzem. Tanultam Spanyolországban, Angliában, Amerikában, Svédországban, számtalan tanulmányutat tettem.

- Gondolom, így jutott kapcsolatba a különböző államok vezetőivel is.

- Merev tévedés. Különben megtiltom, hogy erről kérdezzen. Nem csupán azért, mert nincs kedvem ezekről a dolgokról beszélni - legalábbis történések formájában, hanem azért is, mert senkinek sem szabad tudnia ezen történésekről. De ugrott egyet, szerkesztő úr. Elfelejtette azt, hogy több esztendő-t töltöttem Indiában, Törökországban, Izraelben, Iránban, Palesztinában, Egyiptomban, Tibetben, még ha nem is ebben a sorrendben.

Kénytelen voltam bevallani, hogy semmi információm nincs ezekről az esztendőkről.

- Kár... pedig már arra gondoltam, hogy megteszem titkáromnak. Vegye úgy, hogy most vizsgáztatom, a beszélgetés végén pedig majd eldől, felajánlom-e önnek ezt az állást. Már most megígérem, hogy semmit sem kell tennie, s ezért még zsíros fizetést is kap...

Játék, játék, ez a különös önirónia játéka! Az a valóság - voltam kénytelen beismerni -, hogy beszélgetésünk sehová sem vezet. Talán maga Kadmon sem tudja, mit akar tőlem, sőt - mit akar önmagától. Tükre vagyok, ezt teljességgel meg tudtam állapítani. Holott - bízattam magam - azért hívott ide, hogy kitáruljon, beszéljen, sőt - értve legyen. A magány kifejeződései, melyben a magány nyomora is megmutatkozik: van valaki, akivel beszélhetek, de nem tudom magamat kifejezni, annyi mindent el szeretnék mondani neki, hogy már inkább hallgatok, nem csupán azért, mert nem találom a szavakat, hanem azért is, mert hirtelen minden teljesen felesleges lesz, a jelen lévő személy, és magam is mind-mind a hiábavalóság...

Hirtelen szánszalmat éreztem iránta. Én, az egyszerű újságíró. Az az ember, aki ennyire megtagadja önmagát, aki ennyire ismeri önmagát - és mégis rejtőzik maga elől, csakis nyomorult lehet.

A folyó eltűnik.

Meglehetősen kicsi szobában találod magadat; a padló iszapos, sehol egy ablak, homályos fényt egy piszkos, sárga izzó áraszt, melyet mintegy feldobtak a foltos mennyezet közepére. Semmi berendezés, csak egy priccs, egy képmagnó, egy televízió. Mindhárom sáros, iszapos.

Kopognak. Háttal állsz az ajtónak. Megfordulsz, kinyitod. Meglehetősen kicsi ember áll az ajtóban. Púpos, gnómszerű. Fekete, kopottas felöltőt visel, fehér inget, nyakkendőt. Nadrágja is fekete, éles vonala bizonyítja, hogy alaposan kivasalták.

- M. felügyelő - mutatkozik be, és belép a szobába.

- Örülök - mondod. - Kérem, foglaljon helyet - mutatsz a priccsre.

M. leül. Minden olyannyira természetes. Tudod, hogy ez a te szobád, tudod, hogy M. felügyelő azért jött, hogy átadja neked a papírokat pisztolyod törvényesítésére. Íme, a felügyelő táskájába nyúl, elővesz egy fóliázott lapocskát, rajta áll neved, és fényképed, meg a fegyver azonosítási száma. Majd átadja a pisztolyt. Egészen kis kaliberű, tenyérnyi fegyver.

- Köszönöm - mondom.

- Végül pedig itt van egy felvétel - nyúl M. ismét a táskájába. - E felvétel segítségével gyakorlatilag mindent megtud, ami a fegyver kezeléséhez kell; továbbá a biztonsági szabályokról is ismereteket szerezhet. Arra gondoltunk, jobb, ha nem papíron adjuk át a szabályokat, hanem felvételen. Itt írja alá, hogy átvette.

Aláírod. M. búcsúzik, elmegy.

Fekete-fehér fegyver: markolatát elefántcsont borítja, csöve fekete festéssel van bevonva. Érintése hideg.

Nyolc töltényt mellékeltek a fegyverhez. Hetet kiveszel a tárból, beledobod az iszapba. Mintha savas lenne az iszap: a töltények feloldódnak benne, sisteregve.

A képmagnóba helyezed a kazettát, bekapcsolod a televíziót. Mikor hátralépsz, hogy a priccsre feküdjél, megcsúszol. Elesel, fejed bevered a padlóba. Minden elsötétül.

Valamit kell tennem, hogy a magam kezébe juttassam, vegyem beszélgetésünk gyeplőjét.

- Ugorjunk vissza az időben, Kadmon. Kíváncsivá tesz annak a bizonyos szituációnak a helyzete, mely - érzésem szerint - önt ide juttatta.

- Tévedés lenne azt gondolni szerkesztő úr, hogy mindaz ide juttatott engem. Nem, ezt nem lehet elmondani. Hogy jelentős hatással volt az életemre... nos, azt elismerem. Szemtanúja voltam a második világháború szörnyűségeinek, árva maradtam, még akkor is, ha nagybátyám sokkal jobban bánt velem, mint az apám. De ez nem jelenti azt, hogy hibáztatnám apámat, inkább valamelyest haragszom rá, hogy csak önmagára gondolt, önön fájdalmát helyezte létem elé. De öngyilkossága, azt hiszem, erre is fényt derít, teljesen más megvilágításba helyezi a dolgokat: minden bizonnyal előbb önmagával akart tisztába jönni, hogy aztán velem foglalkozzon. Sajnos, erre nézve egyáltalán nincsenek bizonyítékaim, de így érzem, és ez nekem bőségesen elegendő. Nagybátyám lánya pedig... nos, ő felnőtté tett, semmi más szerepe nem volt és lesz az életemben. Ugyan, messze meghaladtam koromat, akárcsak az a szerencsétlen Weininger, de jóformán semmi konkrét tapasztalattal nem rendelkeztem. Könyvbéli tapasztalataim voltak, mondhatnám. Néhány hét alatt minden darabokra szakadt bennem, darabjaira hullott az a világgép, melybe addig minden erőmmel belekapaszkodtam.

- És milyen volt az a világgép?

- Filozofikus, ezt már mondtam. Közhelyszerű. Platóni világgép, mely ugyanakkor kissé misztikus is... mélységesen hittem abban, hogy mindennek helye van, létezik egy olyan felsőbb teremtmény, aki mindent jól megtervezett és elrendezett. És keresztény jellege is volt... Vitathatatlan, hogy e világgép kapaszkodót is jelentett nekem, hiszen történt már egy-két olyan dolog az életemben - addig -, melyek arra kényszerítették, hogy kialakítsam e világnézetet. Visszatérve a kapcsolat utáni időszakra: akár hiszi, akár nem, meggyalázva éreztem magam; üresnek, démoninak is, ha úgy tetszik, sőt, különcnek. Hónapokon keresztül kínlódtam. Végül minden kapcsolatot megszakítottam nagybátyám családjával, nem vettem át a megélhetéshez szükséges pénzüsségeket sem. Munkát vállaltam egy bécsi nyomdában, minden szabadidőmet olvasással töltöttem. Akkoriban változóban voltak az idők, így számtalan olyan

könyvet elolvashattam, melyek kiadásáról a két világháború között szó sem lehetett. Jó néhány olyan művet elolvastam, mely az egyházak történetével - és itt a keresztény egyházakat értem - foglalkozott. Kezdtém megnyugodni, elfeledni mindazt, ami a közelmúltban történt velem. Mivel meg tudtam tagadni a keresztény istent, melyben addig hittem - hiszen vitatni sem lehet, hogy Platón tanai és maga a misztika mekkora hatással volt a keresztény egyházra - , darabokra tudtam szedni a dogmákat, úgymond meg tudtam ölni teremtőmet, nos, mindez helyrehozott.

- Isten halála szükségeltetett ahhoz, hogy Kadmon ismét megszülethessen.

- Bizonyos értelemben így van, sőt, csaknem ez a legteljesebb kijelentés. Még azt tenném hozzá mindehhez, hogy minden tettemet magamra vállaltam, és nem kerestem indítékaimat valamiféle tanításban, dogmában, titokzatos törvényben. Kezdetben nem is fogtam fel teljesen a roppant szabadság nihilista erejét, később meg annál inkább. Úgy gondolom, már megfizettem az árát annak, hogy ezt a szabadságot elnyerjem, magamévá tegyem. Eleinte hihetetlennek tűnt, hogy akár ezernyi ember is lehetek egyszerre, végül már természetesnek - és lettem is egyszerre ezer ember. Egyetemi éveim alatt kóstoltam bele ténylegesen a lehetőségek, a máságok áradatába, és úgy döntöttem, hogy megpróbálom maximálisan kihasználni azokat. Meg is tettem - mosolyodott el. - Első ilyen jellegű próbálkozásom egy könyv megírása volt, álnév alatt. Sohasem vágytam arra, hogy híresség legyek belőlem, annál értékesebb volt nekem a magány, a közvetlenség, az egyszerűség - ezért dolgoztam az álnevek jótékony leple alatt. Első munkám több mint négyszázezer példányban fogyott el a megjelenés évében; filozófiai írás volt. A második könyv egy banális szerelmi történet, melyet mindennek tetejében női álnév alatt jelentettem meg. Ezen műből több mint másfélmillió fogyott el, ugyancsak a megjelenés évében. Harmadik és negyedik könyvemről nem beszélek, felesleges. Mindenesetre elértem azt, hogy teljes anyagi függetlenségem legyen - addig meglehetősen nehezen ment a sorom. Könyvek után filmekkel próbálkoztam - nyolc vagy kilenc filmet készítettem, nem tudom pontosan, mert nem tartom fontosnak. Azok a személyek, akikkel akkoriban együtt dolgoztam, ma mind-mind világhírű filmrendezők.

- Soha senki sem bukkant rá az ön személyére?

- Nos, volt egy-két újságíró, de bizonyos összeg ellenében hajlandók voltak hallgatni. Jól jártak: ha nem fogadják el ajánlatomat, örökre munka nélkül maradtak volna.

- Ez fenyegetés.

- Igen. Nem ismerem tréfát, ha valaki ügyeimbe próbálja beleüti az orrát. Később viszont - és ugyancsak a lehetőségek felismerésével - sikerült azt is megvalósítanom, hogy soha senki ne ismerjen fel. Hatalmasakat nevettem... olykor...

- Miért?

- Haszontalan kérdés, de válaszolok rá. Nos, azért, mert semmit sem tudtam komolyan venni. Különös játék volt, önszaggató játék, az bizonyos - de nekem mindez csupán káprázat volt és az is marad.

- Vagyis nem talált semmiféle kielégülést.

- Pontosán így van. Az emberek tudtukon kívül felkínálták nekem ezt a lehetőséget, és én kihasználtam. Ugyanakkor: ha ők nem kínálják fel nekem, én teremtem meg magamnak. Pénzre volt szükségem, önön mivoltom megerősítésére, és semmi többre.

- Újabb, haszontalan kérdés következik.

- Célozzon meg vele, szerkesztő úr.

- Miért? - és értem ezt mindenre.

- Nos, számomra a világ akkoriban sokkal többről és sokkal kevesebbről szólt, beszélt. Egy szikla, egy falevél vagy egy homokszem sokkal több gyönyört és beteljesülést tudott és tud nyújtani, mint egy könyv megírása, egy film elkészítése. Egyetlen öregember arcában sokkal több van megírva, mint a világ összes könyvében vagy filmjében. Ott megtalálható a világ teremtésének tiszta, nagyszerű aktusa... szépsége, igazságossága - és olyannyira tiszta, hogy az már tökéletes, és olyannyira tökéletes, hogy abban Isten is csak gyönyörködni tud. Csupán fel kell ezt ismerni - máris olyan kapuk tárulnak fel, amelyek létezéséről a leghalványabb elképzelésünk sem volt. Olyankor a miért, a semmi, a végtelen, a minden meghaladottá válik. Ezért miért. Nézze, az élet tulajdonképpen dinamika, értelem nélküli történés, mely látszólag összefügg. A történés oly sok mindent mozgat meg, hogy azt már lehetetlen, teljesen lehetetlen tudatosan felvigyázni, követni. Szívesen megdermesztettem volna néhány pillanatot, s bámultam volna esztendőkön keresztül. Valamennyire sikerült ezt megvalósítanom, sajnos nem teljesen... Egyetlen homokszem sokkal többet elmond nekem önmagáról, a világról, az emberről - és az életről is, ha úgy tetszik -, mint egy könyvtárnyi könyv - ismételte. - Mikor kezembem tartok egy fűszálat, ujjaimmal érintek egy fatörzset, akkor minden amit tudok, értelmetlenné, feleslegessé változik. Ugyanígy váltak értelmetlenné azok a filozófiai, matematikai stb. kérdések, melyekben mindaddig mélységesen hittem - hogy aztán a következő pillanatban ismét érdekelni kezdjen. De a következő pillanatban már nincs kezembem a fűszál sem... Ezek után miként, hogyan vegyem komolyan a tettet, az emberek tetteit és a világot magát? Azt hiszem, a dolgok természete teljesen más, mint az élet természete. Azt hiszem, hogy a dolgok tudnak létezni élet nélkül is, míg az élet nem tud meglenni a dolgok nélkül.

- Ebben tehát meg tudja találni a kielégülést, a teljességet.

- Igen. Meg tudom érinteni azt, ami vagyok magam, és ami ön is. Meg tudom érteni magát a teremtést, ha úgy tetszik, Istent is.

- Mondja Kadmon. Tett valaha is különbséget komolyság és komolytalanság között?

- Kérdése kitűnő. Valóban, a komolytalanság és a komolyság közt csak árnyalatnyi különbség van. Egy adott rendszerben vagy tartható ez a különbség, vagy nem. Igen, tettem különbséget. Olykor emberek millióit, tízmillióit folyósítottam be, változtattam meg, s ezért nem játszhattam. Őszintén kimondom, hogy legnagyobb sajnálatomra.

Meghökkenem.

- Nézze - folytatta nyugodtan Kadmon -, az az ember, akivel lehet játszani, nos, az az ember meg is érdemli, hogy játszanak vele. Sőt, kell is játszani vele. Persze, nem értendő itt a nyomorult, aki nem önön hibájából lett azzá, amivé lett - ilyen esetekben kizárólag erkölcsi indokok akadályozzák meg a cselekvést. S hogy miért sajnálom? - nos, azért, mert ha van egy adott közösség, amely hajlandó bizonyos dolgokat eltűrni, akkor meg is érdemli azt, amit ezáltal magára rogyaszt, rogyasztott. Egy nemzettel, egy országgal nem szabad játszani - mégis nagyon sokan megteszik. Én ezt sohasem engedtem meg magamnak. Ilyenkor vállaltam azt a bizonyos káprázatot, és minden erőmet megfeszítve végeztem el olyan feladatokat, melyek eredményeképpen bizonyos nemzetek biztosabb jövődőt tudtak felállítani, megtervezni. Voltaképpen én tettem meg ezt - de nekik semmi tudomásuk nincs róla, és nem is lesz talán soha - így akarom én.

- A rejtélyes jötevő...

- Felőlem akár így is mondhatja - vonta meg a vállát. - Csak ne feledje el azt, hogy számomra a jó vagy a rossz nem jelent semmit. Mindez itt élet - mutatott körbe széles mozdulattal -, nem több és nem kevesebb. Sokan hajlamosak ezt elfeledni.

- És mégis... miben leli ennek bizonyítékát?

Kadmon hátradőlt, szemét lehunyta.

- Szemem lehunyásában, szerkesztő úr.

Felébredt.

Szíve rendkívül gyorsan vert, egész mivoltát iszonyatos félelem szorította össze - lélegzethez is alig jutott.

Az első álmot még világosan tudta értelmezni, a második előtt azonban értetlenül és ijedten állt. Ugyan - azt megértette, miért álmodta ezt: összességétől rémült meg.

Felállt. Egyetlen mozdulattal lerúgta cipőjét, kilépett nadrágjából, letépte ingét. A vízbe ugrott. Jéghideg hullámok égették testét. Lélegzete elakadt, teste remegett, arca elkékült.

Néhány mozdulatot tett. Legalább a rémület eltűnt - kimosták testéből a habzó hullámok. De a kétségbeesés megmaradt.

Vacogva mászott ki a partra. Leült a fűbe, térdét karjával összekulcsolta. Testéről párolgott a víz.

A halacskák eltűntek; alaposan felkavarta a vizet. Tenyerébe nézett: az sárfoltos volt. Sokáig, nagyon sokáig nézte a sarat, miközben az lassan megszáradt.

- És a szem lehunyása nem az élethez tartozik?

- Akárcsak az evés, alvás, ürítés, olvasás, szeretkezés, írás, minden. Úgy van, az élethez tartozik. Mindez cselekvés, dinamika. Egyetlen olyan dolgot mondjon, mely nem igényeli az életet, vagyis a mozgást - tud mondani? Nem. Valóban, nem. Ne feledje el azt, amit az előbb mondtam: az élet igényli a cselekvést, de a dolgok meg tudnak lenni az élet nélkül is.

- Ez már egyfajta filozófia, mely az örök mozdulatlanságot hirdeti meg, mint az abszolútot. Newtonra is lehet gondolni, a maga abszolút tér és idő elméletével. Melyről kiderült, hogy hamis.

- Nem, Newton elmélete nem hamis. Nem hamis Arisztotelész Mozdulatlan Mozgatója sem. Nem hamis Platón ideavilága sem. Nem hamis eleai Zénon négy paradoxonja sem, melyek a mozgást mint képtelenséget mutatják be - és a sor akár a végtelenségig is folytatható. De sokkal többet ér nekem Pascal átélése, mely átélésben Istent megtapasztalta. És azt írta, hogy nem a filozófusok, tudósok istene, hanem Ábrahám istene. Nos, mikor lehunyom szemem, Ábrahám istenét közelítem meg.

- Miként lehet igaz az, amit már számtalanszor megcáfoltak?

- Ha valami alátámasztást kér, akkor az már hamis, legalábbis számomra. Kevesen tudják megérteni, hogy Einstein relativitáselmélete nem lépett túl a klasszikus, newtoni fizikán. Maga Einstein mondta, számára érthetetlen, hogy miért nem fedezték fel az általa valamelyest felállított elméletet sokkal korábban - hiszen a klasszikus fizika volt alapja a relativitás fizikájának. Ugyanakkor vitathatatlan az is, hogy a klasszikus fizika és a relativitás fizikája csakis együtt tudja valamelyest megfogalmazni világunkat.

- Térjünk vissza Ábrahám istenére. Úgy gondolom, az előbb elmondottak szoros kapcsolatban vannak azzal a bizonyos istennel.

- És nem is téved, szerkesztő úr. Elegendő egyetlen pillantást vetni a klasszikus fizikára és a modern fizikára, a két fizika együttes mivoltára, hogy bebizonyosodjon: Isten léte éppúgy ki tudja zárni önmagát, mint miként tud létezni két teljesen ellentmondó rendszerben. Ezért lehet azt mondani, hogy az előbbieken említett filozófusok, gondolkodók elméletei a legteljesebben helyesek. Amit el tudok képzelni, az létezik. Ha a világ tökéletes, akkor mindennek kell léteznie. Manapság sokan törik fejüket ezen a problematikán - és a megoldás nincs is messze. Persze, ezek a szavak most fellengzőseknek és megalapozatlannak tűnnek. Nincs szándékomban tovább magyarázni mindezt. De zárjuk be a kört: szemem lehunyásában. Mit érzek ilyenkor? - nos: nyugalmat, szétáradást. Csaknem ugyanazt, amit érzek egy bizonyos dolog megérintésével. Vagy egy emlék felidézésével. Ha úgy tetszik, ez transzszubsztanciáció, átlényegülés. Bizonyos pillanatokban bele lehet, bele tudok merülni a világa, maradéktalanul tudok létezni benne. Miként Lao-ce mondta: meg tudom érinteni a Taót. Viszont ne feledjük el azt, hogy európai vagyok - tehát az én utam teljesen más, érzéseim is mások. Még akkor is, ha voltaképpen ugyanaz, minden, mindenhol. Úgy áradok szét a világban, miként a világ árad szét bennem. Szavakban aligha fogalmazható meg: de ez Ábrahám istene. Nem extázis, nem önkívület - voltaképpen a minden egyszerre való érzékelése.

- Kénytelen vagyok ezt kételkedéssel fogadni.

- Felületes kételkedéssel, mert ön is tudja, hogy igazam van. Ugyanakkor meg is értem kételkedését. Ha valaki nem tapasztalt meg valamit - közvetlenül akár, vagy közvetetten -, akkor arról aligha lehet tudomása. De nem mondhatjuk azt, hogy ez avagy az nem létezik, mert én nem érzékeltem, tapasztaltam. Nem így van? Képtelenség lenne azt mondani, hogy Platón csak úgy, kitalálta az ideák világát, egyet gondolt, s megírta erről szóló tanításait. Nem, a görög gondolkodó igenis érzékelte azt, amit megírt. Még akkor is helyes tana, ha már megcáfolták, nem is egyszer. Hogy nem tudta megírni a legteljesebben, teljesen kielégítően, az már más kérdés. De a nyomok ott vannak műveiben, így csak szem kell meglátásukhoz, semmi több. Ugyanakkor tévedés lenne azt is kijelenteni, hogy Arisztotelész Mozdulatlan Mozgatója voltaképpen nem idea... Nézze: egészen az 1100-as esztendőig Platón tanai folyósították be a világot - beszélek itt a nyugati világról, hiszen keleten voltaképpen ekkor kezdték meghaladni, helyesebben szólván abbahagyni a görög filozófia tanulmányozását; persze, ez nem volt valami gyors folyamat -, aztán Arisztotelész művei kerültek előtérbe. Manapság egy különös egyveleget élünk meg, melyben mindkét filozófus munkássága, gondolata jelen van. Ám hamarosan mindkét filozófus tanítása a semmibe vész. De ez nem jelenti azt, hogy egyiknek sem volt igaza, van igaza. Ez voltaképpen nem is jelent semmit... Teljességgel lehetetlen egyetlen kategóriában élni, azt a kategóriát jónak elfogadni, a többbit meg hamisként elvetni... és a kategóriák száma végtelen, bár ezt nehéz megfogalmazni, hiszen a számtalan is már önmagában egyfajta korlát. Nem... nem lehet egy kategóriában élni, ez teljességgel lehetetlen... Úgyhogy a következmények természetesek voltak... Értem ez alatt azt a tudományos változást, melyben részünk van idestova négyszáz esztendeje, ha Galilei kísérleteinek időpontját vesszük kezdetnek. Mindet összevetve, meglehetősen sok időbe került, amíg a két ógörög filozófus tanításait le tudtuk vetközni magunkról. Helyesebben szólván, meg mertük cáfolni azokat. Nagyon hosszú idő... Több mint kétezer esztendő. És még mindig, még mindig megtaláljuk a két mester tanítását, gyakorlatilag mindenhol. Holott mindkettő máris meghaladott. Miért van ez így? - oly sok válasz van e kérdésre, hogy nem is érdemes foglalkozni vele. Holott mindkettő meghaladott - nem a kijelentés hagyományos értelmében, inkább a másra való figyelés korszaka következett be. Nem hiszek a fejlődésben, molekuláira, atomjaira lebontva nem is létezik. Zénon paradoxonjai is tökéletesen

megmutatják ezt, ha analogikusan gondolkodunk. Inkább tudati és mássági állapotok vannak. Mindez pedig nem folyamat, hanem ugrás, mely mozdulatlan, mégis. Érthetetlennek tűnik? - igen, valóban az. Pedig ez a valóság, sem több, sem kevesebb. Egyik pillanatból beleugrunk a másikba. Észrevette, hogy tudatunk, mivoltunk az állandóságra, a mozdulatlanságra törekszik? hogy a logika az állandóság tudománya, egy olyan tudomány, melyet teljességgel újjá kell értelmezzünk majd a későbbiekben? Kénytelenek leszünk valótlannak mondani az olyan fogalmakat, mint a lent és fent, a jó és rossz, mint az alábbvaló és a feljebbvaló: hiszen itt arról van szó, hogy ez ez, és semmi több. Vagyis: én én vagyok és semmi, senki más. Ennyi. Minden ami eddig volt, az csupán a hatalom kérdése, primitív gondolkodásmód, mely azért a maga idejében megfelelt. Tulajdonképpen a fejlődés szó is egyfajta meggyalázás: mert ha létezik fejlődés, akkor lehet különbséget tenni. Vagyis el lehet mondani, hogy én fejlettebb vagyok, te meg fejletlen vagy, hozzám képest. Rangsorolás a hatalom megszerzéséért. Nietzsche írja, hogy az embert szabaddá tették - csupán így válhatott elítélhetővé. Nyugat akkor fedezte fel a tudományos gondolkodásmódot, amikor Kelet már semmisnek nyilvánította azt. Kelet régen eljutott már ahhoz a következtetéshez, hogy Isten megfogalmazhatatlan. Nyugat meg Kelet segítségével ráharapott a tudományosságra. Elmondható, hogy a keresztény világ a pogány világ segítségével lépett ki iszonyatos sötétségéből, maradékaiból - értendő utóbbi alatt a Római Birodalom után maradt zürzavaros világ. Több mint hétszáz esztendő másfajta marakodás következett. Addig egy elkeseredett, szétzüllött ideát kergetett Nyugat, most meg magát a tudományt akarta - de abban a pillanatban, amikor a tudomány azt bizonyította be, hogy ez meg ez nem úgy van, miként a szent iratokban írják, gonosszá változott. Azt pedig el kell pusztítani, nem? - és miért ne pusztítsuk el, ha még meg is gazdagodunk. Több tízmillió ember pusztult el azért, hogy Nyugat valamennyire felismerje félelmeit. A rosszul interpretált istenre gondolok, egy felesleges istenre. Elképesztő, hogy mily sok írást, felesleges gondolatot, dogmát halmoztak fel az egyházak az évszázadok alatt. Elegendő egyetlen pillantást vetni az egyházak történetére, hogy megbizonyosodjunk: jóformán semmi sem áll távolabb Istentől, mint maga az egyház. Minden egyes dogma kialakult, kialakították. Jézust Isten fiának nyilvánították a negyedik században, a niceai zsinaton. Addig csak úgy tartották, hogy Isten fia, holott Jézus sohasem tartotta magát Isten fiának. Undorító, nem? - szorult ökölbe keze, s szórt villámokat tekintete.

- El tudna képzelni egy társadalmat egyház nélkül?

- Nem, erről szó sem lehet - gyújtott szivarra. Az előbbi felindulás nyomtalanul eltűnt. Néhányszor beleszívott a szivarba, kényelmesen hátradőlt. - Nem, erről szó sem lehet - mondta ismét. - Az embereknek szükségük van a vallásra, akár a mindennapi kenyérre. Az egyház lelki támasz, bizonyosság, felelőtlenség, önön terhünk másra, másokra való ruházása. Ugyanakkor el lehet képzelni egy olyan államot, ahol nincs egyház. Azt hiszem, az az állam csaknem tökéletes lenne. Hiszen ott minden ember tudná azt, hogy mit is jelent Isten valójában. Csakis akkor nem lesz szükség az egyházra, amikor az emberek tudni fogják Isten létét és megértik a világot önmagában. Nem új keletű gondolat ez: már a delphói jósdá falán is ezt írta. Gnoti szeauton.

A sár teljesen megszáradt, s ahogy megmozdította tenyerét, darabokban hullt, esett le.

Mindig és mindig és mindig ugyanaz történik. Nincs semmi különbség köztem és egy másik ember között. Sztereotip történetek, melyeket rendkívül komolyan veszünk. Holott sokkal kevesebbről szól minden. És mégis - sokkal többről.

Az álmok. Keresés és útmutatás, ha ugyan lehet ezt mondani. A dolgokat nem lehet megsemmisíteni, azt meg el sem lehet képzelni, hogy nem veszünk tudomást róluk.

A halak visszatértek, mihelyst a folyó vize visszanyerte tisztaságát. Úgy úszkálnak, mint bennem a gondolatok, mondta fennhangon. Olykor az az érzésem, folytatta magában, hogy a gondolatok csak úgy rám találnak, felhasználnak a megjelenítés érdekében, felhasználnak a tudatosításhoz. Csupán eszköz vagyok; a gondolatok önmagukban léteznek, tőlem függetlenül - még akkor is, ha általam vannak.

Ha-lak. Bé-kák. Ha-lak.

Előre-hátra ingatta magát.

Több perces csend költözött be a könyvtárba. A délutáni nap itt-ott megcsillant a medvebőrön, a könyveken. Homályos, itt-ott megcsillanó nyugalom, gondoltam, melyben mindketten elheverünk. Nem, már nem éreztem szánalmat Kadmon iránt, sőt, inkább valamiféle rokonszenvet. Bár ezen utóbbiról azt is elmondhatom, hogy már az első pillanatokban tanyát vert bennem.

Hallgattunk. A csend sokkal többről beszélt.

Ő választotta a magányt. Tudatossága megriasztott kissé, de azért már maradéktalanul el tudtam fogadni személyiségét, gondolatait, azokat a gondolatokat, melyeket bizony csak felszínesen pillanthattam meg. Alanyom sokkal többet elmondott magában, mint amit hangosan megfogalmazott.

- Miért vonult vissza, Kadmon? - a választ ugyan már tudtam, de az ő szájából akartam hallani.

- Elegem lett a káprázatból. Olykor egyetlen ember elviselése is hatalmas erőfeszítéseket igényel, a legtöbb esetben az emberek elviselése teljesen felesleges. Ugyanakkor mindig is arra törekedtem, hogy magányom zavartalan legyen - ezt viszont már mondtam. Lejárt a játékok ideje, ott volt az idő, hogy véget vessek a hatalom akarásának.

- Megtagadni azt, amire a legtöbben áhítoznak.

- Nem, erről szó sincs. Nekem a hatalom sohasem volt vágy, elérhetetlen idea. Mivel kellett, csak úgy elvettem. Valószínűleg azért áhítoznak sokan a hatalom után, mert elérhetetlennek tartják, s nem is tudják azt, hogy voltaképpen mi az. Nos, a hatalom felnagyítás, semmi több. De aki a kicsi dolgok felett nem tud uralkodni, ne is gondoljon a hatalommal. Ne filozofáljunk: elegem lett mindenből. Nem akartam többé cselekedni. Csak olvasni, látni, hallani, részvétel nélkül, csak ennyit akartam és akarok. De ezt ön is tudja, szerkesztő úr.

- Igen, így van.

- Akkor kíméljen meg felesleges kérdéseitől, kímélje meg önmagát is. Hm. Ebédelni kellene. Ön természetesen velem tart.

Nem, ez nem igazán akaródzott. Kissé megzavarta e kijelentés az előbbi nyugalomamat, az a rokonszenv, mit éreztem Kadmon iránt, szertefoszlott. Valljam be őszintén, hogy szégyelltem elfogadni azt, amit felkínált? - igen, így van. Azt hiszem, tulajdonképpen a vele való étkezés intimitásától féltem, nem mástól. Egye fene, gondoltam végül, mit lehet ez a Kadmon? - olyat nem, amit én nem fogyaszthatok el.

Az inas meglehetősen egyszerű, csaknem spártai ebédet tált elénk; ott fogyasztottuk el a könyvtárban, egy nagyobb asztalkán, melyet a dohányzóasztalka helyére helyezett. Kadmon étkezés közben nem szólt egyetlen szót sem, komótosan, lassan evett és nagyon keveset.

Holott jól megtermett alakjából arra a következtetésre jutottam volna, hogy meglehetősen sok ételt fogyaszt el.

Étkezés után az inas leszedte az asztalt, majd visszaállította helyére a dohányzóasztalkát, egy palack bort helyezett rá meg két üvegpoharat. Gyertyákat gyújtott, sokat. Miért nem villany, kérdeztem magamban, mire az inas elmosolyodott, és azt mondta, hogy gazdája a gyertyákat szereti. Kadmon meg sem moccant, némán bámult maga elé.

A pókhálós üvegben közel száz esztendő s vörösbort rejtőzött; miként Kadmon megjegyezte, 1900-ban palackozták.

- Az egyetlen ital, melyet szeretek - mondta, miközben apró kortyokban ürítette ki pohara tartalmát.

Én meglehetősen hamar kiittam a magamét, s azon tűnődtem, hogy mennem kellene. Hirtelen feltűnt, hogy sehol sem láttam órát a házban, legalábbis az előszobában és a könyvtárban.

- Felesleges lenne - mondta Kadmon, mikor megkérdeztem tőle, hogy miért nincs óra házban. De nem magyarázta meg, hogy miért.

- Az időtlenség... - próbáltam magyarázni hangosan, inkább magamnak, mint neki.

- Nos, nem... - kuncogott Kadmon. - Mindig pontosan tudom, hogy hány óra. Most hét óra múlt tizennégy perccel. Gondolom, menni akar, szerkesztő úr.

- Hiszen egészen besötétedett - mondtam.

- Ne védekezzen. Maradjon - nem fejeztük be a beszélgetést. Talán jobb lesz, ha elmondok egy történetet. Ugyan, hiszen ön tulajdonképpen maradni akar.

- Igen, így van - ismertem be. Csöppet sem szégyenkeztem, lassan megszoktam, hogy Kadmon ki tudja találni indítékaimat.

- Tehát akkor a történet. Indiában történt, ahol néhány hónapon keresztül mint rakodómunkás dolgoztam.

- Hogy?... rakodómunkásként? - azt hiszem, soha életemben nem ért akkora meglepetés, mint Kadmon kijelentése.

- Igen, rakodómunkásként. A legtöbb esetben sőt ürítettünk le a hajókról. Mondhatni, nem valami kellemes munka. Nem is az a baj, hogy nagyon súlyosak a zsákok - ötven és nyolcvan kilogramm között vannak -, hanem az, hogy a só felragja a bőrt. Ha nem vigyáz az ember, örök életre szóló nyomok maradnak meg a hátán. Én nem igazán vigyáztam - nevetett -, úgy-hogy a só örökre megbélyegezett. Éjszaka az utcán aludtam, vagy a hajléktalanok szállásán. Mindent összevetve, dinamikus életet éltem. Pontosán azt, amire szükségem volt akkoriban.

- Nem értem, nem értem Kadmon! Önnek annyi pénze volt akkor, hogy akár palotát is vásárolhatott volna Indiában. Miért dolgozott rakodómunkásként? Miért aludt éjszakánként az utcán?

- Hagyjuk ezt, szerkesztő úr. Csak úgy, egyszerűen. Mert erre volt kedvem. Ne szóljon bele, csak zavart kelt, semmi többet. Nos, pontosan öt hónapig végeztem ezt a kemény fizikai munkát. A második hónap végén történt valami, mely eléggé nagy hatással volt rám. Szerettem egy barátot, egy zsidót - róla szeretnék beszélni. A neve Chájim volt.

- Volt?

- Igen, volt. Meghalt - Kadmon arca elborult. - Folytatom. Úgy hetente egyszer megengedhettem magamnak, hogy elmenjek egy lebuja, és elfogyasszak néhány pohár italt. Egy ilyen lebuja láttam meg Chájimot. Ott ült az egyik sarokban, csendesen fogyasztotta borát. Mindig, mindig vörösbort ivott. Miként kiderült, egyfajta másodállása volt a kocsmában: ő szedte össze az üres poharakat, ürítette ki a hamutartókat, mosta fel azt a disznóól, ésatöbbi. Arca ismerős volt, néhány pillanat múltán rájöttem, hogy a kikötőváros egyik piacán láttam, gyümölcsöt árult, magam is többször vásároltam tőle banánt, ananászt, kivit. De ott, a piacon mennyire más személy volt! ott vidáman, kedvesen szolgálta ki vevőit, tréfált a szomszédos árusokkal. Itt meg hallgatott, szerényen meghúzódott. Egész este őt néztem, így alaposan megfigyelhettem minden mozdulatát, tettét. Olykor felállt, összeszedte az üres üvegeket, kiürítette a hamutartókat. Félreértés ne essen, nem bántalmazták, nem gúnyolódtak vele. Sőt, ez talán nagyobb baj - hiszen tudomást sem vettek róla. Elégge elgondolkodtatott jelenléte, kettős viselkedésmódja. Indítékokat kerestem, s találtam is néhányat. Íme, gondoltam végül, mennyire másként tud viselkedni egy személy, ha természetes környezetéből kiragadják. Illetve kiragadja ő magát - mert Chájim szükségből dolgozott ebben a lebuja. Az a kevés pénz, melyet a gyümölcsárulással keresett, messzemenően nem volt elegendő neki és családjának: feleségének és tizenegy éves kislányuknak. Nos, a véletlen úgy hozta, hogy összeismerkedjünk. Azon az estén verekezés tört ki a lebuja. Nem új dolog ez, magam is részt vettem néhányban. Valaki kötekedni kezdett velem, mert egyszer alaposan elvertem egyik ismerősét. Végül már azon találtam magamat, hogy négyen is felugranak, s nekem estek. Az első néhány pillanatban még bírtam az ütlegeket, aztán minden elhomályosult előttem.

- Tehát még verekedett is - jegyeztem meg.

- Mi van, azt hiszi, szent vagyok? - tört ki Kadmon. - Hallgasson, szerkesztő úr.

Bosszúsan rágyújtott. Én hallgattam, s Kadmonnak adtam igazat - íme, ismét tévedtem, mert nem feltételeztem valakiről valamit.

- Gyűjtsen rá ön is, ne szégyenkezzen már - intett a szivarosdoboz felé. Hallgattam rá, ő meg tovább folytatta történetét: - Kedves ismerőseim alaposan ellátták a bajomat. Több órára vesztettem el eszméletemet, miként később megtudtam. Ugyanis Chájim lakásán tértem magamhoz. Felesége, Rebecca ápolt, Chájim főzete erősített meg, úgyhogy néhány nap alatt lábra tudtam állni. És ezen néhány nap alatt igaz barátság alakult ki köztem és Chájim között. Kislányuk, Judit is rendkívül kedves volt hozzám. Holott ki voltam? - egy csavargó, akit az utcáról szedtek fel. Chájim elmondta, azért nem hagyott ott, mert megjegyezte arcomat, mikor gyümölcsöt vásároltam tőle. Végül hozzájuk költöztem. Holott mindössze két szobájuk volt - de barátom ragaszkodott ehhez. Ott laktak a város végén, vályogházban. Természetesen nem hagyhattam, hogy terhükre legyek, ezért gondoskodtam arról, hogy Chájim sok gyümölcsöt adhasson el. Több személyt is megbíztam a vásárlással - mert nem akartam felfedni vagyonomat. Nem mintha barátomat ez érdekelte volna - mindössze nem akartam egyik óráról a másikkra rakódómunkásból gazdag emberré változni. Úgy gondoltam, majd néhány hónap elteltével ezt megtehetem. Nos, Chájimmal nagyon sokat beszélgettünk a judaizmusról. Chájim a Kabbala meggyőződéses híve volt, legnagyobb örömeimre. Valójában én nem értek egyet a Kabbala tanításaival, nem is értettem egyet soha, de azért örültem, mégis, mert alkalmam nyílt bepillantást nyerni egy olyan ember életébe, aki hiszi a Kabbala tanításait, gondolatait. Barátom szigorúan vallásos volt, a szombatot szigorúan betartotta, hiszen számára ez a nap volt, amikor egyesülhetett a Teremtő szentségével: megpihenhetett. A zsidó ünnepeket szintűgy. Habár anyagi lehetőségei következtében nem engedhetett meg bizonyos dolgokat magának és családjának, és nagyon bántotta ez, lelkében minden ünnepet megélt; azt hiszem, ez a legfontosabb. A kikötővárosban egyetlen zsinagóga volt, minden nap betért oda imádkozni.

- Kadmon, mi volt az ön számára a legfontosabb ebben a barátságban?

- A tisztaság - válaszolt habozás nélkül. - Chájim hite - és családja hite is - példa lehet minden hívő ember előtt. Kénytelen vagyok azt mondani, soha ennyire hitben erős embert nem láttam azóta - azelőtt sem -, pedig volt alkalmam egyet s mást megtapasztalni. Nem... még van egy eset... az viszont nem tartozik ide... De folytassuk: körül-belől másfél hét után visszatértem dolgozni a kikötőbe, tovább cipeltem a zsákokat, különböző málhákat. Úgy gondolom, valami két és fél hónap telhetett el, amikor megkezdődtek azok a problémák, melyek végül is Chájim halálához vezettek.

Újabb pohár bort töltött magának, majd felállt, odament a magnóhoz, bekapcsolta. Beethoven hetedik szimfóniájának hangjai kezdtek suttnogni, nevetni, sóhajtani a könyvtárban.

Visszajött, leült. Arca komor volt, ugyanakkor szomorú.

- Azok a gazemberek nem hagytak békén. Alig két hétre rá, hogy visszamehettem a kikötőbe, rám bukkantak. Egyazon hajón dolgoztunk három napig. E néhány nap alatt egyre fenyegettek; egyszer megláttak Chájimmal, s akkor fenyegetőzni kezdtek, hogy velem együtt megölik azt a koszos zsidót. Nyugalmat erőszakoltam magamra, holott olyan feszült voltam, mint a túlságosan kihúzott húr. Csupán Chájim tanácsára hallgatva nem verekedtem össze velük. Valójában nem érdekelt az, hogy alul maradok - akkoriban még utat engedtem indulataimnak. Mivel látták, hogy kitérek előlük, gúnyolódni kezdtek. De ezt is eltűrtem. Végül már nem is törődtem velük, végeztem a dolgomat. Ám egy este ismét rám támadtak, négyen vagy öten. Egyikük hasamba szórt, úgyhogy azonnal összeestem. Otthagytak az utcán, vérbe fagyva. Néhány órányi heverés után valahogy hazatámolyogtam. Barátom egyetlen szót sem kérdezett, lefektetett és ellátta sebeimet. Szerencsére nem voltak súlyosak. Ismét feküdtem két hetet.

- Miért nem használta fel befolyását?

- Ez meg sem fordult a fejemben. Akkor csak egy csavargó voltam, semmi más, nem is akartam más lenni. Azóta meglehetősen sokat gondolkodtam a történetek felett, de úgy gondolom, jól tettem azt, amit tettem. Nos, két hét után visszamentem a kikötőbe. Valami más munkát kerestem, hiszen meglehetősen el voltam gyengülve. Az egyik hajóépítő műhelyben fogadtak fel, festőnek. Már-már úgy tűnt, nem talál meg az a bizonyos csoport, de tévedtem. Alig három hét múltán ismét rám bukkantak. Valami öt vagy hat napon keresztül fenyegettek. Végül Chájimot verték meg. Szegény barátom öt napon át volt eszméletlen. Felesége és gyereke egyetlen szóval sem mondta nekem, hogy mindez az én hibám. Azon voltam, hogy elköltözőm tőlük, de ezt nem engedték meg. Bevallom, nem tudtam, mit tegyek. Nyilvánvaló volt, hogy ez a banda mindig bajt fog okozni, amikor csak teheti. Igazam lett. Chájim felépülése után esténként sokat sétálgattunk. Egyik ilyen alkalommal ránk találtak. Ismét belénk kötöttek, s addig vertek mindkettőnket, amíg szegény barátom összerogyott. Összerogytam én is. Néhány pillanat múltán magamhoz tértem. Megvizsgáltam Chájimot. Kiderült, hogy nem élte túl az ütlegelést; több helyen is beleszúrtak. Olyan erő zúdult végig rajtam, hogy az ma már csaknem hihetetlennek tűnik. Lábra álltam, otthagytam barátom holttestét az utcán, és elindultam, hogy megkeressem a gazembereket. Egyik közeli lebujban voltak. Beléptem. Mit sem törődtem azzal, hogy ők öten voltak, odamentem. Néhány szóban elmondtam, hogy megölték barátomat. Bizony, erre megijedtek. Kihasználtam a pillanatot, egyiküket leüttem, sikerült elvennem kését. Ekkor már a többiek is felugrottak, rám támadtak.

A hetedik szimfónia második tétele kezdődött. Döbbsen láttam, hogy Kadmon sír. Könnyek folytak végig az arcán, szemét lehunyta, hangosan felzokogott. Néhány pillanat múltán teljesen helyrejött, megnyugodott.

- Végül az történt, hogy ötük közül hármat leszúrtam. Kettő elszaladt. Én meg ott álltam a három tetem felett, mozdulni sem bírtam. A düh, a keserűség és a gyűlölet cövekelt a padlóhoz. A lebujban néma csend volt, mindenki engem nézett. Ekkor szaladt át agyamon, hogy menekülnöm kellene. Néhány pillanat alatt sikerült erőt vennem magamon, elszaladtam. Meg sem álltam Chájim holttestéig. Hátamra vettem, és gyors léptekkel lakására mentem. Útközben többször is összerogytam. Végül sikerült hazaélnem. Rebecca és Judit hihetetlen önuralommal viselte el a történeteket. Gyorsan összecsomagoltunk, egy szállodába mentünk. Chájim holttestét a házban hagytuk. Útban a szálloda felé felfedtem Rebeccának és Juditnak kilétemet. Cseppet sem lepődtek meg - úgy gondolom, hitük következtében sikerült a történeteket mintegy természetesen felfogniuk.

- Gondolom, azonnal elhagyták Indiát.

- Igen, így van. Chájim holttestét leszigetelt koporsóban Jeruzsálembe vitettem, ott temették el.

- Miként sikerült kijátszania a hatóságokat?

- Az volt a legkevesebb. Miért nem kérdez valami mást, szerkesztő úr? Mondjuk azt, hogy milyen érzés gyilkolni?

- Kadmon, ön egyetlen kérdésemet sem vette komolyan. Nem tudok kérdezni öntől. Úgy is mondhatnám, hogy nincs kitől kérdezni.

- Téved, ismét téved. Mindig lehet kérdezni, mindenkitől. Ugyanakkor elmondhatom, hogy nem érzem gyilkosnak magamat.

- Meg tudom érteni. Mi történt a későbbiekben?

- Gondoskodtam arról, hogy Rebeccának és Juditnak soha életében nem legyen szüksége semmiben sem. Eleinte gyakran látogattam meg őket - Tel-Avivban telepedtek le, nem Jeruzsálemben, hiszen ez az 1967-es hatnapos háború előtt történt - és ők mindig szívesen fogadtak, sohasem rótták fel nekem, hogy Chájim miattam veszítette életét. Mert nincs így. És ezt tökéletesen megértették.

Ő bejárta a világot, különös történések estek meg vele. Én a folyó partjáig jutottam, de ez nekem több mint elegendő.

Igaz, ha ő nincs, nem jutok el a folyó partjáig sem. Milyen démonja van neki, hogy ide kényszerített engem?

Bármire is gondolok, a gondola mögött őt fedezem fel. Ezért is hiszem már azt, hogy egyetlen gondolat sem az enyém. De honnan tudhatom azt, hogy ezek a gondolatok az övék? Honnan tudhatom azt, hogy ezek a gondolatok egyáltalán tartoznak valakihez? Mi van, ha nem tartoznak senkihez sem?

Ha nem találkoztam volna vele, nem ülnék itt.

Igaz, nem tudom azt sem, hogy hol ülnék.

Mi lesz velem? Tudom - mégsem tudom.

De mi lesz vele? mi lett vele? - nem tudom, mégis tudom.

Hol van ő akkor, amikor én a folyó partján ülök?

- Ne gondolja azt, szerkesztő úr, hogy van kedvem mindenféle magyarázatot fűzni az elbeszélésekhez - nyomta el Kadmon a szivarját; én a magamét még félig sem szívtam el. - Nincs. Azt hiszem, kénytelen lesz ezt a történetet úgy kezelni, mint egy jelenséget, mint egy képet. Olykor nagyon sok magyarázatot fűzünk egy képhez, gondolathoz, jórészt feleslegesen.

- Miért sírt fel az imént? - kérdeztem. Nem, többre nem is voltam kíváncsi.

- Már mondtam - megjelent a múlt. Most és itt. Sem több, sem kevesebb.

- Most ön védekezik, Kadmon. Most ön. Ez a kijelentés valótlan. Nem más, mint védekezés.

- Erre mit mondjak, szerkesztő úr? Talán védekezés... talán az. De magam sem tudom másként... Egyetlen történésnek, gondolatnak csaknem végtelen vetülete van, tőlünk függ, melyik vetületet választjuk. Olykor nem tudatos a választás, olykor tudattalanunk teljesen mást választ, mint értelmünk; olykor olyannyira sokat gondolunk valamire, hogy az már-már feléget bennünket. Ezt. Csak ezt tudom mondani. Talán védekezés.

- Bezárkózás. A valóság elől való elrejtőzés. Rossz, nagyon rossz módszer.

- A valóság nem több, mint érzélem. Ön melyiket választja: a valóságot, avagy az érzelmeket? Ezek szerint mindkettő hamis, bármelyiket is választja. Együtt mégis léteznek, ha megengedjük ezt. Nem, nem vagyunk tehetetlenek a valósággal szemben, hiszen a valóságot kizárólag hitünk alkotja.

Csend. A gyertyák meg-megsercentek, lángjuk olykor imbolygott, az árnyékok nőttek, rövidültek, olykor eltűntek.

- Nincs több kérdésem, Kadmon. Nem lehet több kérdésem. Ön egyszerre tagad és cáfol mindent.

Elmosolyodott, majd gunyorosan ezt mondta: - Nincs, és nem is volt sohasem szándékomban. De legyen úgy, miként ön gondolja. Nekem mindegy. Talán folytassuk ezt a beszélgetést egy másik történéssel. Természetesen, ha ön is beleegyezik. Előbb azonban fogyasszunk el egy kis kávé.

Az inas belépett, kávé hozott. Néhány gyertyát kicserélt, meggyújtotta azokat, távozott. Kadmon töltött a kávéból magának és nekem is. A forró ital enyhén megperzselte számát, de határozottan jólesett.

- Folytassa, Kadmon.

- Nos, ezt nem lesz könnyű elbeszélni. Ugyanakkor ez lesz az utolsó történet, mit elmesélek önnek; ezzel véget ér beszélgetésünk.

- Hallgatom.

A magnó kikapcsolt; elcsendültek a szimfónia utolsó hangjai is. Alanyom kényelembé helyezte magát, miután rágyújtott.

- Palesztinában tartózkodtam, Akkoriban a Koránt tanulmányoztam, kitűnő fajlaszaf volt a mesterem, neve Abu Ali ibn Színá volt. Pontosan így hívták azt a mestert is, aki 980 és 1037 között élt, s akit Nyugaton Avicennaként ismertek; őt tartják a Falszafah filozófia kiemelkedő gondolkodójának. Nyugati emberként nem vettem tudomást arról, hogy a Falszafah filozófia voltaképpen régen kiadta a párját, sőt, még mesterem gyöngéd intéseit is figyelmen kívül hagytam. Akkoriban nagyon hittem abban, hogy tudományos módszerekkel, észelvekkel is el lehet érni bizonyos dolgokat. Persze, önmagában tiszta kísérlet volt ugyan, de hiábavaló, valamennyire kétségbeesett is - legyintett, s arcán a szomorúság felhői jelentek meg. - Mohón

vettem magamat a tanulmányok közé, hiszen ez a fajta gondolkodásmód meglehetősen közel állt hozzám, lévén, hogy az ógörög metafizika jelentős hatást gyakorolt a Falszafah filozófia kialakulására. Ugyanakkor a Korán egyik sora különösképpen megfogott, s úgy gondolom, mindent megtettem, hogy ezen sor szellemében éljem az életem. Szabad fordításban így hangzik: akik hisznek, és jótételeket cselekszenek, azoknak a Paradicsom lesz az osztályrészük, és örökre ott laknak; a hetedik szűraban található meg...

- Egy pillanat, Kadmon! Az előbbieken még azt mondta, játékként fogta - s talán fogja - fel a világot, az életet, annak dinamizmusát.

- Csakis akkor állíthatom ezt, ha az emberi életre tekintek. Már mondtam, a világ önmagában is megállja helyét, s ráadásul azért olyan a világ, mert ilyennek látjuk, akarjuk látni, ilyennek formáljuk meg - magunknak. Sohasem mondtam azt, hogy egy ember hite játék lenne számomra, játék lett volna számomra. Hiszen: ha egy embert hitétől megfosztanak, mindenétől megfosztják. A lehetőségek kihasználása, illetve azok megteremtése, létrehozása, nem egyenértékű a komolysággal, az akarat maradéktalan kihasználásával. Önmagam is mindig komolyan vettem, minden öniróniám ellenére. Akkoriban meg sokkal többnek láttam a világot, mint minek látom most; vonzott a pusztá dinamizmus is, valami nietzschei erőt fedeztem fel benne. Fiatal voltam, sokkal több energiával rendelkeztem, mint nagyon sok ember. Használja a fejét, szerkesztő úr! - ne hívja fel figyelmemet ostobaságokra. De kanyarodjunk vissza az elbeszéléshez, a történethez.

- Racionalizmus, mely Istent csaknem arisztotelészi módon próbálja megragadni - folytatta. - Úgy mond, emberként, vagyis hittel tekintettem magamra. Különös meghatározás, de így van, a többit önre bízom. Megpróbáltam mindenkivel emberi módra viselkedni: szeretni mindenkit, szükségében megsegíteni; úgy fogtam fel az embereket, mint a filozófiai Egy részei, melyek ilyen meg olyan formákban jelennek meg. Akár keresztényi viselkedésnek is minősülhet ez, de teljesen másként fejeződött ki, mint a keresztény mivolt. A Korán azt írja, az utolsó napon a Sátán is kegyben, bűnbocsánatban részesül, míg a keresztény tanítások ennek ellenkezőjét tartják igaznak. Nos, az a tudat, hogy maga a tökéletes rossz is üdvözölni fog, messzemenően fellelkesített, megnyugtató. Persze, már tudatában voltam ennek a tanításnak, mégis fantasztikus volt Palesztinában megélni ezt. A nyugati nyugalanság, türelmetlenség - és miért ne -, kétségbeesettség visszahúzódott bennem. Minden napot, minden órát, minden pillanatot önön igaz valójában éltem meg. Az a fenyegetés, hogy a pokolra kerülök, megszűnt létezni. Vegye komolyan szavaimat: nincsen olyan nyugati ember, aki erre nem gondolna, akinek életét ez a gondolat be nem folyásolná. És ez fenyegetés, félelem. Ezen gondolat helyességéről akkor győződtem meg, amikor Keletről visszatértem.

Szólni akartam, de Kadmon egyetlen mozdulattal elhallgattatott.

- Nem, nem vettem fel a mohamedán hitet, szerkesztő úr. Ez teljesen felesleges lett volna, ezt már akkor tudtam. Miként olyan felesleges az is, hogy katolikusnak kereszteltek. Végül is örülök, hogy megkereszteltek, de ez lényegtelen, legalábbis most... Csupán tanulni mentem Palesztinába, nem azért, hogy megtérjek, kikeresztelkedjek. Nem azt jelenti ezt, hogy hú maradtam vallásomhoz; ez azt jelenti, hogy sohasem érdekelt katolikus, illetve keresztény mivoltom.

Néhány pillanatnyi csend után folytatta.

- Pontosan két éve, hét hónapja és kilenc napja tartózkodtam már Palesztinában, amikor megtörtént az a bizonyos dolog. Ibn Színá ekkor már három hónapja és egy hete eltávozott ebből a világból. Bizony, kegyetlen fájdalmat éreztem halálakor. Tanításait, szellemét, személyiségét sohasem fogom elfeledni. Rendkívül idős volt már amikor hozzá kerültem, rendkívül

idős és beteg - de hite Allahban és a Koránban töretlen volt, maradt. Nyugaton szentnek tartották volna, de ő nem volt szent, hanem sokkal több annál. Nem volt annyira korlátolt... Zenét? - szakította félbe váratlanul történetét, s állt fel.

Ismét Beethoven zenéje következett, ezúttal a kilencedik szimfónia. Nem tudtam elhessegetni azokat a gondolatokat, miszerint Kadmon zavarban van, vagy nem tudja pontosan megfogalmazni mondanivalóját; akár kibúvónak is minősíthető ez a hirtelen kérdés. Ugyanakkor az előbbi rám-szólása is voltaképpen ezt a zavart leplezte, legalábbis részben.

- 1971-ben történt - folytatta. Íme, most megnevezi a dátumot is; ez is arra utal, hogy nem tudja, miként mesélje el a történeteket. Már azon kaptam magam, hogy izgatottan lesem szavait. Ő hátradőlt, miután kiivott egy pohár bort.

- Ibn Színá halála után szokásommá vált, hogy hosszú-hosszú sétákat tegyek meg. Olykor a városból is kisétáltam, gyakran megtörtént, hogy csupán hajnalban vetődtem haza. Nem volt ez biztonságos dolog, az bizonyos, kiváltképpen a hatnapos háború után. Igaz, azelőtt sem - legyintett. - De nem törődtem a veszéllyel. Nos, amikor a következő eset megtörtént velem, akkor is városon kívül sétáltam, járkáltam. Késő este volt már, amikor egy pásztortáborra bukkantam, s úgy döntöttem, nem megyek vissza a városba, hanem szállást kérek a pásztoroktól. Ők szívesen fogadtak, európai mivoltom ellenére. Tejjet, sajttal kínáltak meg, majd tűzük mellé hívtak. Ott ültünk: öt pásztor meg én. Meséket, legendákat, tanításokat, mítoszokat mondtunk el, s ők csodálkoztak, hogy mennyire ismerem az iszlám világot; többször is tiszteletüket fejezték ki ezért. Rendkívül csillagos éjszaka volt, holdnélküli, csak úgy szikrázott a sok-sok apró pont az égbolton. Már lefekvéshez készülődtünk, amikor az egyik pásztor megkérdezte, mikor szándékozom hazamenni, mire én azt válaszoltam, hogy azon tűnődöm: végképpen itt fogok letelepedni. Erre a pásztor megrázta fejét és kedvesen elmosolyodott; azt mondta, hogy nem kevesebb, mint tizenhét órán belül útban leszek hazafele. Meghökkenem. Már csak azért is, mert ha ő ezt tudta, akkor miért kérdezett. De néhány pillanat múltán már nem törődtem kijelentésével.

Három sátorban laktak a pásztorok, az egyiket teljesen rendelkezésemre bocsátották; meglehetősen sok juhbőrt kaptam, hogy ne fázzak meg az éjszaka. Sokáig, nagyon sokáig voltam ébren. Különösen nyugodt voltam; az a fajta őskori állapot vett körül, melyet csak mint a legteltesebb nyugalom lehet értelmezni, érezni. Hihetetlennek tűnhet egy nyugati embernek, hogy mennyire igaz életet éltek és élnek ezek a pásztorok. Ne lepődjön meg, ez voltaképpen felületes kijelentés, megállapítás, de nem lehet másként kifejezni. Inkább ízlelgesse az igaz élet és a nyugalom szavakat, hogy megértse, miről beszélek.

Csaknem hajnal volt, amire elaludtam, talán négy óra. Mélyen, nagyon mélyen aludtam, de hirtelen felébredtem. Motoszkáló, vakarászó hangok költöztek fel. Néhány pillanatig bénán üldögéltem a sátorban; a sötétségben is észleltem, hogy annak fala mozog, mintha rángatnák. Aztán egereket pillantottam meg, garmadával, ezrével. Gyakorlatilag a teljes sátrat elfogyasztották, néhány másodperc alatt. Hozzám nem értek, viszont egy kört formáltak körülöttem, s nem engedték, hogy mozduljak. Fel sem fogtam, hogy mi történik, annyira meg voltam rémülve. Dermedten ültem a homokon, el sem mertem hinni azt, amit láttam. Néhány lépéssel odébb a pásztorok békésen aludtak.

Alighanem negyedórányit ülhettem a kör közepében, már-már rémületem is elszállt, amikor lépteket hallottam. Azt hittem, hogy az egyik pásztor ébredt fel, de amikor a szomszédos sátorra néztem, nem észleltem semmi mozgást.

A rágsálók váratlanul futkosni, fenyegetően cincogni kezdtek. Megnyitották a kört, körülbelül két lépés széles járatot alkottak. Azt hittem, felállhatok és elmehetek, így vége lesz ennek a rossz, nagyon rossz álomnak. De nem ez történt. Mikor fel akartam állni, az egerek majdnem rám támadtak, így ott maradtam, térdelve. Ekkor megláttam azt a személyt, akinek a lépteit hallottam. Egy janicsár volt, hatalmas, izmos harcos, kezében jatagánnal. Kész voltam azt hinni, mindez csupán álom.

Elhallgatott. Arcáról patakokban folyt a veríték. Újabb pohár bort töltött, a szivarból mélyet szívott, elnyomta, hogy másikat gyújtson meg.

- Folytassa, kérem, folytassa - sürgettem.

- Csak lassan, szerkesztő úr - nevette el magát Kadmon. A borospohár reszketett kezében.

- Ott térdeltem. Káprázatnak véltem mindent. A félelemtől csaknem eszemet vesztettem. Szólni... meg sem próbáltam. A janicsár ott állt előttem. Pár pillanatig kíváncsian vizsgált. Majd egészen közel lépett hozzám. Az egerek háta mögött bezárták a kört. Meg sem próbáltam leplezni azt, hogy mennyire félek. Végül a janicsár felemelte pengéjét. Felém sújtott. Többől levágta fejem. Hallottam, amit elreccsennek csontjaim, elszakadnak izmaim. Fejem méternyire repült testemtől. Teljes sötétség ereszkedett rám.

- Különös álom - nyögtem ki. Nyelni próbáltam, de torkom teljesen összeszorult.

- Nem volt álom - Kadmon összecsapta tenyerét, mire fényáradat öntötte el a könyvtárat. Annyira megijedtem a váratlan fénytől, hogy felugrottam. Néhány pillanatig vaksin pislogtam. Ez alatt Kadmon kigombolta ingét, nyakára mutatott. Ott néhány milliméter szélességű piros vonalat pillantottam meg. Jól láttam, amint körbeszalad nyakán.

- Nem, ez marhaság - kiáltottam. Egész testem remegett, s úgy éreztem, hogy a könyvtár hőmérséklete hús fokot zuhant.

- Sajnos ez nem marhaság - mondta. Ingét összegombolta, ismét tapsolt, mire kialudt a fény. A gyertyalángok imbolyogtak, füstöltek.

- Üljön le - szólt rám parancsolóan. - Hol is hagytam abba? - kérdezte, miután ivott egy korty bort. - Igen. Nos, egy hajón tértem magamhoz. Hogy miként kerülhettem oda, arról fogalmam sem volt, most sincs. Dolgaim szépen becsomagolva ott voltak velem a kabinban. Később végigkutattam azokat, minden hiánytalanul megvolt. Csak az az ötszázvalahány éves Korán hiányzott, melyet ibn Színá ajándékozott nekem, halála előtt néhány héttel. A hajó Európa fele tartott. Igaza lett a pásztornak: tizenhét órán belül hazafele utaztam. Ne kérdezze azt, hogy miként éreztem magam, mert én sem tudom. Napokig ködös volt tudatom, s ha Gabriel nem talál rám, nem maradok életben.

- Ki... ki az a Gabriel?

- Az inasom. Akkoriban még nem állt szolgálatomban, a későbbiekben választotta ezt az utat. Miként elmondta, homályosan érzékelte, hogy van a hajón egy olyan személy, aki szükségben szenved. Miként mondtam: gondos, odaadó ápolásának köszönhetem, hogy egyáltalán életben maradtam.

Ne gondolkodj! Nem azért, mert Kadmon így mondta: ő is csupán a gondolkodás hiába-valóságára hívta fel a figyelmet.

Ó, Kadmon! Miért hallgattam rád? Miért nem hallgattam rád? Miért jelentél meg az életemben?

Soha semmit sem akartál tőlem. Ha akartál volna valamit, akkor most nem ez történne.

Ekkor már nagyon hideg volt. Teste teljesen átfagyott, de ő nem öltözött fel. Néhányszor kabátja után nyúlt, de mindannyiszor riadtan kapta vissza kezét.

Ne félj! ne félj, biztatta magát.

Ha-lak. Bé-kák - ringatta magát előre és hátra.

- És mi következett?

Kadmon szúrós pillantást rám. Olyan volt az arckifejezése, mintha a pokolba kívánt volna. Gyerekek, igen, gyerekek éreztem akkor magam.

- Ugyan... mi következett volna? Mit tett volna ön, szerkesztő úr? Nem keresett, kutatott volna, hogy meg ne örüljön? Nem ezt tette volna?! Nos, de kövessük a fonalat... Mindenekelőtt hazamentem Bécsbe. Gabriel velem tartott; megvált családjától, hogy szolgálatomba léphessen.

- Miért: nem szerette őket?

- Nem: túlságosan is szerette őket. Nem is a pénzért, hiszen inasomnak sokkal nagyobb a vagyona, mint nekem. Folytassuk: Bécsben pompázatos lakást vásároltam a belvárosban, hogy minden kényelmem meglegyen a kutatáshoz. Néhány napra ugyan megbénított az a hír, hogy nagybátyám és családja meghalt.

- Hogyan?

Kadmon gúnyosan és gonoszul felnevetett: - Gázmérgezésben. Az a neurotikus feleség nyitva hagyta a gázcsapot. Minden, minden a levegőbe repült. A két lány nem ment férjhez, ebben a mama megakadályozta őket, otthon laktak, így elpusztultak ők is. Nyilvánvaló volt, hogy ez meg fog történni. Viszont már nem fontos. Nem sajnálom: sorsukat maradéktalanul megérdemelték, voltaképpen ők is kovácsolták ki. Nem hallgathatom el azt sem, hogy olykor viszolygok életem azon korszakától, és csak undorral tudok visszagondolni a történetekre. Haladjunk: hónapokat töltöttem a kutatással, de nem bukkantam semmire sem. Ugyan, volt és van néhány elképzelésem, de ezek közül egy sem állja meg a helyét, úgyhogy ne vesztegessük rájuk a szót. Végül úgy döntöttem, hogy ismét útra kelek. Indiába mentem, talán mondanom sem kell, hogy miért. A dalai lámával akartam találkozni. Reméltem, neki sikerül lelepleznie e titkot. Legnagyobb csodálkozásomra nem mondott semmit sem, csupán mosolygott, és a bódhiszattváknak kijáró tisztelettel ajándékozott meg. Ezt viszont egyáltalán nem tudom, tudtam komolyan venni. Ezt követően teljesen abbahagytam a történetek értelmezését. Egyúttal más, sok mindenről lemondtam: úgy döntöttem, soha többé nem keresek olyan értelmet a dolgokban, melyek nincsenek is benne. Kész, ennyi. Eddig a beszélgetés. De még ne menjen, szerkesztő úr. Ajándékot tartogatok az ön számára. Vegye úgy, hogy azért kapja, mert hasznos hallgatónak bizonyult. Így - hasznos.

Gabriel bejött, kezében tárcát tartott, két serleggel.

- Haoma - mondta Kadmon, miután az inas elhagyta a könyvtárat. A serlegbe néztem. Különös italt pillantottam meg benne, színe az abszintre emlékeztetett

- Emelje fel - biztatott Kadmon. Az ezüstserleg tapintása hideg, csaknem fagyos.

- Kábítószer? - kérdeztem aggódva.

- Butaság - mosolyodott el. - Lassan, egészen lassan kóstolja meg és nyelje le, apró kortyokban. Ígérem önnek, hogy új világ tárul fel a szeme előtt.

Kadmon szájához vitte serlegét, lehunyta szemét, kortyolt. Követtem példáját. Az ital bársonyosan omlott el számban, kissé pezsgett; mikor lenyeltem, egyszerre volt hideg és meleg. Úgy áradt szét belsőmben, mint valami balzsam: azonnal elsöpört minden feszültséget, néhány pillanat leforgása alatt érzékeim kiéleződtek, gondolataim kitisztultak.

- Haoma - mondta halkán Kadmon; hangja egyszerre volt jelen bennem és a könyvtár minden zugában. - A perzsa papok itala. Csupán azon személyek fogyaszthatták, akik megértették az isteni nagyságot. A felvilágosodás itala, mondhatnánk, de kevesebb annál. Nem kábítószer; elkészítése különösen mély meditációt igényel, olyan személyek tudják tökéletesen elkészíteni, akik egyszerre vannak az anyagi és a szellemi világban. Ezt itt én készítettem. Nem tökéletes, de megfelelő. Önnek talán nem is szabadna innia belőle, mégis úgy érzem, hogy meg kellett kínálnom.

Nini! egy kis angyal bújt elő az egyik könyvsor mögül, és rám mosolyodott. Odalibbent a könyvtár közepére, táncolni kezdett. Egy másik könyvsor mögül másik két angyalka bukkant elő, leültek a medvebőrökre, és nézték, miként táncol társuk. Fény, mindenhol fény, arany-sárga fény, holott csak a gyertyák világítottak.

- Látja? - suttogtam.

- Látom - mosolygott Kadmon. - Lesznek többen is... Csak figyeljen.

Igen... egyre többen lettek, már az egész könyvtár tele volt velük. Hangosan nevetgéltek, táncoltak, szaladgáltak. Egyikük odajött hozzám.

- Ariel vagyok - mondta, és rám nevetett.

- Szervusz Ariel - mondtam. - Az én nevem Chájim.

- Nem, a te neved nem Chájim. Téged Anzelmnak hívnak - Ariel ellibbent tőlem, a többiek közé vegyült, táncolt.

- Ki az ön istene... Kadmon? - suttogtam.

- Nekem nincs istenem, Anzelm - válaszolt Kadmon. Mellettem állt, mosolygott.

- És akkor... akkor...

- Már neked sincs istened, Anzelm. Ne kérdezz többé semmit.

Pedig kérdezni kellett volna. Igen, kérdezni kellett volna... Nem... nem is tudom, miért.

Öltözni kezdett. Előbb nadrágjába bújt bele, majd a zoknit húzta fel, a cipőt; majd az inget öltötte magára. Vacogott, arca eltorzult. Alig tudta begombolni az inget. A kabát továbbra is ott hevert a földön.

Kérdezni kellett volna. Csak akkor már nem tudtam. Igen, kérdezni kellett volna...

- Hogy... hogyan tovább, Kadmon?...

- Nincsen tovább.

- Akkor... akkor hogy... hogyan... miért?...

- Sohasem volt miért, és nem is lesz. Soha senkinek sem volt miértje, és nem is lesz soha.

- Szük... szükség...

- Olykor igen, olykor nem. Olykor mindössze megmutatkozás, magamutogatás.

- Nekem... mindenkinek...
- Csak neked. Most csak neked.
- Utolsó esély... neked.
- Pontosan.
- Weininger...
- Látod, őt nagyon sajnáltam...
- Én is... sajnáltalak... téged...
- Nem... te sohasem sajnáltál engem. Csak azt hitted. Kapaszkodót kerestél.
- Ennyi...
- Igen.
- És... most mit... fogsz tenni...
- Elmegyek megnézni, hogy igazam van-e.
- Hová...
- Oda, ahol minden lehetek.
- Akárcsak Weininger... vagy Chájim...
- Igen.
- Weininger... a nagybátyád...
- Igen.
- Miért vártál... eddig...
- Valami mindig hiányzott.
- Micsoda...
- Nem tudom. Most sem tudom. De már nem fontos.
- Jó utat... Kadmon... jó utat.
- Már túl vagyok az úton.
- Akkor... akk... or...
- Halkan, barátom... halkan... egészen halkan... teljes csendben...
- Igen...

Most Mendelssohn E-moll hegedűkoncertjét szeretném meghallgatni. Még meghallgatni... de már nem lehet...

Olyan az a zene, mintha sirály csapdosna a levegőben: fel-alá, fel-alá röpdösne, szenvedne, olykor-olykor feljut, olykor meg alázuhan. S mégis: valaki vagy valami mindig felemeli, még akkor is, ha ez által a halál karmait közelebb hozza.

A folyó partján nincsenek sirályok. Ha egyetlen sirályt is látnék, nem kellene ez történn.

Határozott mozdulattal kabátja után nyúlt. Ekkor már nem félt: nevetett.

A dörrenésre úgy csaptak fel a halak, mintha ezernyi esőcsepp zuhant volna a folyó vizébe.

A gyalázat tíz fejezete

A közreadó előszava

Az alábbiakban egy olyan írás következik, mely alighanem érthetetlen lenne némi magyarázat nélkül. Ugyanis megértéséhez feltétlenül szükséges tudni néhány szót arról a személyről, aki papírra vetette ezt a különös címet viselő művet.

Magát a szerzőt évekig nem láttam, holott valamikor jó barátok voltunk; egy meglehetősen nyugodt délutánon tántorgott be városunk kávéházába, ahol én - szokásom szerint - hat órai kávémat fogyasztottam, némi figyelmet szentelve a délutáni lapoknak is. Hóna alatt iratcsomót szorongatott; miként kiderült, az alábbi írás rejtőzött benne. Különös, idegen láng égett a tekintetében; leült asztalomhoz, szóhoz sem engedve, hadarta el, hogy neki most el kell utaznia, éppen ezért nem végezheti el a kézirat megjelentetéséhez szükséges procedúrát. Továbbá arra kér engem, hogy vállaljam fel az írás publikálása körüli nehézségeket.

Mindössze néhány percig tartózkodott a helységben, de már ez is elegendő volt ahhoz, hogy magára vonja az ott tartózkodó úriemberek figyelmét hangos beszédével - melybe olykor trágár szavak is keveredtek -, nem is beszélve elhanyagolt külsejéről. Végül megfogadtam neki, hogy megteszek minden tőlem telhetőt - csakhogy szabaduljak tőle. Ezek után azonnal távozott - azóta sem láttam.

Zavaros viselkedéséből következően nem számíthattam egy olyan kézira, mely maradéktalanul eleget tett volna az akkoriban elfogadott mércének. Ezért a publikálással több mint huszonkét esztendő telt el. Arra kérem Önöket, ne ítélik el túlságosan az alábbi írást, legyenek tekintettel rég nem látott ismerősöm elmeállapotára.

Befejezésül még annyit: felleltem írásában valami különös erőt, mely képes volt magával ragadni. Ezért hiszem azt, hogy Önök is megtalálják benne az Önök számára megfelelő élményt, tapasztalatot.

És most következzen a kézirat.

I.

Ma elhatároztam, hogy többé nem írok neki. Többé nem írok neki, hiszen eddig is hiába tettem, talán egyetlen soromat sem értette. Vannak emberek, akik könyvtárnyi könyvet olvashatnak el, mégis buták, tudatlanok maradnak - szellemi butaságban szenvednek. A jelekből arra következtetek, hogy ő is ilyen személy.

Ezek az emberek sohasem fogják megérteni szobám szépségét: sohasem fogják megérteni azt az ágyat, azt a szekrényt, azt az asztalt, azt a sok könyvet. Mindig elriadnak attól a szobortól, melyet a falra akasztottam, melyet egyik barátom a tulajdon hajával ékesített fel. És nem értik meg azt, hogy miért zártam be ide magamat immáron egy esztendeje. Igaz, be kell vallanom, hogy magam sem tudom már.

Amire emlékszem, az az, hogy egy délután bezártam az ajtót - és kész. Előbb azt mondtam édesanyámnak, hogy többé ne zavarjon, mert fontos dolgom lesz, körülbelül egy évig. És ő, amilyen gyámoltalan, nem is zavar már; naponta egyszer kinyitom az ajtót, ilyenkor ételt, vizet ad be nekem, kiönti az éjjeliedényt. Aggódó tekintetével feltérképezi a szobát. Különös volt látni azt a folyamatot, amelynek során belenyugodott tettembe. Eleinte nevetett, aztán néhány hét múltán komorrá változott, végül már sírt, zokogott, arra kért, hogy hagyjam abba

ezt az örültséget. Miféle örültséget?! Én jól érzem magamat itt - punctum! Ha apám élne, biztosan elmenne hozzá, s elmondaná, hogy mit tettem. Különösen nagy feneket kerít ennek az egésznek. Azt hiszem, most már fél tőlem - és ugyanakkor aggódik is értem. Azt hiszem, örültnek tart, én pedig semmi okát nem látom annak, hogy felvilágosítsam ennek ellenkezőjéről. Örült aligha vagyok, nincs amiért örültnek lennem.

Ma elhatároztam, hogy többé nem írok neki. Száznál is több levelet küldtem neki az elmúlt esztendőben, ő pedig egyetlenre sem válaszolt. Egyre jobban megbizonyosodik bennem, hogy el kell hagynom szobámat. A mai naptól kezdődően még itt maradok kilenc napig, s ha e kilenc nap alatt nem jön el - utolsó levelemben erre kértem -, akkor elmegyek és megkeresem őt.

II.

Az elmúlt éjszaka nagyon rosszul aludtam. Főként az zavar, hogy nem álmodtam semmit, de semmit. Ilyen még sohasem történt velem. Persze, ha nem aludtam, illetve alig aludtam valamit, illetve nagyon rosszul aludtam, akkor miként is álmodhattam volna?...

Igen, furcsa, hogy nem álmodtam semmit. Amióta bezártam magam, nem múlt el egyetlen éjszaka sem álom nélkül. Az olvasáson kívül ez volt a legfontosabb tevékenységem: a lehető leghűebben megpróbáltam papírra vetni álmaimat. Általában el is küldtem neki... Pontosan írtam le minden álmot, nem hagytam ki egyetlenegy sem. Néha megpróbáltam lerajzolni is, de rendkívül rossz rajzoló vagyok, ezért nem dicsekszem vele.

Ma éjszaka nem álmodtam. Egy esztendő alatt először fordul elő, hogy álmatlanul és álom-talanul töltöttem az éjszakát.

Ma egész nap rá gondoltam. Pontosan nyolc napja van rá, hogy megkeressen. Ha e nyolc nap alatt nem keres fel, akkor elmegyek. Kinyitom szobám ajtaját, elmegyek megkeresni a választ arra, hogy miért zártam ide magam.

Először a hegyekbe megyek, aztán a mezőket járom be, aztán a tavakat, aztán a patakokat, aztán a sivatagokat, aztán a tengereket, aztán a forrásokat, aztán a temetőket - és végül hazajövök. Az elmúlt év alatt meglehetősen sok időm volt gondolkodni; rájöttem, hogy nagyon sok mindent hagytam ki az életemből. Igen, el kell menjek egy orvoshoz is. Az utóbbi két napban nagyon reszketett a kezem. Mindeddig normálisan tudtam használni, de most már nem. Ma úgy ettem, mint a kutya: a padlóra helyezett tányérból lefetyeltem ki a levest, mert képtelen voltam kanállal fogyasztani, mind kilocsogtattam.

Nagyon rosszul aludtam. Zavar, hogy nem álmodtam semmit. És nagyon izgat az is, hogy eljön-e. A kérdés egyetlen pillanatnyi nyugalmat sem engedélyezett. El kell hagyjam szobámat vagy nem? Meg fogom találni a választ erre az egészre? - és ő, ő meg fog találni engem? meg akar találni?

III.

Az éjszakát a lehető legcsodálatosabban töltöttem. Igaz, nem aludtam egyetlen percet sem, de a káprázatos telehold mindenért kárpótolt. Egész éjszaka néztem. Láttam felkelni az erdő szélén, onnan lassan szobámba lopózott; aztán megszökött; az égen körüludvarolták a csillagok, aztán elmerült a folyóban, ott meg is tisztulhatott, mert miután kibukkant a vízből és szélesebben az égre röpült, még tisztábban, még fényesebben, fenségesebben ragyogott. Hallottam, hogy kutyák üvöltenek rá, láttam az üvöltéseket a hold felszínén landolni. Egy kis házikót is láttam felszínén, de ezt nem mondhatom el senkinek... Tudom, ezért nagyon megharagudna, és nem is jönne el soha.

Valójában már nem is tudom, akarok-e találkozni vele, avagy sem. Végül is az is lehetséges, hogy ő nem is létezik, én bolond meg leveleket írok neki...

Ma éjszaka tehát nem álmodtam semmit. De az éjszakát a lehető legcsodálatosabban töltöttem: a teleholdat bámultam. Még várok rá, még mindig várok rá. Hét nap maradt hátra - s ha nem jön, én megyek utána. Hét nap múltán elhagyhatom szobámat, elindulhatok megkeresni mindent, de mindent!... De most... most még várnom kell. Ő biztosan el fog jönni. Ő el kell jöjjön, és én akkor ki fogom nyitni a szobám ajtaját. Ah, miket is beszélek... Hiszen ő kell kinyissa az ajtót, ő kell megkeressen engem, hogy minden rendben legyen. Én én vagyok - ő pedig ő. És most összecseréltem: magamat vele.

Tisztázzuk: ő meg el fog jönni, és így örökre bent maradhatunk mind a ketten. Viszont ha nem jön el, akkor én kell elmenjek. Akkor én fogom kinyitni szobámat. Az első dolgom az lesz, hogy édesanyámmal ebédelek. Utána pedig elmegyek.

Ma éjszaka sem álmodtam. A holdat néztem. A hold meg beszökött a szobámba, aztán elmerült a folyóban, és ott megtisztulhatott, mert nagyon tisztán ragyogott. Örülök ennek, mert még sohasem volt alkalmam látni a hold elmerülését és megtisztulását. Olvastam erről régi legendákban, mítoszokban, de látni... látni még sohasem láttam...

IV.

Ma éjszaka aludtam, ma éjszaka álmodtam! Ma éjszaka álmodtam, vele, vele, vele! A lehető legkorábban keltem fel, hogy legyen időm leírni az álmot. Az én álmomat - és az ő álmát is. Végre láthattam őt, mi több, megérinthessem hosszú haját, megérinthessem csodás, csendes ajkait. És megfogtam a kezét is... Igaz, csupán egy pillanatra. De ez... de ez csodálatosabb volt a teleholdnál is!...

Aztán beszélgettünk. Sűrű, gomolygó ködben.

- Látod? - kérdezte, és belemutatott a ködbe.

- Már láttam - mosolyodtam el. - Én minden szépségre nagyon érzékeny vagyok - folytattam fontoskodva.

Elmosolyodott:

- Tudom.

Igen, ő tudja. Ő mindent tud. Ő az én édesanyám. Ő az én álmom idézője. Ő az én nyugalmam. Ő vagyok én, és ez így van jól.

Néztem a gomolygó ködöt.

- Szép - mondtam, és ránéztem. Végighúztam a kerítésen ujjamat.

- Harmat - mutattam a csillogó ujjat.

- Igen, harmat - bólintott.

Sokáig beszélgettünk. Bár inkább ő beszélt, én meg hallgattam. Minden szava testet öltött a súlyos ködben.

Váratlanul egy kutya szökött a kerítésnek, szétugatta a sűrű ködöt. Ő megrémült, én meg felnevettem. Erre ezt mondta:

- Ennél több nem lehetek.

Tekintete átszúrta a ködöt, beledöfött az én szemembe.

- Tudom! - üvöltöttem rá. Erre eltűnt.

Megsimogattam a kutyát. Szép nagy dög volt. A ködtől csuromvizes lett a bundája. Hízelegve bújt hozzám. Erre undorral léptem félre. Mire nekem rontott és a földre tepert.

- Hiába! - ordítottam rá, és hisztérikusan felnevettem. - Hiába! Már beszéltem vele! El fog jönni! Tudom! Tudom! El fog jönni! És azt is tudom, hogy erősebb vagyok mint ő!

- Hazudsz! - vicsorgott rám az eb. - Te is tudod, hogy hazudsz. Hiszen mindig csak hazudtál...

- Ne bánts... - rémültem meg.

- Nem... Nem bánthatlak, mert őt várod - nevetett a kutya. Eltűnt.

- Valóban őt várom? - kiáltottam utána. - Valóban őt várom? Vagy a hegyeket várom, a csendet, a forrásokat?

Ma éjszaka aludtam, ma éjszaka vele álmodtam. Oly sok minden történt az álomban, hogy képtelen voltam sokáig aludni. Mikor felébredtem, nem láttam a kis házikót a holdon. Igaz, nem láttam a holdat sem.

Ő bennem, én benne. Elválaszthatatlanok vagyunk. De én elfáradtam... nagyon elfáradtam... abban sem vagyok biztos, hogy tényleg róla álmodtam. Furcsa képeket láttam egy kutyáról, egy beszélő kutyáról és róla. Őt soha életemben nem láttam - honnan tudjam, hogy valóban róla álmodtam?

Még hat nap. El fog jönni! Nem, nem fog eljönni!

Bocsáss meg édesanyám... bocsáss meg nekem. Látom, beszélni akarsz velem... De ne tedd. Én... én kígyó vagyok.

V.

Ma elhatároztam, hogy festő leszek. De nem akármilyen festő, hanem az álmok festője. És nem is akármilyen álmokat fogok festeni, hanem megtörtént álmokat. És azt is elhatároztam, hogy többé nem gondolkodom. Semmi szükségem a gondolkodásra, ha megtörtént álmokat akarok festeni.

A sárga, az aransárga színt szeretem a legjobban. Aztán a szürkét. És nagyon szeretem azokat a szagokat, mellyel az öreg könyvek rendelkeznek; nagyon sok öreg könyvet fogok festeni. Nagyon sok könyv van a szobámban, mindegyikükön sok a por és az aranyfesték.

Tehát megtörtént álmokat fogok festeni, ehhez pedig nem kell gondolkodnom. Az is elegendő ha kinézek az ablakon, felnézek a holdra, vagy jól megnézem édesanyámat, amikor behozza az ennivalót. Van egy kis gondom: miként kérjek tőle festéket meg ecseteket? Oly régóta nem beszéltem vele - most meg kérjem azt a néhány tárgyat? Amikor teljesen mást vár tőlem?...

Tudom már! Papírra vetem kérésemet! Levelet írok neki!

Csak hogy elfogyott a papírom is. De ez nem baj. Levettem egy öreg könyvet a polcról. Alig tudtam tartani, olyannyira reszketett a kezem. De lassan-lassan minden sikerült: kiszakítottam egy lapot, valahogy ráírtam az üzenetet. A betűk persze reszketegek lettek, mert kezem remegését alig tudtam uralni. És szakállam is zavart írás közben.

A teleírt papírlapot az ajtó elé helyeztem, hogy édesanyám egészen biztosan meglássa.

Sikerült! Néhány óra múltán meg is kaptam a dobozt, melyben ott voltak a festékek és az ecsetek. Olyannyira szép doboz volt, hogy szinte sajnáltam felbontani.

Álmokat akarok festeni, megtörtént álmokat. Egy holdat, egy kutyát, egy könyvet is. Mindent!

- Őt is lefesthetem? - kérdeztem.

Határozott igen volt a válasz. Kibontottam a dobozt, kezembe vettem egy ecsetet, némi festéket kevertem. Kértem az öreg könyvtől egy papírlapot. Az öreg legtisztább, legfehérebb lapját nyújtotta nekem.

- Szívesen szolgállok, megtörtént álmok festője - mondta.

- El is várom - válaszoltam.

- Ne légy mohó! - intett meg a könyv. Lehajtottam a fejem

- Nem vagyok mohó... - suttogtam. Az öreg elmosolyodott. Láttam piszkos, fogatlan ínyét.

- Látlak!... - üvöltöttem rá. - Látlak és nem akarlak!

Visszahelyeztem a polcra. Helyeselte.

Magam elé helyeztem a papírlapot. Néhány óra, és ő a papíron volt.

- Ez vagy te... - suttogtam rámeredve -, ez vagy te, síró csecsemő. Mikor érkezel meg? Még öt napod van... Még öt napod van!

- Nem jövök el - mondta a kép.

- De igen, eljössz! - kiáltottam, és sírni kezdtem. Sírás közben elaludtam.

Hát mégsem lehetek a megtörtént álmok festője, öreg könyv?

VI.

- Négy nap - ébredtem saját hangomra. Ajkam öntudatlanul, görcsösen morzsolta a szavakat.

Négy nap és el fog jönni. Akkor majd elhagyhatom a szobát. Immáron minden gőg lefoszlott rólam, nem is eszem, nem is iszom, nem is alszom. De alszom! Nem, nem alszom! Akkor miért álmodok? Mit álmodok? - hegyeket, forrásokat, csendet, fenyvest, sárga esetet, egy kisfiút, aki szürke szakállakat festeget öreg fák törzsére. Én is fa lennék? Ő is fa lenne? Ő az én értelmem? Én teremtettem őt? Vagy ő teremtett engem?

Kicsoda a hold? Ma éjszaka miért aludtam? Ma éjszaka miért álmodtam? Köd, kutya, szavak, álom, teleírt papírlap. Csönd. Nem! Így van helyén ez?! Édesanyám... Mikor jön?!

Négy nap múltával sem jön el. Tudom. Szeretem. Láttam a holdban, láttam gomolygó ködben, láttam forrásokban és tengerekben és tavakban és patakokban. Mi van még?... Csend?... Miért nem jött el még? Hogy lehet, hogy még nem jött el? És én... és én miért nem írok neki?... Talán azért, mert elfogyott a festékem?

- Kérhetsz édesanyádtól - szólalt meg az öreg könyv a polcon.

- A te tudatod nem az én tudatom - mondtam magamban. - Tudásod csak egy könyv tudása - folytattam hangosan.

- Légy az enyém - kérlelt a könyv.

- Tudatunk nem közös.

- Nyisd ki álomfestői mivoltodat, és az lesz! - kiáltotta.

- Nem! - ordítottam. Gúnyosan felnevetett.

- Gyertya lesz belőled halálod után. Még négy napod van - mondta.

- Ha gyertya leszek, megégetlek.

- Igen, ez így lenne rendjén - bólintott az öreg könyv. - De addig is te ott rejtőzöl lapjaim között: festékekkel, ecsetekkel, álmokkal, teljesen önkéntelen álmokkal, édesanyáddal. Te minden vagy. Ő pedig semmi. Ezért vágyakozol utána.

- Négy nap - ébredtem fel. Tüdőmből vér szivárgott. Őt láttam benne.

VII.

Egy lovag vágatott felém.

- Állj, ember vagyok! - kiáltottam kétségbeesetten. Mindhiába.

- Nem vagy isten - zúgta válaszként a szél.

Ő a halál. Ő a lovag. Ő - ő.

Aludtam! Álmodtam! Egy lovagról álmodtam, aki gomolygó ködben rohant felém. Mellette kutya szaladt.

Azt álmodtam, hogy isten vagyok. Már nem tudok festeni. Márpedig ha nem tudok festeni, ő nem jön el. Még három nap. Csend és álom. Saját nyomorúságomat láttam a lovagban és a kutyaiban. Mindkettő felém tartott. Én csak megtörtént álmokat festek! Aranyszínekkel és öreg könyvekkel és... és...

VIII.

Én igazán nem leszek hibás ha nem jön el. Én ki fogom nyitni szobám ajtaját, eszek valamit - végül is úgy döntöttem, hogy egyedül - és elmegyek. Előbb a hegyekbe megyek, aztán egy orvoshoz... Várjunk csak... Miért is kell orvoshoz mennem?... igen, már tudom. Azért, mert az orvosok nagyon jó emberek, és én szeretem az orvosokat. Szeretem a holdat is, és tudom, hogy ő nem jön el, és szeretem az édesanyámat is.

Emlékszem: egyszer láttam egy gomolygó madarat ezernyi aranyszínnel a hátán; egy kutya harapott bele és hozta felém. Egy kutya hozza el nekem őt! Igen, egy kutya, egy lovag kutyája. Becsületes kutyuli vagy... Légy az enyém. Iciri-piciri kutyácska... Hozd el nekem őt... Most! Kell!

IX.

... és ha eljön, elmegyünk virágot szedni a kertbe, és ha eljön, levelek fakadnak a faágakon, és ha eljön, kutya leszek, és lovag, és ha eljön, álomfestő leszek. Csak megtörtént álmokat vagyok hajlandó festeni! Embereket és csupasz kis csecsemőket és álmokat és csendet és édesanyámat...

Fesd le nekem a csendet! Öreg könyvem!... még egy papírlapot... Adj nekem egy lapocskát!...

- Én könyv vagyok - suttogja a csend.

Te... te vagy az, csend?... Te?... Te voltál mellettem mindig, mindig?... Ezért zártam be magam? Csendért? Hiszen éhen pusztulhattam volna!... Nézem a holdat, rájövök, hogy félek tőle.

Virágot! sok-sok virágot! Gyertyaszálakat és ezernyi szépséget! Élek! Vagyok!

Nem!... Halkabban... és ne bízz az öreg könyvekben. Légy gyertya... égesd meg őket!... Ő majd segít.

X.

Nem, többé nem írtam neki. Lovag, nem írtam neked sem, kutya, neked sem írtam. Ő, nem írtam neked sem.

Ő, már csak magam vagyok.

Ő nem jött el. Ő szeret. Ő meghalt, mert álmát megzavarták. Ő közöny. Ő ember. Ő halál. Ő ítélet. Ő tudat. Ő minden.

A forrás én vagyok és én vagyok Ő. Öröm. Csend. Fájdalom.

Meggyalázott. Én is Őt.

Nem írtam neki, mert szeretem. Szeretem: Ő harmat sűrű, gomolygó ködben. Valószínűtlen, mégis nagyszerű.

Minden éjszaka álmodik, ha álmát megzavarják, meghal.

Áldassék neve! Áldassék önkívülete! Áldassék tudata! Áldassék halála!...

-&-